

255

श. 313
श. व - दि (३५)
522

పరిచయ వాక్యము

“దివ్యజీవనము” అనే ఈ గ్రంథము శ్రేణిచిభాషలో విక్టరు యూగో వ్రాసిన “లే మిజరాబిల్” అనే వచనకావ్యమున కనుకూడము. ఇది శ్రేణిచి సారస్వతమున ఉన్నతస్థాన మాక్రమించుకొని యున్న నవల. దీనిని శ్రేణిచిలో వచన మహాకావ్యముగా పరిగణించుచున్నారు. విక్టరు యూగో కవిత్వమును చెప్పి, నాటకములు వ్రాసి, అత్యుత్తమ నవలలు వ్రాసి ప్రసిద్ధిపడెను.

ఈ నవలలోని భిషప్ప జీవన్ముక్తునివంటివాడు. ఈతని మనోత్పల్లనే జీన్ వాల్ జీన్ వింటి పాపి పరమపవిత్రుడై, మహాత్ముడై, స్వార్థరహితముగా జీవించి ఆదర్శపురుషుడాయెను.

మానవుడు చేసిన శాసనములకును, మానవశక్తికిని పోరాటము శంభవించినప్పుడు మానవశక్తియే విజయము నందగలదని ఈ నవల విరూపించుచున్నది.

ఈ గ్రంథమును శ్రీ వేలూరి శివరామకృష్ణగారు అనువదించిరి. వీరు పండితులు, కవులు, ఆంధ్ర పాఠశాలకమునకు చిరపరిచితులు. రూఢ్యకలోని మూలకథను మాత్రమే గ్రహించి వీరు తెనుగులో సక్కని శైలిలో వ్రాసిరి. శ్రేణిచిపేర్లు మార్చక శ్రేణిచి వాతావరణమును ఉన్న దున్నట్లు ఇందు చిత్రించినారు.

ఉత్తమావర్ణములను మానవులకు చూపు ఈ గ్రంథము అప్రతిమానమైనది. ఎల్లరు దీనిని చదివి ఆనందింతురుగాక.

—చింతా దీక్షితులు.

ది వ్య జీ వ న ము

ది వ్య జీ వ న ము

౧

పరాసుదేశమున 'డి...' అను చిన్న పత్తన మొకటి కలదు. అం దొక బాటగుండ ఒకఁడు నడచిపోవు చుండెను. అతనికి ఎముకపుష్టియు, కండపుష్టియుఁ గలవు. గడ్డమును, మీసములును పెరిగియుండెను. అతనికి సుమారు నలుబదియాజేండ్లు. తలమీఁద ప్రాతటోపీ. నల్లని కోటు. దానికి వెనుకముందుల మాసికలు. వానికి మరల చిల్లర మాసికలు. కోటులోపల మాసినచొక్కా. దాని కొక గుండి యేని లేదు. పలకవంటి అతనియెదుటొమ్ముమీఁది వెండ్రు కలు ఎలుగుబంటి వెండ్రుకలవలె నా చొక్కాలగుండ కానఁ బడుచుండెను. పాదములకు మేజోళ్లు లేవుగాని బూట్టులు కలవు. చినిగిన లాగు. చేతిలో నొక బాణాకట్ట. వీపున నొక చిన్నమూట. ఇటు లితఁ డిరువదియాఱు మైళ్ల దూరమునుండి ఒక్కబిగి నిక్కడికి నడచి వచ్చెను. అతని కణతలనుండి చెమటబొట్లు పడుచుండెను.

అప్పటి కింకను రోడ్లమీఁద దీపములు వెలిగించు వేళ కాలేదు. అటు లాదారిని బడి పోవుచుండఁగా నతని కొక పూటకూళ్ల యిల్లు కానిపించెను. వానిప్రాణములు లేచివచ్చెను. అతఁ డటు ఇటు చూచి గభాటున నందుఁ జొరఁబడెను.

లోపల అన్న ముడుకుచుండెను. కూరలు నారలు సిద్ధమాయెను. ప్రక్కగదిలోఁ గొందఱు విశ్రమించి యుండిరికాఁబోలు, వారేవో కమ్ముసుద్దు లాడుకొనుచు, మాటలాడుకొనుచుఁ గూనలమ్మసంకీర్తనములు చేయుచు, బాటలు పాడుకొనుచు నుండిరి.

పూటకూళ్లవాడు లోపలికి వచ్చిన ఈమనుష్యునిఁ జూచి—“అయ్యా! యేమి పని?” అని అడిగెను.

“నాకుఁ గొంచె మన్నమును, బండుకొనుటకుఁ జోటును గావలెను.” పూటకూళ్లవాడు మొగమెత్తి వాని వాలకమును జూచి “డబ్బున్నదా?” అని యడిగెను.

“లేకేమి?” అని పలుకుచు నతఁడు జేబునుండి యొక సంచి పై కెత్తి, వెంటనే జేబులోఁ బెట్టుకొని, తలుపు ప్రక్కనున్న బల్లమీఁదఁ గూలఁబడెను. పిమ్మట నతఁడు తన వీపుమీఁదనున్న మూటను బ్రక్కగాఁబెట్టుకొని, బాణా కట్టను రెండు చేతుల నడుమ నదిమి పట్టుకొని, యొకసారి నిట్టూర్చి “అన్న ముడుకుటకు జాగగునా?” అని యడిగెను.

“ఎంతో జాగు కాదు” అని ఆ పూటకూళ్లవాఁ డొక గుండ్రని బల్లకడకుఁజని, నాడు వచ్చిన పత్రికయంచు కొంచెము చించి, దానిమీఁద నేమియోవ్రాసి, చేతఁ బట్టు కొని గంట మ్రోగించెను. అది విని పది పండ్రెండేండ్ల కుట్టవాఁ డొకఁడు వచ్చి నిలువఁబడెను. పూటకూళ్ల వాడు వానిచేతి కా కాకితమిచ్చి, చెవియుఁ జెక్కు నెఱుఁగ కుండ నేమో చెప్పెను. ఆ కుట్టఁ జా కాకితమును దీసికొని కాకివలె నగిరిపోయెను.

పూటకూళ్లతడు మరల నతని బరికించెను. అతడు వెనుకటివలెనే కదలకయు మెదలకయు గూరుచుండి నడుమనడుమ గునికిపాటులు పడుచుండెను. వెళ్లిన కుట్టడు చిట్టమిడుచునంతలో వెళ్లి, యింకొక కాకితమును దెచ్చి పూటకూళ్లవానిచేతి కిచ్చెను. అంత నతడు డాచీటి చదివికొని తల యూపి—‘అమ్మబాబో!’ అని యనుకొని యా వచ్చిన మనుష్యుని కడకు వెళ్లి—‘ఏమండీ! మీ కిచట దావొసగుటకు వీలులేదు’ అని చెప్పెను.

“ఏమది?” అని తల పైకెత్తి చూచి, “నాకడ డబ్బు లేదని అనుకొనుచున్నారా? లేక ముందరనే యియ వలయునా? సరిగా జెప్పడు” అని యాతడు నెను.

“ఆసంగతి కాదు.”

“మఱియేమి?”

“ఇచట మనుజు లెక్కుడగుటచే నిలుకుగా నున్నది. మీకు దావు దొరకదు.”

“పోనిండు, ఆ గుట్టాలసాలలో బడుకొందును.”

“అచట వీలు లేదు.”

“కట్టుకొని పోయినంత చోటుండగా లేదులే దందు రేమండీ! అదిగో ఆ మెట్ల క్రింద, లేదా ఇక్కడనే, కాదా యెక్కడనో యొకచోట, గొంచెము వీలుచేసికొని పడియుందును. నాకేమియు నక్కటలేదు. ఒక పన గడ్డి పెట్టుడు, చాలు. లేదా ఆసంగతి నేనే చూచికొందును. ముందు రెండు మెతుకులు మాత్రము పెట్టుడు.”

“అయ్యా! అటులు వీలు లేదు. మీ కన్నమయిన

నిచటఁ బెట్టుటకు వీలు లేదు.”

ఈమాటలతో నాతఁడు లేచి నిలువఁబడి—“నేటి నా యవస్థ మీరెఱుంగరు. కడుపు మలమల మాఁడిపోవు చున్నది. కాళ్లు తడబడుచున్నవి. ప్రొద్దుటినుండి యిందనుక నడచుచునే యుంటిని” అనెను.

“కావచ్చుఁగాని యిచట మీ కన్నములేదు.”

అతఁడు బిట్టు నవ్వి, వ్రేలఁ జూపి “అదంతయు నేమి?” అని యడిగెను.

“అది యింకొకరికి. ఆప్రక్కగదిలో మాటలు విను చుంటిరిగదా, వారికి.”

“వా రెందఱు?”

“పన్నిద్దఱు.”

“వారు తిన్నను నింకను బన్నిద్దఱకు సరిపోవునే. నాకు చిన్నము చిదరయుఁ జాలును” అని అతఁడు మరలఁ గూలఁబడి—“పూటకూళ్ళ యింటికి వచ్చితిని. కడుపు మాఁడుచున్నది. అన్నముతినక నేనిటనుండి కదలను” అనెను.

“బలేవాడవు! ఏల కదలవో నేనును జూచెదను. లే. పోదువా, పోవా?”

ఆ వచ్చినవాఁ డేదియో మాటలాడఁబోయెను గాని అంతలో నా పూటకూళ్లవాఁడు చేయెత్తి—“ఆఁగు! నిన్ను నే నెఱుంగ ననుకొంటివా! నీ పేరు చెప్పనా? నిన్నుఁ జూచినంతటనే నాకు సందియము కలిగెను. మేయరు (Mayor) కడకుఁ గుఱ్ఱవానినంపి కనుగొంటిని. ఇవిగో ఈ కాకితము మీఁద నీ పుట్టుపూర్వోత్తరములు. ఇదె చదువుకో. చదువు

వచ్చునా? ” అని పూటకూళ్లు పెట్టువాడౌ కాకితమును వానిచేతిలో గ్రుచ్చి—“ నే నెవరితోడను గయ్యమునకుఁ గాలు సాపను. నీతోడను అంతియే. నీ పేరు జీన్ వాల్ జీన్. ఇంకఁ జాలు ” అనెను.

అతఁడు మఱిమాటాడక మూట చంక నిటికించుకొని లేచి పూటకూళ్లు వానివంక దీనముగాఁ జూచి యిల్లు వెడలెను. మరల దారియే యతని కాశ్రయమాయెను. ‘ ఎక్కడికిఁ బోవను? ఎచ్చటఁ దిండి? ఎచట నిద్ర? ’ అని చింతించుచు నతఁడొక్కొక్క యడుగు పెట్టుచుఁ బోవుచుండెను. ‘ ఇటఁ దావులేకపోనీ, చిన్న పూటకూళ్ల యింటఁ గలదేమో! ప్రయత్నించి చూచినచోఁ దప్పేమి? చీకటి పడుచున్నది. ఆకలి మాఁడ్చుచున్నది ’ అని తలఁచుచు నతఁడు ప్రక్క సందునఁ బడి యొక చిన్న పూటకూళ్ల యింటికిఁ జనెను. ఇంటినడుమ దీపము మినుకుమినుకు మనుచుండెను. జీన్ వాల్ జీన్ మొగముమీఁది వ్రాలు తడుముకొనుచు లోనికిఁ జనెను.

“ ఎవరు వారు? ”

“ అయ్యా! నే నొక బాటసారిని. నా కిచటఁ దినుట కన్నమును, బండుటకుఁ జోటును దొరకునా? ”

“ ఆఁ. దొరకును. లోనికి రండు. ”

జీన్ వాల్ జీన్ ఇంటిలోని కడుగిడెను. లోపల నున్న వారందఱు నతనిని విడ్డూరముగాఁ గాంచిరి. పూటకూళ్లు వాడు—“ అయ్యా! అచటఁ గూరుచుండుడు. కొంచెము సేపటిలోనే వడ్డింతును ” అనెను.

అచటనున్న యొక బల్లమీఁద వాల్ జీన్ తన మూట

పెట్టి దానిప్రక్కఁ దాను గూర్చుండి కాళ్లుజాడించి 'బ్రతుకు జీవుడా!' అని నిట్టూర్చెను.

ఆ యింట నపు డున్నవారిలో నొకఁడు చేపల వర్తకుఁడు. అతఁ డీ బస్తీకి రెన్నాళ్ల కొకతూరి గుఱ్ఱముమీఁద వచ్చుచుఁ బోవుచు నుండును. పెద్దపూటకూళ్లయింట వెల యెక్కువయని యతఁ డీ చిన్న పూటకూళ్ల యింటనే కుడుచును గాని గుఱ్ఱమున కిటఁ జోటులేమి నటఁగల గుఱ్ఱపు సాలలో దానిని గట్టివేసికొనుచుండును. ఈనాఁ డతఁ డచటఁ దన గుఱ్ఱమును గట్టివేసికొనుచు జీన్ వాల్ జీన్ సంగతి యంతయు వినెను. ఇపు డా విన్న దంతయు నతఁ డా పూట కూళ్లవానికిఁ జెవిలోఁ జెప్పివై చెను. అంతట నా పూట కూళ్లవాఁడు వాల్ జీన్ కడకు వెళ్లి మీఁదఁ జేయివైచి— "ఓయీ! నీ విచట నుండుటకు వీలులేదు" అనెను. వాల్ జీన్ కుఁ గొంచెము మత్తువచ్చెఁ గాఁబోలు, "అన్నము తెచ్చితివా?" అని ఉలికెను.

"కాదు. అన్నము తేలేదు. నీ విట నుండరాదు."

"ఓహో! మీకును దెలిసెనా?"

"అగును."

"అటులా? న న్నా పూటకూళ్లయింటినుండి వెళ్లి పొమ్మనిరి."

"మేమును ఆ మాటయే యనుచుంటిమి."

"నే నిపు డెచటికి పోను?"

"ఇప్టము వచ్చిన చోటికి."

వాల్ జీన్ మఱి మాటాడక అటనుండి లేచి దారిఁ

బడెను. అతఁ డా పెద్ద పూటకూళ్ల యింటినుండి వెలువడఁ గనే కొందఱు బాలురు మూఁగి, వానిపైఁ జిన్నచిన్న గడ్డలు రువ్వఁదొడఁగిరి. ఇపు డీ యిల్లు వెడలఁగనే వారు తమపనికిఁ బూనుకొనిరి. వాల్ జీన్ కుఁ గినుక పెరిగెను. అతఁ డొక తూరి వెనుదిరిగి కట్టచూపి “గాడిదలారా! నిలుఁడు, మీ బుట్టలు పగులఁగొట్టెదను” అని యటవఁగనే బాలు గందఱును గిలకిల నవ్వుచుఁ బరుగులుతీసిరి.

అంతట నతఁడు రెండడుగులు వైచెను. బాటమీఁద నొక సింగపు మొగసాలయు, దానిలోపల పెద్ద పెద్ద బవంతు లును గానవచ్చెను. అది చెఱసాల! ‘ఇట నీరేయి నిదిరింప లెస్సగనున్న’దని దాని నంతయుఁ బరికించి యతఁ డది చెఱ సాల యని తెలిసికొనెను. అతని యొడలు జల్లుమనెను. అంత నతఁడు ముందునకు సాగిపోయెను.

బాట కిటుదెసలఁ జిన్నచిన్న తోపులు. వానినడుమ నొక్కొకమేడ. అతఁ డామేడలను వింతగఁజూచుచు నడచి పోవుచుండెను. అతనికిఁ బ్రతిమేడయు విచిత్రముగా నుండెను. మేడలపై దివ్వెలు వెలుగుచుండెను. అతఁ డటు పోవుచుఁ బోవుచు నొకమిద్దెకడ నాఁగెను. ఇంటినడుమనుండి వెలుగు కానిపించుచుండెను. కిటికీతలుపులమీఁద వ్రేలాడు పచ్చని తెరలోనుండి లోపలనున్న గుండ్రనిబల్లయు, దానిమీఁది పూలతోట్టియు, నొకపిస్తోలును అగపడుచుండెను. ఆ యింటి వాఁ డొక శిశువు నాడించుచుఁ గుర్చీలోఁ గూరుచుండెను. అతని భార్య మఱియొక శిశువు నాడించుచు మఱియొక కుర్చీలోఁ గూరుచుండెను. ఆ యిరువురు శిశువులును గిలకిల

నవ్వుచుండఁగా వారి తలదండ్రులుగూడ నవ్వుచుండిరి.

‘ఆనందము ప్రవహించుచున్న యీయిల్లు నా కొకింత చో టిడకపోవునా?’ యని యతఁడు మెల్లగా వాకిటి కరిగి తలుపు తట్టెను.

“ఎవ రా తలుపు పగులఁగొట్టునది?” అని యిల్లా లఱచెను. “ఎవరును లేరే” అని యింటివాఁ డనెను. మరలఁ జప్పుడాయెను. “అదిగో వినుఁడు” అని యిల్లా లనెను. లాంతరు చేతఁ బుచ్చుకొని యింటియాతఁడు తలుపు తెరిచి “ఎవరు వారు?” అని యడిగెను.

“అయ్యా! నే నొక బాటసారిని. ప్రొద్దుటినుండియుఁ గూడు లేదు. పండఁ జోటులేదు. రెండుమెతుకులు విసు రుచోఁ దిని యా బయటి పాకలోఁ దేడి లేచి పోవుదును” అని జీన్ వాల్ జీన్ అనెను. “అందుల కగు బాడుగ తప్పక యీఁగలను” అని వెంటనే యనెను.

ఇంటియాతఁడు లాంతరెత్తి రెప్పవాల్చక చూచి— “బాడుగ యీఁగలిగినచోఁ బూటకూళ్ళయింటి కేల పోవై తివి?” అని యనెను.

“అచటఁ జోటులేదు.”

“ఏమీ వింత! అదిగో అచట పెద్ద గుఱ్ఱాలసాల యున్నదే. అది పెద్దపూటకూళ్ల లోఁగలి. అచటికి వెళ్లితివా?”

“చి త్తము.”

“అక్కడను జోటు లేదా?”

అక్కడ జరిగిన సంగతి చెప్పుట కతని కిష్టము లేదు

గాని చెప్పక తప్పదు. కావున నతఁ డిటు లనెను—

“నన్నుఁ జూడఁగనే వారు చోటు లేదనిరి.”

“పోనీ, అటలేనిచో లేకపోయె. మఱి చాలఁ బూట కూళ్ళ యిండ్లు చిన్నవి కలవే! అచటి కేల పోలేదు?”

“అక్కడికిని వెళ్ళితినిగాని నా యదృష్ట మొక తీరు గనే యున్నది.”

ఇక విశేషించి చెప్ప నక్కఱలేకపోయెను. ఆ యింటివాని కాతనియెడ గట్టిగా సందేహము కలిగెను. అంతట నతఁ డిటు లనెను—“ఇన్ని చోటుల నీకుఁ జోటు దొరకనిచో నిచటఁగూడ దొరకదు.”

ఇటులుజరుగునని వాల్ జేజ్ లోఁగడనే యనుకొనెను. “పోనిండు. నో రిగిరిపోవుచున్నది! గ్రుక్కెడు మంచి నీ రిప్పింపుడు” అని అతఁ డడిగెను.

“అందులకును వీలులేదు” అనుచు నాయింటివాఁడు వాని మొగముమీఁదనే తలుపులు ఛడేలుమని వేసెను.

జేజ్ వాల్ జేజ్ అటనుండి వెనుదిరిగి మరల దారిని బడెను. కొంచెము ద వ్వేఁగఁగా నచట నొక పాక నేల కానుచుఁ గాననాయెను. అది రస్తాలు మరమ్మతు చేయువారు వేసికొనిన పాక.

“తిండిలేకపోయినఁ బోయె. పండుటకై నను రవంత చోటు దొరకె” నని సంతసించి యతఁడు వంగి దానిలో దూతెను. మూటయు, గట్టయుఁ దలక్రింద నిడుకొనెను. కట్టవలెఁ బరుండి కాళ్లు జాడించెను.

ఇంతలో నొక కుక్క యతని తలవెనుక ‘ జాబా ’

మని యటవఁ దొడఁగెను. జీవాల్ జీవా దానికిఁ గల్గి చూపెను. కాని లాభము లేకపోయెను. అతఁడు బెదరించిన కొలఁదియు నది యెక్కుడు పట్టుదలతో మొఱిగి యతని లాగులోని కంతల నెక్కువ చేసెను.

‘అయ్యో! దేవుడా!’ యని యనుకొనుచు వాల్ జీన్ అక్కడినుండి లేచి మరల దారినిఁబడి ‘కుక్కకుఁగూడ నామీఁద దయలేకపోయెనే! చాలు నిఁకఁజాలు. మనుష్యులు లేనిచోటికిఁబోయి పండుకొందును’ అని నడచి పోదొడఁగెను.

చంద్రుఁ డుదయించెను. వెన్నెలలలముకొనెను. చలి పెరుగఁ జొచ్చెను. నడచి నడచి యతఁడు అలసిపోయెను. చలి యచట నతనిని గడగడ లాడించెను. అతఁడచట నిలిచి నలుప్రక్కలఁ బరికించెను. మఱియొక దారిఁబట్టుకొని మరలఁ బత్తనములోనికిఁ బోఁజొచ్చెను. కొంచెముదూరము వెళ్ళఁ గనే అచటనొక ‘చర్చి’ కనఁబడెను. దానికి నలుప్రక్కలఁ జిన్నవియుఁ బెద్దవియు నగు నిండ్లుండెను. ఎదురింటి కిటికీ సందులనుండి యేవో యంత్రము లతనికిఁ గానిపించెను. ‘ఇది ముద్రాశాల. రేయి యిం దెవరును నుండరు. నే నిందు సుఖముగా నిదురింపవచ్చును’ అని తలఁచి యతఁడు లోనికిఁ జనెను. తలుపుల కీవల తాతియరఁ గొకటి కానిపించెను. ‘మేలు మే’ లనుకొని, కాళ్లు జాపుకొని యతఁడందు శయనించెను. “అచటఁ బడుకొనినవా రెవరు?” అని అతని కొక ప్రశ్న వినవచ్చెను. ‘ఓరి దేవుడా! ఇచటఁ గూడ నదేమాట!’ ఇటులనుకొను నతని కొకింత కోపము వచ్చెను. “కానఁబడుటలేదా? నే నొక మనుష్యుడను” అని యతఁడు

నెను, “ఆ సంగతి తెలియునుగాని యంతమాత్రమున
నక్కడ నేల పడుకొనవలెను?” అని పలుకుచు నొక ముదియ
కుందటికి వచ్చి—“నాయనా! చలి. అందును ఇది తాతి
కుర్రు” అనెను.

“పందొమ్మిదేండ్ల నుండి నా కిదే యలవాటు.”

“అటులా? నీ సంగతి తెలిసెను. నీ వేదేని పూట
కూళ్ళయింటికి బోకపోతివా?”

“డబ్బేదీ?”

“అయ్యో! ఏమియు లేదా? ఇదిగో నాకడ నొక
ఫ్రాంకు * ఉన్నది. ఈయనా?”

“ఊరి.”

ఆ ముదుసలిది ఫ్రాంకు నీయగా నతడు తీసికొనెను.

“నాయనా! నీ కీ ఫ్రాంకు కెవరును అన్నముపెట్టరు
గాని యాచించి చూచినచో దప్పు లేదుకదా?”

“పలుచోట్లకు వెళ్ళితి నమ్మా.”

“వెళ్ళితివా?”

“ఆఁ. అందఱు నన్ను వెళ్ళగొట్టిరి.”

“అదిగో ఆ పెద్దయిల్లు, కనబడుచున్నదా?”

“అదియా?”

“ఆఁ. అక్కడికి వెళ్ళిచూడు.”

“మంచిది” అని అతడు మూటయు, గట్టయు దీసి

నిలువబడెను.

* ఫ్రాంకు — ఇప్పటి ఫ్రాంకుకు సుమారు రెండణాల విలువ.
ఈ ఫ్రాంకులము నాటికి సుమారు తొమ్మిది అణాలు.

ఆ పట్టణమున మిరియేలు అనునతఁడు బిషప్పుగా నుండెను. “బిషప్పు” అనఁగా ఏనుధర్మము తెలిసిన యాఁడు” య్యఁడు. ఆయన నీ పత్తనమునకుఁ దొలుత బిషప్పుగాఁ బరి నపుడు రాజాజ్ఞచే ధర్మాచార్యులకుఁ దగిన గౌరవము జరి గెను. వారి కొకప్రాసాదము. మేజర్ జనరల్ తరువార మేజర్ జనరలంత పదవి. ధర్మాచార్యుని ప్రాసాదము చాలఁ బెద్దదే కాక సుందరమయినది. అచటి ఆసుపత్రియో ఒక అంగిస్తు గల చిన్నయిల్లు. దాని నంటి యొకతోట యున్నది.

తా నచటికి వచ్చిన మూన్నాళ్ళ కతఁ డా యాసు పత్రినిఁ జూడఁబోయెను. రోగుల కది చాల నిఱుకుగా నుండెను. అతఁ డా రోగుల నందఱను దన ప్రాసాదమునకును, దనకుటుంబము నీ యాసుపత్రికిని వెంటనే మార్ప నిశ్చ యించెను. దానికి ఫలముగా నతఁ డిపు డీ చిన్నయింట నివ సించుచుండెను.

ఆయన తన గుట్టపుబండిని గూడ ధర్మము చేసెను. అట్లని యాయన పొరుగుాళ్ళకుఁ బోయి ప్రజలకు దర్శన మొసఁగుట మానలేదు. ఎంతకష్టమగుదారి యయినను నాయన నడచియే పోవుచుండెను. వారు పోవలసిన స్థలములు రమారమి 348. వారికి సుమారు 75 ఏండ్లు. ఆయన చాలఁ గాలమునుండి యేదో యొకగ్రంథము రచించుచుండెను. అతఁ డిపు డా రచనలో మునిగి తేలుచుండెను.

ఎనిమిదిగంట లాయెను. భోజనవేళ యగుటవలన

ఆయనచెల్లెలు వెండిపల్లెము మొదలగు వస్తువులు తీసికొని పోవుట కక్కడికి వచ్చెను. అది చూచి మిరియేలు భోజన శాలలోనికి వెళ్లెను. అచట నున్న ముదుసలిదాసి యతని చెల్లెలితో “అమ్మా! మాపటివేళ నే నంగడికిఁ బోతిని. పట్నములోని కొక చెడ్డమనుష్యుఁడు వచ్చెననియు, దలుపులు, గిటికీలు గట్టిగా గొడియలు వైచికొనవలసిన దనియు నందఱు చెప్పుకొనుచున్నారు” అని చెప్పుచుండెను.

“ఏమిటది?” అని మిరియే లడిగెను.

“దేవరా! యీ యిల్లు గట్టిదికాదు. తాము నా కాన యిడుచో నిపుడెపోయి వడ్రంగిని బిలిచి, వాకిటితలుపులకు గడియ యెత్తింతును. అతని కిది యొక చిటిక పని. ఈ రాత్రి యే తప్పక యీపని చేయింపవలయును. నెట్టినంతమాత్రమున బుడింగుమని తలుపులు వచ్చుట మేలుకాదు. ఎంతరాత్రి యైనను, ఎవరు వచ్చినను తమరు ‘లోనికి దయచేయుఁడు, లోనికి దయచేయుఁ’డని యనుచుందురు” అని చెప్పుచుండఁగా తలుపులు నెట్టిన చప్పుడు వారికి వినఁబడెను.

“అయ్యా! లోనికిదయచేయుఁ”డని ఆచార్యుఁడ నెను.

జీన్ వాల్ జీన్ లోపలికివచ్చెను. ఆ ముదిదాసి యతని వాలకమును జూచి భయపడుటకుఁగూడ భయపడిపోయెను! ఆచార్యుని చెల్లెలుగూడ మొదట బెదరెనుగాని తనయన్నను జూచి ధైర్యము తెచ్చికొనెను.

అతఁ డేల వచ్చెనో యాచార్యుఁడు అడుగఁబోవు నంతలో వాల్ జీన్ “అయ్యా! నన్నుఁ జూచి భయపడకుఁడు. నేను ఖైదీనయినను మానవుఁడనే. పందొమ్మిదేండ్లు

చెఱలోనుంటిని. ఇప్పుడే నన్ను వదలిరి. నేడు మాఁడామడల
పై చిలుకు నడచివచ్చితిని. కడుపు మలమల మాఁడుచున్నది.
పూటకూళ్ళ యిండ్లన్నియు గాలించితిని. వారు నాకుఁ
జోటివ్వలేదు. మఱియొక గేస్తు మంచి నీరయినను పోయలేదు.
ఆ యరుఁగుమీఁదఁ బడుకొనఁగా నా యమ్మ యీ యిల్లు
చూపెను. అంత నిటకు వచ్చితిని. తమదయ'' అని తన
సంగతి గడగడ చెప్పుకొనెను.

ముదుసలి దాసి యన్నమున కేర్పాటుచేయుచుండఁ
గాఁ జూచి యాచార్యుఁడు “అమ్మా! వీరికిఁగూడ నాతో
పాటు వడ్డింపుఁడు” అని యనెను.

“వద్దువద్దు. అటులవద్దు. నేను ఖైదీనని చెప్పలేదా?
నే నిప్పుడే చెఱనుండి వచ్చితిని. నా కింత మరియాద యేల?”
అని జీన్ వాల్ జీన్ అని, జేబునుండి యొక పచ్చని కాకితమును
దీసి—“అయ్యా! ఇది నా విడుదలచీటి. చూతురా? దీని
వలననే నా కెవరును జోటీయరు. దీనిఁ జదివికొందురా?
పోనిండు. నేనే చదివి వినిపింతును. నా కోసమాలు రావు
కాని చెఱసాలలోఁ గొలఁదిగా నేర్చుకొంటిని. వినుఁడు :
‘పేరు...జీన్ వాల్ జీన్. డోరు...డోఁడోఁ. ఫలానా’...ఇది
యంతయు నెందులకుఁగాని అసలుసంగతి చదివెదను—
‘19 ఏండ్లు చెఱసాలలో నుండెను. దొంగతనము చేయుట
వలన ఐదేండ్ల శిక్షపొందెను. నాలుగుసారులు తప్పించుకొని
పోయినందులకు మఱి పదునాల్గేండ్లశిక్ష. ఇతఁడు కడుఁ జెడ్డ
వాఁడు.’ వింటిరా? దీనివలననే నా కెవరును జోటీయరు.
తా మీయఁగలరా? నాకు చెడ్డ ఆశలిగా నున్నది. కనులు

తిరుగుచున్నవి. నిలువఁగల ఓపిక లేదు” అనెను.

“మీరు కూరుచుండుఁడు” అని ఆచార్యుఁడని దాసిని బిలిచి—“అమ్మా! ఆ గదిలో వీరికి మెత్తవేయుము” అని యనెను. ఆ మాట విని దాసి పక్కవేయుటకు వెళ్లెను.

జీన్ వాల్ జీన్ కవళిక మాతెను. అతఁడు పట్టరాని సంతోషముతో మాటాడలేక గ్రుడ్లు పెట్టుకొనిచూచి తుదకు, “అయ్యా! నాకు నిక్కముగా నన్నమిడుదురా? పడుకొనుటకుఁ జోటిత్తురా? అయ్యా! మీరు నావంటి చెడువానిని ‘మీరు మీరు’ అని మన్నింతురేల? నేను ఖైదీనే!” అని కొంచెముసే పాచార్యునిఁజూచి “అయ్యా! మీరు నన్నుఁ గెంటింతు రనుకొంటిని. అందువలననే నా నైజము నేఁ జెప్పుకొంటిని. తమకు దయపుట్టెను. రెండు మెతుకులు దొరకెను. పందొమ్మిదేండ్లు నేను పక్కమొగ మెఱుఁగను” అని చెప్పుచుండఁగా నతని కనులవెంబడి బొటబొటమని వానకురిసెను.

ముదుసలి దాసి వచ్చి వెండి కంచములును, వెండి చెంచాలును పెట్టెను.

“చలికి మీ చేతులు కొంకరపోవుచున్నవి. నెగడి దాపుగా మీకు చోటుచేయింతును” అని ఆచార్యుఁడనెను. “అయ్యా! తాము నన్ను ‘మీ’రని సంబోధింపవలదు” అని జీన్ వాల్ జీన్ వేడుకొనఁగా నాచార్యుఁడు నవ్వెను. “ఈ దీపము తెలివిగాలేదు” అని ఆచార్యుఁడనఁగనే దాసి రెండు వెండి దీపస్తంభములు తెచ్చి కంచముల ప్రక్క నునిచెను. “అయ్యా! నా కీ గౌరవము చూపి నన్ను సిగ్గిలఁజేయవలదు. నేను ఖైదీని” అని వాల్ జీన్ అనెను.

ఆచార్యుఁ డతని దాపునఁ గూర్చుండి యతనిచేతిని దనచేతఁగొని, “మీరెవరో చెప్పుటచే వచ్చినదియు, బోయినదియులేదు. ఈ యిల్లు భగవంతునిది. దీనుల కీ యిల్లెపుడును దెఱచియుండును. నాకుఁ దమపేరితోఁ బనిలేదు. మీ కేదో యొక పేరుండునని నాకు లోఁగడనే తెలియును.”

“తెలియునా? నా పేరు తమకుఁ దెలియునా!”

“ఆ, తెలియును. మీరు నాకు సోదరులు.”

నోట మాటరాక వాల్ జీన్ తలవాల్చుకొని కొంతసేపుండి, పిదప—“అయ్యా! ఇంతకుముం దాఁకటి కాఁగలేక తూలుచుంటిని. ఇపుడు దానిమాటయే మఱచితి” ననెను.

ఆచార్యుఁ డతని మోముఁగాంచి “పాపము. నీవు చాలఁ గష్టము లనుభవించినటు లున్నావు” అని యనెను.

“నే ననుభవింపని కష్టమేలేదు. నాకన్న వీధిలోని కుక్కయు నయము. ఇక నీ మాటలతో నేమి లగ్గు? 19 ఏండ్లు పాలలోఁబడిన బల్లినయితిని” అని వాల్ జీన్ అనెను.

దాసివచ్చి అన్నమును, వ్యంజనములను బెట్టెను. వెంటనే మాటలాఁగెను. జీన్ వాల్ జీన్ పొట్టేలువలె కుంభముమీఁది కెగఁబడెను.

భోజన మయినతరువాత నాచార్యుఁ డొక దీపమును చేతఁబుచ్చికొని అతనిని పడుకకుఁ దీసికొనిపోయెను. ప్రార్థన చేయు గదిలో నీ యతిధికి మంచము. మంచమున కీవల నొక తెర. ఆచార్యుఁడు శయనించు గదినుండియే యీ గదిలోనికి దారి. వా రట కేఁగుతఱిలో దాసి వెండిసామానులను గడిగి, తుడిచి గూట నిడుచుండెను. అతిధి యీ మంచ

మును, దానిమీఁది పలుపును, దుప్పటమును జూచి నివ్వెఱ
గొనెను. అతఁ డెన్నఁ డీ భాగ్యము నొందలేదు. మంచము
ప్రక్క బల్లమీఁద నాచార్యుఁడు దీపముంచి, “ఇక దీనిపై
శయనింపుఁడు. మీకు నిద్రాభంగ మెవరును జేయరు.
రేపట మీరు వెళ్లునపుడు పాలుత్రావి పొండు. ఈ దేవమం
దిరమున కావులున్నవి. నేను పాలు కొన నక్కఱలే”దనెను.

ఈ మాటలు విని జీన్ వాల్ జీన్ నమస్కరించి తటా
లున లేచి ఆచార్యుని చేతులు పుచ్చుకొని యొక యూఁ
పూఁపి—“నన్ను మీపక్షకగది ప్రక్కనే పండనిచ్చు
చున్నారా? మీ కిసుమంతయు భీతిలేదా?” అని యడిగెను.
అతఁ డిటు లడిగి కొంచెమాఁగి వెట్టిగానవ్వి “నన్నిటఁ బడు
కొనఁబెట్టుట తగునో తగదో లెస్సగ నాలోచించితిరా? నేను
మిమ్ముల మెడ పిసికి చంపివేసినను చంపివేయఁగలను.
మిమ్మెవరు రక్షింపఁగలరు?” అని యనెను.

ఆచార్యుఁడు మృదువుగా నవ్వి—“నాయనా! ఆ
యాలోచన నాకేల? ఈ ప్రపంచము నంతయు నెవ రాలో
చింతురో వారి దాపని” అని, పిదప భగవంతుని భావించి,
అంతట నటచేతి నతని తలమీఁద నానించి యాశీర్వాదించెను.
అతఁ డిందులకు కృతజ్ఞత చూపక, నమస్కారమును జేయక
గోడకుఁ దిరిగి శయనించెను. ఆచార్యుఁడు మరలఁ బ్రార్థించి
తెరవైచి తోటలోనికిఁ జనెను.

రాత్రి భోజనమయిన పిదపఁ దోటలోఁ గొంచెము
సేపు తిరుగాడు తతని కలవాటు. జీన్ వాల్ జీన్ మిగుల నలసి
యుండుటచేఁ గన్ను మూయఁగ నే యతనిపై నిదుర వాలెను.

ఆచార్యుడు నడిరేయి పడుకగదిలోనికి వెళ్లెను. కొలది కాలములోపలనే యా యిల్లంతయు నిదుర పోయి నటు లాయెను.

జీన్ వాల్ జీన్ కుఁ జెఱసాలలో బల్లమీఁదనో, లేక తాతియరఁగుమీఁదనో పడుక. ఇపు డీపలుపు మైత్తగానుండుట వలనఁగాఁబోలు, నతనికి రెండుగంటలపుడు మెలకువవచ్చెను. అపు డతనికిఁ జిన్ననాఁటినుండి నేఁటివఱకు పడిన శ్రమ లన్నియు గుఱుతు వచ్చెను. అతనికి బడలిక పోయెను. లేచి కూర్చుండెను. అతని కపుడు వెండిసామానుమీఁదికి మనసు పోయెను. అవి సుమారు 350 ఫ్రాంకులు చేయవచ్చును. చెఱసాలలో 19 ఏండ్లు చేసినకష్టమునకు 171 ఫ్రాంకులు దొరకెను. ఇపుడొక నిమిషములో దానికి రెట్టి!

ఇటు లతఁ డాలోచించుచు నొకగంటసేపు కూరు చుండెను. తుద కేమి తోఁచెనో గఁబాలున బూట్సులు విడిచెను. మరల మంచమున దొరలెను. ఇంతలో గడియారము మూఁడుగంటలు కొట్టెను. అతఁడు మెల్లగా గవాక్షము తెఱచి చూచెను. చిన్నచిన్నమబ్బు లడ్డము వచ్చిపోవుచుండుటచే వెన్నెల మసకమసకగా నుండెను. వాల్ జీన్ ఆ కిటికీని తిన్నగా పరీక్షించెను. దానికి ఇనుపయూఁచలు లేవు. దానిని దెఱచినచో అడ్డులేకుండఁ దోటలోనికి దుమికిపోవచ్చును. తోటచుట్టు నున్నది పిట్టగోడ. కాలువేసి దానిని దాటవచ్చును. దాని కావల రాదారి.

అతఁ డిది యంతయుఁ జూచుకొని తనపడుక కడ కరిగి మూట విప్పి యొక యినుపచువ్వతీసెను. దాని కొన

వాడిగానుండెను. అతఁ డంత తన బూట్సులను జేబులో కుక్కుకొని బాణాకట్టను కిటికీ కానించెను. తలమీఁది టోపిని ముందులకు లాగుకొనెను. పిల్లివలె నడుగులు పెట్టుకొనుచు నాచార్యునిగదిలోని కరిగెను. అచట నూరుపు బిగఁబట్టి చెవియొగ్గెను. ఎచటనేని చప్పుడులేదు. అతఁ డినుపయూఁచతో తలుపు నెట్టెను. లోపల గడియలేని యా తలుపు విడెను. రెండవ తలుపుగూడ నెట్టెను. దాని తికిడిలు తుప్పుపట్టుటవలన నది కంయిమనెను. అతఁడు గడగడ లాడెను. అతని గుండియలు దడదడ గొట్టుకొనెను. ఆ ధ్వని కింటివారు లేచి 'దొంగలు దొంగ'లని కేకలు వేయుదు రనియు, నూరివారందఱు లేచి పరుగెత్తుకొని వత్తురనియు, పోలీసులువచ్చి తనను బంధింతు రనియు నతఁడు తలఁచెను. ఇటులు తలఁచుచు నతఁడు వెనుకముందుల కడుగిడ జంకెను. కొంతసేపటికి గుండె దుడు కాఁగెను. ఆచార్యుఁడు లేవలేదు. వెన్నెల యతనిమీఁదఁ బడుటవలన మూసిన యతనికనులును, తెల్లని వెండ్రుకలును, శాంతమయిన మోమును చక్కఁగాఁ గానిపించుచుండెను.

అపుడు వాల్ జీన్ కేమి యూహలు తట్టెనో తెలియదు. చెఱనుండి కశ్మలమగు మదితో నతఁడు బయటఁ బడెను. లోకులకు చేతనయినంత యపకారము చేయఁ దలఁచుకొనెను. కాని అన్నము పెట్టి పక్కయిచ్చి మాటలచే శ్రమ పోఁగొట్టిన యీ మహాపురుషుఁ డా వెన్నెలలో నతని కెంతయో పవిత్రుఁడుగాఁ గనిపించెను. ఆ యినుపయూఁచతో నాతని తల మొత్తవలెనో, లేక యాయనపాదము

లోత్తవలెనో యతనికి తోచలేదు. కాని అతఁ డీ రెంటిలో నేదియుఁ జేయక ముంగాళ్ళమీఁద కిటికీకడ కేఁగెను. దానఁగల వెండిసామానుబుట్ట దీసికొని తన పడుక కడకు వచ్చెను. తన సామగ్రినంతయుఁ గైకొని కిటికీనుండి తోటలోనికి దిగెను. బుట్టనుండి వెండిసామాను తీసికొని, బుట్ట నచటఁ బాటవయిచి, తోటతుదకుఁ బరువెత్తి, పులి వలెఁ బిట్టగోడ దుమికి పాటిపోయెను.

సూర్యుఁ డుదయించెను. అలవాటు చొప్పున నాచా ర్యుఁడు తోటలోఁ దిరుగుచుండెను. అపుడు ముదుసలిదాసి భయముతో నాతనికడకుఁ బరుగెత్తుకొనివచ్చెను.

“భగవానుఁడా! వెండిసామానుల బుట్ట కనఁబడ లేదు. మీ రెఱుఁగుదురా?”

“ఆఁ.”

“అమ్మయ్య! అది నాకుఁ గనరాలేదు. నాగుండెలు కొట్టుకొనెను.”

ఆచార్యుఁ డాబుట్ట నిపుడే పూలమొక్కలలోఁ జూచెను. “అదిగో! అచట నున్నది” అని చెప్పెను.

“అది ఉత్తది. కొంప పోయినది! వెండిసామా నే మయినది?”

“ఓహో! దానిసంగతి నే నెఱుఁగను.”

“వాఁడే ఎత్తుకొనిపోయియుండును” అనుచు నా దాసి ప్రార్థనామందిరమునకుఁ బరుగిడెను. ఆ బుట్ట పడుట వలన నొకపూవు తునిసెను. దానిమీఁదికి వంగి యాచా ర్యుఁడు చూచుచుండెను. ప్రార్థనామందిరమున జీన్ వాల్

జీన్ లేడు. వాని సామా నొకటియు లేదు. దాసి మరలఁ దోటలోనికి వచ్చి యడుగుజాడలఁ జూచెను. పిట్టగోడ వలకు అడుగుజాడ కనిపించుచుండెను. దాసి తిరిగివచ్చి యా సంగతి యాచార్యునకు మనవి చేసెను.

ఆచార్యుఁ డిటులనెను: “ఆ వెండిని నే నుపయోగించు కొనుట తప్పు. అది పేదవారిది కాని నాదికాదు. మనమిఁక కొయ్యచెంచాలను, కొయ్యగిన్నెల నుపయోగించుకొందము.”

ప్రాతరాహారమునకు వేళయాయెను. “పాలకు గిన్నె లేవి?” అని దాసి యనెను. “ఆకు దొప్పలతో సరిపుచ్చు కొందము” అని ఆచార్యుఁడు నుడివెను. ఇందుల కాతని చెల్లె లేమియు ననలేదుకాని దాసి మాత్రము గొణుఁగుకొనెను. వారు లేవఁబోవు సమయమునఁ దలుపు చప్పు డాయెను.

“లోనికి దయచేయుఁడు” అని యాచార్యుఁ డనెను. మూపురు పోలీసులు వాల్ జీన్ ను పట్టుకొని యాచార్యుని ముంగలికిఁ గొనివచ్చిరి. వారిలో నొకఁడు—“స్వామీ!...”

మిగుల భేదముతోఁ దల వంచుకొనియున్న వాల్ జీన్ అపు డాశ్చర్యముతో నాచార్యునిదేసఁ గాంచి— “ఈతఁడు సామాన్యోద్యోగి కానటు లున్నాఁడు” అని మెల్లగా ననుకొనెను.

“ఇనీ! నీ కెటులు మాటాడవలెనో తెలియదు. ‘ఈతఁడు’ అని అనరాదు. ‘స్వామీ’ యనిగాని ‘దేవరా’యని గాని ‘భగవానుఁడా’ అనిగాని వీరిని సంబోధింపవలె” నని పోలీసు బందీని హెచ్చరించెను.

ఆచార్యుఁడు వడిగా వాల్ జీన్ కడకు వచ్చి—

“ఓహో నీవా? మరల వచ్చుట మేలేయైనది. ఆ రెండు వెండి దీప స్తంభములఁగూడ నీ కొసఁగితిని. నీ వేల చేకొనకపోతివి? అవి రెండువందల ఫ్రాంకులు పలుకవచ్చును” అనెను.

వాల్ జీన్ ఆచార్యుని వంక నొకచూపు చూచెను. దానికి భాషలేదు.

“భగవానుడా! మేము పొరబడియుండవచ్చును. ఈతఁ డీ వెండిసామానుతో బెదురుచు బెదురుచుఁ బోవుచుండెను. మా కనుమానము కలిగి పట్టుకొంటిమి. దేవర తన కిచ్చినటు లితఁడు చెప్పెఁగాని మేము నమ్మలేదు” అని పోలీసు లనిరి.

“ఔను. పొరపాటు జరిగినది. ఇతనిని విడువుఁడు. మీ కందఱకును మేలు కలుగుఁగాక” అని ఆచార్యుఁ డనెను.

అంతట పోలీసులు వెళ్ళిపోయిరి. ఇంటఁగల యాఁడు వారు తీర్చిపడిరి. ఆచార్యుఁ డపు డింటిలోనుండి వెండి దీప స్తంభములు తెచ్చి వాని కొసగెను. యంత్ర చాలితుని చందముగా వాల్ జీన్ వానినిఁ గొని వడవడ వడఁకెను.

“తమ్ముడా, కలవరపడకుము! నిశ్చింతగా వెళ్లుము. ఇంకొకతూరి యిటకు రానెంతవేని యీ తోటయంతయు చుట్టిరావలసిన పనిలేదు. వాకిటి తలుపులకు గడియయుండదు” అని యాచార్యుఁ డనఁగా వాల్ జీన్ కు మూర్ఛ వచ్చినటు లాయెను. ఆచార్యుఁ డపుడు వాల్ జీన్ కడ కరిగి మెల్లగను, గంభీరముగను ఇటు లనెను—“ఈ ధనముతో నిక మంచివాఁడ నగుదునని నాకు మాట యిచ్చినటులు మఱవకుము.”

వాల్ జీన్ విని యూరకుండెను. మాట యిచ్చినటు
లతనికి గుఱుతులేదు. అంతట నాచార్యుడు మరల
“నాయనా! నీ వికక గొలది కాలముననే మంచివాడ
వగుదువు. ఇక నెంతో కాలము చెఱుపు చేయలేవు. నీ పాప
ముల నెల్ల గాలించి నేనిదె జ్ఞానాగ్నిలో వ్రేల్చితిని” అనెను.

వాల్ జీన్ నోటినుండి యొకమాటయేని పెకలలేదు.
అతడు తూలుచు దొట్రుపడుచు నా యింటినుండి వెలుపలి
కెటు లేగెనో దేవునకే యెఱుక.

3

వాల్ జీన్ రోజుకొనుచు బరు వెత్తుచుండెను.
మానవుఁ డెవఁడును గనఁబడని కాటడవి దొరకునేని
యతడు బ్రతికిపోవును. అది యేడనుండెనో వానికిఁ దెలి
యదు. కావునఁ గానరేఁగులు తంగేళ్లుగ నతడు దాడు
తీయుచుండెను. ఎండ యెక్కెను. అన్నవేళ దాటినను వాని
కది తెలియలేదు. మనసులో నెన్నియో తలఁపులు చక్ర
ములవలె గిఱ్ఱునఁ దిరుగుచుండెను. పందొమ్మిదేండ్లు చెఱి
పడుటవలన నతనిలోని మంచితనమెల్ల మసియాయెను. ఇపు
డది బయటఁబడెను. ‘ఈ ప్రపంచముకంటెఁ జెఱసాలయే
మేలు. అచటఁ దప్పునకుఁ బారావారు తన్నుదురు. తిండియు,
పడుకయు, పనియు నివి యొక నియమముచొప్పున జరుగును’
అని అతని కపుడపుడు తోచుచుండెను. అచటనచట
నడవిమల్లెల తావి యతని నాసిక కెక్కుడు పని కల్పించెను.
చిన్ననాఁడు తా నా పూలమండల నఱుకుకొనివచ్చు. టతనికి

గుఱుతు వచ్చెను. అతఁ డిస్సీయని యనుకొనెను. చిన్న నాఁటి తలఁపులును, చేతలును నతని కిప్పుడు రుచింపవు.

అతఁ డా పవలెల్లయుఁ బిచ్చివానివలెఁ బోవుచునే యుండెను. మఱియు నతని మనోరణ్యమున నెన్నియో విషయములు బండ్లవలెఁ దిరుగాడెను. తన మొదటి తప్పు ఆకలిమంటకు రొట్టెముక్క దొంగిలుట. ఇసుమంత యీ తప్పునకుఁ గొండంత శిక్ష. పందొమ్మిదేండ్ల చెఱి. అటఁ జెప్పరాని బాధలు. వానిని దప్పించుకొనుటకుఁ జేయరాని రోతపనులు. దాన దేవుఁడు లేడను తలఁపు. మనుజునిలో మంచితనమే లేదను నభిప్రాయము. అటుపిమ్మట నీ యాచార్యదేవుని అంతులేని దయ. ఇవన్నియు నొకటి తరువాత మఱియొకటి లేళ్ళవలెఁ బరుగు తీయుచుండెను.

ప్రొద్దు క్రుంకఁబోవుచుండెను. వాల్ జీన్ తిరిగి తిరిగి యొక చిట్టడవినడుమ నున్న మైదానము చేరుకొనెను. అతఁ డలసిపోయెను. అచట నొక రాతిబండ కనఁబడెను. అతఁడు మూట క్రిందఁ బడవైచి, బాణాకట్ట నా రాతి కానించి దాని మీఁదఁ గూరుచుండెను. అతఁడు నలువైపులఁ జూచెను గాని యొకపిట్టయేని లేదు.

అంతఁ గొంతవడి కొక కుట్టవాఁడు తనలోఁ దా నేదో పాడుకొనుచు వచ్చుచుండెను. వాని వీపున నొక పెట్టె వ్రేలాడుచుండెను. చేతిలో చితారు. పాడుచు నూరూరు తిరిగి పొట్టపోసికొనవలె నని వాని పూనిక. వాల్ జీన్ వానిని గాంచెను గాని వాఁడు వాల్ జీన్ ను గాంచలేదు. వాఁడు వచ్చి వాల్ జీన్ కు అడ్డముగానున్న యొక పొదలోఁ గూర్చుండి

యలసట తీర్చికొనుచు జేబులోనుండి యొక రెండుప్రాంకుల నాణెమును దీసి, పై కెగుర వేయుచుఁ బట్టుకొనుచుఁ, బట్టుకొనుచుఁ బై కెగుర వేయుచు నాడుకొనఁ గడఁగెను. ఇటు లతఁ డెగుర వేసి పట్టుకొనుచుండఁగా నొకతూరి జాటి యా నాణెము వాల్ జీన్ పాదముల కడకు దొరలుకొనుచుఁ బోయెను. వాల్ జీన్ దానినిఁ ద్రొక్కిపట్టెను. ఆ జాటుఁ డానాణెము నడకను చూచుచునే యుండెను. అందువలన లేచివచ్చి—“అయ్యా! నాణెము నాది” అనెను.

“నీ పేరేమి?”

“జెర్వె.”

“పో పో. వెంటనే లేచిపో, దెబ్బలు తినఁదలఁచు కొనని యెడల లేచిపో.”

“తప్పక లేచిపోవుదునుగాని, అయ్యా! నా రెండు ప్రాంకుల నాణెము...” వాల్ జీన్ తలవంచుకొని కూర్చుండెను గాని యేమియుఁ బలుకఁడు.

“అయ్యా! నా రెండుప్రాంకుల నాణెము నా కిండు. నేను వెళ్లిపోదును. చాలఁ గష్టపడి సంపాదించిన డబ్బు.” వాని మాట లర్థము కానివానివలె వాల్ జీన్ తలయెత్తి వానికేసి చూచుచు నూరకుండెను. ఇంతలో నా కుట్టుఁడు వాల్ జీన్ లాగు లాగెను. అంతమాత్రమున వాల్ జీన్ ఇనుపకాలు కదలునా?

“అయ్యా! నా రెండుప్రాంకులు...” అని జెర్వె పడ్చెను. వాల్ జీన్ అపుడు మొగమెత్తి వానిని జూచి కట్టిలాగి “నీ వెవఁడవు?” అని బెదరించెను.

“నేనే.”

“నే ననగా?”

“నాపేరు జెర్వై అని చెప్పలేదా?”

“చెప్పితివి. చాలు. నీకేమి కావలయును?”

“నా రెండుప్రాంకుల నాణెము, మీరు కాలెత్తుచో నేను తీసికొందును.”

కుట్టడు కొంచెమే యయ్యు వాల్జీన్ కుఁ గినిసెను. అతఁ డిటు లడిగినను వాల్జీన్ కాలెత్తమిని “మీరు కాలు తీయలేరా యేమి?” అని వాఁడనెను.

“నీ వింకను ఇక్కడనే యుంటివా? వెళ్లవా?” అని వాల్జీన్ ఉఱిమెను.

ఆ కుట్టడు బెదరి వాల్జీన్ మోము జూచెను. అంతట వడవడ వడఁకి దాడుతీయ మొదలిడెను. అతఁ డటచుటకుఁగాని, యేడ్చుటకుఁగాని శక్తిని గోల్పోయెను. తా నెట కేఁగుచుండెనో వానికిఁ దెలియదు. చాల దవ్వు పరుగిడినపిదప దమ్ము తీసికొనుట కచట నాఁగవలసివచ్చెను. కొంతసేపటిలోనే అతఁ డడ పొడ లేకుండఁ బోయెను.

సూర్యుఁ డస్తమించెను. చీకటు లలముకొనెను. వాల్జీన్ కు పవలెల్ల తిండిలేదు. పైఁగా ఎండలో తిరుగుడు. అతనియొడలు సలపరించెను. అంత నతఁడు లేచి నిలుచుండెను. ఏడను కదలికయు మెదలికయు లేదు. అతని చూ పంతయు దవుదవులఁ బడియున్న యొక పగిలిన కుండ మీఁద లగ్నమైయుండెను. నడుమ నడుమ నతఁడు నిట్టూర్చుచుండెను. చల్లనిగాలి వీవదొడఁగుడు నతనికి

బాధ కలిగెను. అంత నతడు టోపి తిన్నగా తీసికొని బొత్తాములు లేని చొక్కాను దగ్గటగా లాగుకొని మూట గొని ముందుల కూర్చి కట్ట నానుకొని కొంచెము జరిగి యీవల నిలబడెను. “ఏమి టా తలతల? రెండుప్రాంతుల నాణెమా? ఇది యేడది?” అని అతఁ డనుకొనెను. అతఁడు వెనుకకు రెండు మూఁ డడుగులు వేసి మరల నిలబడెను. అతని చూ పా నాణెమునుండి మరల లేదు. ధగధగ మెరియు నా నాణెము చెరిబాసి వాల్ జీన్ ను కోరచూపు లతోఁ జూచుచున్నటు లుండెను. అంతలో నతఁ డేమను కొనెనోగాని ముందులకు వంగి వడచుచు నాణెమును దీసికొని నలుదెసలఁ జూడఁగడఁగెను. ఎవరును లేరు. చీకటి యెక్కు డగుచుండెను. చలిగాలి రేఁగెను. అతఁడు జెర్వై పోయిన దిక్కును లక్ష్యముగాఁ బెట్టుకొని యుటికి చూచెను. ఎవరును లేరు. అతఁడు ఎలుఁగెత్తి “జెర్వై!” అని అట చెను. మాటు పలుకు లేదు.

వాల్ జీన్ మరల నటచి చెవులు టిక్కించుకొని నిలువబడెను. ఎవరును బలుకలేదు. ఎక్కడను మనుష్య సంచారము లేదు. ఆ చిమ్మ చీకటిలో కన్నుగాని, ఆ యడవిలో పిలుపుగాని నిష్ఫలము. గాలి యింత చల్లదన మును గొనివచ్చి మేనికిఁ బులిమి యతనిని గడగడ లాడించెను. మరల నతఁడు వడివడిగా నడచిపో దొడఁ గెను. అతఁడు నడుమ నడుమ నాగుచు “జెర్వై!” అని అటచుచుఁ బ్రత్యుత్తరము లేమి, మరల ముందరికి నడచు చుండెను. “ఈ కుట్టవాఁడు భయముచే మాతాడకుండి

యుండును. లేక భయముచే జాలదూరము పోయియుండ వచ్చును” అని వాల్ జీన్ అనుకొనెను.

అపు డొక పురోహితుఁ డొక గుఱ్ఱముమీఁద నా దారినే వచ్చుచుండెను. వాల్ జీన్ వాని కెదురుసని, నమస్కరించి—“అయ్యా! తమకుఁ బది పండ్లెండేండ్ల కుఱ్ఱవాఁ డెనఁడయినఁ గానవచ్చెనా?” అని యడిగెను.

“లేదు.”

“వాని పేరు జెల్వె.”

“ఎయుండునుగాని నాకెవరును గనఁబడలేదు” అని యతఁ డనెను.

వాల్ జీన్ వెంటనే తనజేబునుండి కొన్నిఫ్రాంకులు తీసి—“అయ్యా! వీనిని బీదల కిండు! ఆకుఱ్ఱనికి పది పండ్లెండేండ్లందును. వీపున హాగ్గినీపెట్టె, చేతఁ జితారును ఉండును” అనెను.

“వద్దు వద్దు. నే నాతనిఁ జూడలేదు.”

“పోనిండు. ఈచుట్టప్రక్కల జెల్వె అను కుఱ్ఱ వాఁడు కలఁడా?”

“ఆపేవాఁ డీప్రాంతముల నున్నటులు గుఱుతు చాలదు. వాఁ డెనఁడో గాటసారియై యుండును. పలు చోటులవా రీదారిగుండ పోవుచుందురు.” వాల్ జీన్ మఱి కొన్నిఫ్రాంకు లెత్తిపట్టుకొని “అయ్యా! పేదలఁండు” అనెను. వెంటనే మరల నతఁడు—“అయ్యా! నేను దుష్టుఁడను. దొంగను. నన్ను చెఱపట్టుఁడు” అనెను.

పురోహితుఁ డీనట్టడవిలో నొక పిచ్చివానితో కాల

వ్యయము చేసికొనక గుట్టము నదలించెను. అది దౌడు తీసెను.

వాల్ జీన్ తాను బోవుచున్న దారినే పోవుచు బోవుచు “జెర్వై!” అని కేకలు వేయుచుండెను. మాటు పలుకు లేకపోగా నెవరును నతనికి గానరా లేదు. చిన్నచిన్న చెట్లను జూచి జెర్వై అనుకొని యతడు దాపులకు బోయి చూచి, చిన్నబుచ్చుకొని మరల మార్గమునకు వచ్చెను. ఆమార్గము పోవగా బోవగా త్రిశూలమువలె జీలెను. అపుడు చంద్రోదయ మాయెను. వాల్ జీన్ మరల గుట్ట వానిని బిలిచెను. అతని ధ్వని దిగంతములవఱకు బోయెను గాని ప్రత్యుత్తరమునుమాత్రము తీసికొని రాజాలకపోయెను.

అంత నతనికి బల ముడిగెను. కూయిడుటకు గాని, నడచుటకు గాని, కాళ్లమీద నిలువబడుటకు గాని శక్తి లేక పోయెను. అచట నొక చట్రాయి కానిపించెను. అతఁ డెట్టములో దానిమీద గూలబడెను. అనుతాపముచేతను, శోకముచేతను నలిగి నలిగి జుట్టు పీచుకొనుచు నతడు “నేను కిరాతుడను, పరమ కిరాతుడ” ననుకొనెను. పందొమ్మిదేండ్ల కిపు డొక్కమాటతడు పెద్దపెట్టుననేడ్చెను.

ఆచార్యుని యింటినుండి పరువెత్తుకొనిపోయి ఊరి వెలుపల గాలి పీల్చుటకు నిలిచినపు డతని కే మార్పు కలిగెనో అతనికి దెలియదు. ‘నీ విక గొలది కాలము లోనే మంచివాడ వగుదువు. ఇక నెంతో కాలము చెలువు చేయలేవు. నీ పాపముల నెల్ల గాలించి నే నిదె జ్ఞానాగ్నిలో వ్రేల్చితిని’ అను నీమాట లాతని చెవిలో మ్రోగదొడగెను.

“పాపములు చేసిచేసి దేవుని దయ బడయుచో నా పాపికి గరువము కలుగవచ్చును. అంత నతఁడు మరలఁ బాపాలకు భైరవుఁడు కావచ్చును.” ఈరీతిగా నతని మనస్సులో దేవాసురయద్ధము చెలరేగుచుండెను.

అతఁ డిపు డిటులు నోరార నేడ్చినపిదప మనో భారము తగ్గెను. ‘నే నిక మంచివాఁడ నెఱుఁగుదు’ నని యతఁడు వగచెను. ‘ఈ ప్రపంచమున నిక నేమి చేయ వలయును? ఎటులు జీవింపవలయును? ఈ మనుష్యు లందఱును సోదరులేకాని పులులును సింగములును గారు’ అని అతఁ డనుకొనెను. “ఐపోయిన దైపోయె. ఇపు డీ కుట్టవాని రెండుప్రాంకులు ఏల తీసికొంటిని? చెఱసాలలో పుట్టిన బుద్ధి యిది. నేను దీనిని దీసికొనవలయునని తీసికొన లేదు. నాలో నేదో యంత్రమున్నది. ఇది దాని పని” అని యతఁ డనుకొనెను.

ఏపాటి చెడుపని యనినను అతనికి విరక్తికలిగెను. అతనిలో దొంగబుద్ధి నశించెను. కావున నతఁడు తూలి పడినను లేచి “జెర్వై!” “జెర్వై!” అని కూయిడుచు నతని నెమకఁ దొడఁగెను. ఇటు లెంతయో దవ్వు వెతకెను గాని వావిజాడ కానరామి నతఁ డొకచోఁ గూలఁబడెను. ఆచార్యుఁ డొసఁగిన వెండి దీపస్తంభము లావెన్నెలలో దగదగ మెఱసెను. అతని మనస్సుగూడ తళుక్కున మెఱ సెను. అతని కనులు మూతలు పడెను. వాల్ జీన్ మనస్సులో దూరదూరముగా నొక వెలుగు ఉదయించెను. ఆ వెలుగు వేడివెలుగువలె జీకటులఁ జీల్చి దారి.

చూపఁ దొడఁగెను.

అతఁ డటనుండి లేచి యేడ కేఁగెనో, యేమిచేసెనో యేరికిని దెలియదు. నాటి రేయి మూఁడుగంటల వేళ టపావాఁ డాచార్యుని యింటి ముంగలినుండి పోయెను. అతఁడు—‘ఎవఁడో యొకఁడు భగవద్గ్రహము ముందు మోకరించియుండఁగాఁ జూచితి’ నని వక్కాణించెను.

౪.

పరాసుదేశమునకు రాజధాని యగు పారిస్ కు దావున ‘మ...’ అను నొక యూరు కలదు. అది నల్ల రంగునకును, నల్ల పూసలకును బ్రసిద్ధము.

ఐరోపాఖండమునం దొకవిధమగు రాతిని బొడిచేసి దానితో నొక నల్లరంగును జేయుచుండెడివారు. ఆ రాతికి వెల యెక్కువ. కావున నందఱును దానినిఁ గొనఁజాలక పోయెడివారు. దానివలన నా యూరివారు కొందఱు దానికిఁ బ్రతిగా నింకొక క్రొత్తరకపు నల్లరంగును తయారుచేయ మొదలిడిరి. ఈ రంగునలురంగుతోఁ దులతూఁగకున్నను చొక గాన పేదసాదలు దీనినే కొనుగోలు చేసెడివారు.

1815 వ సాలు చివర నొక క్రొత్తవాఁ డీయూరికి వచ్చి, యిం దునికి గొనెను. అతఁ డీరంగు నాకలింపు చేసికొని కొంచెము పెట్టుబడితోఁ దానుగూడఁ జేయ నారంభించెను. కొలఁది కాలములోనే కొన్నికొన్ని రసముల సంయోగముచే నతఁ డీ నకలురంగు నసలురంగుతో దీటు వచ్చునట్లు చేయఁగలిగెను. దానివలన అసలు రంగేదియో,

నకలు రంగేదియో తెలిసికొనుటకు వీలులేకుండఁబోయెను.

అతఁడు దానివెలను మిగులఁ దగ్గించెను. కూలి వారి జీతములు హెచ్చించెను. ఈ కారణమువలన నీ చిన్న యూరి యాకారము మాత్రెను.

కొలఁదికాలములోనే యతఁడు చాల డబ్బు కూడఁ బెట్టెను. పనిబాగులవా రందఱును బెద్ద జీతములవలన బాగుపడిరి. అతఁ డీయూరికి సరిక్రొత్త. ఈ యూరి తనికి సరిక్రొత్త. అతని యూరు నెవరు నెఱుఁగరు. అతఁ డీయూరి కెటులు వచ్చెనో, ముం దీవ్యాపారమున నెటులు దిగెనో, మిగిలిన వ్యాపారస్థులకంటె నెటు లెక్కువవాఁ డాయెనో యా సంగతి యెవరికిని దెలియదు. కాని కొందఱు అతఁ డీయూరికి కడుఁగొలఁది ధనముతో వచ్చెనని వాకొందురు. ఎవ రెటు లనుకొన్నను అతఁ డీ కర్మాగారము కట్టింపఁ గలిగినంత ధనమును దీసికొనిరా లేదనుటకు సంది యములేదు. అతఁ డీ యూరికి సేద్యగాండ్ర దుస్తులతో వచ్చెను. ఇంత ధనము గడించినను ఇప్పటికిని అతని దుస్తు లలో మార్పులేదు.

అతఁడు సీతుకట్టున నీ యూరికి వచ్చెను. ఆ రాత్రియే టానుహాటుకు నిప్పంటుకొనెను. పోలీసు ఇన్స్ పెక్టరు కొడుకు లిరువు రందుండిరి. వారిని గొనివచ్చుట కెవరికిని సాహసము లేకుండెను. అట్టి సమయములో నతఁడు వారిని బ్రతికించుటకు బగబగ మండుచున్న నిప్పలలో దూకెను. అందఱును 'అయ్యో, అయ్యో' అని అరిచిరి. అతఁడు వారి సమాంతముగా నీవలి కెత్తకొని వచ్చెను. అటుపిమ్మట నందఱు

అను 'మీ పేరేమి, మీ పేరేమి?' అని అడిగిరి. అతడు
ఫాదర్ మాదలేను అని చెప్పెను. అతని తల యంతయు
నరసెను. కన్నులు కరణ మెరుపుచుండెను. మొగము
ప్రసన్నము. కాని అతని మనస్సు వింతాకలము. అతడు
డండఱతో నెక్కువగా గలిసి మెలస్సి యుండెను. అతనికి
తేపు మాపులు సికాదావుట యన్నగదొంగడుఁ బ్రీతి.

అతని రాకకు ముందే దీయూ రొక్క వాడూరు. అట్టి
దిపుడు కలకలలాడు పట్టు. అతడు చేసిన రం గై రోపా
ఖండమున నింటింటను జొరబాటును. అతని నే రృట్టిది.
పేద లండఱకును నతడు బ్రతుకు తెరువు చూపుచుండెను.
తనకడకు వచ్చిన యాడువారుగాని మ గ వా రు గా ని,
బాలురుగాని వృద్ధులుగాని నగు మొగములతో నుండవలసినదే
యని యతనికిఁ బట్టదల కలదేమో యని రెఱుఁగుదురు!

ఐదాతేండ్లలోనే యతడు **R** ని లక్షలు సంపా
దించెను. గ్రామాభివృద్ధికొఱకును, పరిశ్రమల సుఖము
కొఱకును తనసంపాదనలో సగము ఇచ్చివేసెను. ఊరిలో
ఆసుపత్రి ఉన్న దను మాటయకాని యందు మందు
మాకులు లేవు. ఇపు డితడు దానికి వలయు ధనమిచ్చి
కొందఱ వైద్యుల నేర్పాటు చేసెను. ఇపు డెందఱు రోగు
లకో అది ఆశ్రయ మాయెను. ప్రాతయూరనియు, క్రొత్త
యూరనియు ఆ పత్తనము ఇపుడు వ్యవహరింపఁబడు
చుండెను. మాదలేను కర్మాగారము నెలకొలిపిన చోటు
చుట్టను జాల నిండ్లు వెలసెను. అవి అక్కడ పనిచేయు
వారిల యిండ్లు. అవన్నియుఁ గలిసి యొక క్రొత్తయూ

రాయెను. అతని కర్మాగారమునకు దవ్వుగా తొల్లి యొక బడి యుండెడిది. ఆ బడి పాడుబడియుండెను. మాదలేను దానిని బాగుచేయించుటయేకాక దానికి దాపుగా మటియొక క్రొత్త బడి కట్టించెను. ఒకటి మగపిల్లలకు; రెండవ దాడుపిల్లలకు. సర్కారువా రిచ్చు జీతములు చాలక పోవుటవలన నుపాధ్యాయులు వేలు పనులచే పొట్ట పోసికొనుచు చదువు చెప్పటకు మూలుగుచుండుట చూచి యతఁడు తన సొంత డబ్బుతో వారిజీతము లెక్కువచేసెను. అందువలన నూరిలోని పిల్లల కందఱకును చదువులు కలిగెను. ఇందుల కెవరేని విస్మితులగుచో నతఁడు “దేశమునకుఁ జదువులును, దాదులును రెండు కన్నులు సుమండీ” అని యనుచుండును. అతఁడు కుంటివారికిని, గ్రుడ్డివారికిని సాయముచేయుట కొక నిధిని, పనిబాగులవారికి వేలుగా నొక నైద్యశాలను కల్పించెను.

మాదలే నిన్ని ధర్మకార్యములు చేసినందువలన సర్కారువా రతనికి ‘మేయరు’ అను బిరుదిత్తురని ప్రజలను కొనిరి. అది నిక్కమే యాయెను. కాని ఆ మఱునాఁడే అతఁడు “నే నీ పదవికిఁ దగను” అని మనవిచేసికొనెను.

1815 న్న శిల్పప్రదర్శన మొకటి జరిగెను. ఫాదర్ మాదలేను కొన్నికొన్ని క్రొత్తక్రొత్త శిల్పములు చేసి చూపెను. ఇట్టి విశేషము లెఱిగినవాఁ డగుట తెలిసి రాజతనిని మిక్కిలి సమ్మానించెను. పిదప రాజపక్షమునుండి ఆ సమ్మానముకూడ వచ్చెను. అతఁ డదియు వలదని వేఁడు కొనెను. దానితో నతనిని అధిక్షేపింపవలయునో, లేక

యాదరింపవలయునో యెవరికిని దెలియలేదు.

లోకులు తనకుఁ జేయు శౌరవమునకుఁ గృతజ్ఞత తెలుపుటకుఁ గూడ తీరికలేనన్ని పను లతనిని కాచుకొని యుండును. శత్రువుకూడఁ బ్రేమించునంత వినయాదా ర్యము లతనికిఁ గలవు. కర్మాగారములోని వారి కెల్లరకును అతఁ డనిన ప్రాణము. వా రతనికి నమస్కారము చేసినపు డెల్ల నతఁడు విషాదమును, గాంభీర్యమును జెందుచుండును. దేశమునందంతట నతనిపేరు మ్రోఁగఁగనే సంఘమునందును అతని శౌరవమునకు మేరలు దాఁచెను. వా రతనిని ‘మసియోన్ మాదలేన్’ అని శౌరవ పూర్వకముగా వ్యవహరింపఁ దొడఁగిరి. అతని పనివారు మాత్రము ఫాదర్ మాదలేన్ అనియే వ్యవహరించుచుండురు. ఆ పలుకే యతనికి సంతోషజనకము.

చుట్టుప్రక్కల యూరుల వా రంధః అతనిని మా యూరికి రమ్మనిన మా యూరికి గమ్మని ఆహ్వానింపఁదొడఁ గిరి. గొప్పగొప్ప ధనికులలో నతని ప్రతిష్ఠ వ్యాపించెను. పనిబాగుల్లవారు కూర్చుండి ‘ఆ పని అటులు, ఈ పని యిటులు’ అని చెప్పుకొనుచుండు ముందుగదిలో నివుడు లక్షాధికారులు ఓలగముండి ‘మీ వ్యాపారములో మేమును లక్షలు పెట్టుబడి పెట్టుదుము, మాకును వాటాలిండు’ అని అతనినిఁ బ్రార్థించుచుండిరి. కాని యతఁ డీకొనలేదు. అది చూచి లోకులు—“ఇతఁడు అం అనిన ధం అనలేడు. ఇతని యిల్లేడనో, వాకిలియేడనో? ముందితఁ డేడ నుండెనో, యేమి చేయుచుండెనో? ఇతనికి మర్యాద కలవారలలో

తావులేదు. వట్టి బర్బరుడు' అని వాపోయిరి. అతడు పేదలకు రెండు చేతులతో నీయఁగా నైద్యశాల మీఁద నైద్యశాలయు, బడిమీఁదఁబడియుఁ గట్టింపఁగాఁ జూచి ఆ లోకులే 'గొప్పవాఁ డని అనిపించుకొనుట కితఁడిటుల ధన వ్యయము చేయుచున్నాఁ' డని యనిరి. రాజు సమ్మానించి నపు డతఁ డందులకు నే నసస్పృహడనని మనవిచేయఁగాఁ జూచి యా లోకులే 'వీఁడు వట్టిశుంఠ' అని యనిరి. అతడు దరిద్రులతో పాటు జీవిక చేయుచుండఁగా ఆ లోకులే 'యితఁడు లోభి' యని యాడిపోసిరి.

చూచుచుండఁగాఁ జూచుచుండఁగా నయిదాతేండ్లు దొరలిపోయెను. ఈ లోపుగా నతఁడు చాల ధర్మకార్యము లొనరించెను. రాజు మరల నతనిని 'మేయరు' గా నిర్వచించెను. ఇప్పుడుగూడ నతఁడు 'నే నిందులకుఁ దగ'నని చెప్పకొనెను. కాని లోకులందఱును జేరి 'మీ రీ పని కంగీకరింపవలయు'నని పట్టు పట్టిరి. దాశ నతఁ డెట్టులో సమ్మతింపవలసి వచ్చెను.

ఈధనముగాని, యీసమ్మానముగాని యతని మదిలో నేమాత్రము నహంకారమును చొప్పింపలేకపోయెను. అతఁ డీమూరికి నేవేషముతో వచ్చెనో నేటికిని ఆవేషముతో డనే యుండెను. ఒక మొద్దుటోపి. చీలమండలవఱకును వ్రేలాడు నొక ముతకకోటు. దానికి క్రిందినుండి మీఁది వఱకును బొత్తాములు. అతఁ డీవేషముతోడనే మేయరు పని చేసికొని సాయంసమయమున నొంటరిగా నేకాంత ప్రదేశమునఁ దిరుగాడఁబోవును. అతఁ డెవరితోడను ఎక్కు

వగా మాటలాడెడు. తన్నెవరేని నుతించినచో నతడట నుండి తొలగిపోవును. లేదా ప్రసంగాంతర మారంభించును. అతడు ప్రాణములు విచ్చి నవ్వును. భోజనవేళలో నతడు చదువుకొనును. పుస్తకమనిన నతనికి బ్రీతి. అతని కొక చిన్న కోశాగారము కలదు. అందు మంచి పుస్తకములు కలవు. పేరు వచ్చినకొలది నతడు పని తగ్గించుకొని జానాజ్ఞానమునకే కాలము వినియోగించుచుండెను. చదివిన కొలదియు నతనికి వినయమును, జాగృతియు, నమాయికతయు బెచ్చుపెరుగఁ దొడఁగెను.

విహారిమునకుఁ బోవునపుడెల్ల నతడొక తుపాకీని గూడఁ బట్టికొని పోవుచుండునుగాని దాని నెపుడును నూరిక పేల్చుడు. అక్కఱ యగునేని యతని గుఱి వమ్ముకాదు. అతఁ డెపుడేని యొకపిట్టనుగాని, పెంపుడు జంతువును గాని కొట్టలేదు. అతనికి ప్రాయము పడమర తిరిగినను ఒలము మాత్ర ముడుగలేదు. నే నింత గొప్పవాడ నను గరువ మతఁడెఱుఁగెడు. ఎవరిగుఱ్ఱమేని క్రిందఁ బడిపోయినను, ఎవరి బండిచక్రమేని బురదలోఁ గూరుకొనిపోయినను అతడు బుజము వేయుచుండెడివాడు. బెదరిన యెద్దేదేని తోక మట్టి యెత్తుకొని అడ్డము వచ్చినవారి నెల్లఁ గ్రుమ్ముచు అంకెలు వేయుచు పరుగెత్తుచుండెనేని, యతఁ డెదురుగఁ బరుగెత్తి యెగిరి దాని రెండు కొమ్ములను దన రెండుచేతులతోఁ బట్టికొని గిరుక్కున వెనుకకు మరలించుచుండును. రస్తాపైఁ బోవునపు డతడు నిండుజేబులతోఁ బోయి, ఉత్త చేతులతో నింటికి వచ్చుచుండును. ఊరిలోనికి పోయినపు

డెందలో బీదలు అతనిచుట్టు మూఁగినంతటనే వారల మొగము చేటంత అయ్యెడిది.

ఈ యూరికి రాకముం దతఁ డెచటఁ గాఁపురముండెడి వాఁడో, యేమి చేసెడివాఁడో యది యేరికిఁ దెలియకున్నను అతని వర్తనమే యాయా సంగతులను చెప్పక చెప్పెడిది. ఏలయనిన, నతనికిఁ బల్లెలలోని సంగతు లన్నియుఁ గరతలా మలకము. అతనికి సేద్యము తెలియును. పంట లెక్కువ పండించుట తెలియును. కుటీర శిల్పములు తెలియును. వేయేల? అతఁడు బారబలావతీల పను లన్నియుఁ జేయఁగలఁడు. అతఁడు తనకుఁ దెలిసిన విషయము లొరులకుఁ జెప్పి ఉపకరించును.

“ఈ ప్రపంచములోఁ జెడ్డదేదియు లేదు; అవస్థను బట్టి చెడ్డతనము పుట్టుకొని వచ్చును” అని యెల్లప్పు డనుచుండును.

పిల్ల లతని మససారఁ బ్రేమింతురు. అతనికిఁ బిల్లలన్న దేవరీలు. అతఁడు వారి కాటకాయలును, తినుబండములు నిడుచుండును. తన చుట్టుప్రక్కల నెవరేని చనిపోవుచో నతఁడు శవసత్కారమున కగ్రయాయి. చర్చికి ఎప్పుడు నతఁడు మానఁడు. అతఁ డిటు లెన్నియో సత్కార్యములు చేయునుగాని వానిని ప్రకటము చేయఁడు. అతఁడు భాగ్యవంతుఁడే కాని సుఖవంతుఁడు కాఁడనిపించును. అతనిసంగతి అద్భుతమనియు, ‘చూడ దొడ్డ; మంచపుకోడు’ అనియు కొందఱుందురు. అతని పడకగదిలో నొక మెత్తని పలుపుగాని, యొక వెలగల మంచముగాని లేదు. ఒకబల్ల మీఁద మాఁగువాటిన రెండు దీపస్తంభములు కలవు. పరి

శీలించి చూచినవారు అవి వెండివని వర్ణింతురు.

1821 సంవత్సరము మొదటి దినములలో ‘డి...’ పత్తనమున మహానుభావుఁడగు మిరియేలు ముక్తిచెందెనని తెలిసెను. ఎనుబదియేండ్లు దాటిన ఆమహాత్ముఁడు ముక్తిఁ బొందుటకుముందు అంధుఁ డాయెనుగాని యుపచారము చేయుటకుఁ జెల్లె లుండుటవలనఁ గష్టములపాలు కాలేదు.

ఆసంగతి తెలియఁగనే మసియోన్ మాదలేను మిరియేలు మృతికి శోకచిహ్నముగా నల్లనిదుస్తులు తొడుగుకొనెను. లోకులు దాని కెన్నియో అర్థములుతీసిరి. ఈమాదలేనుకును, ఆమిరియేలుకును పోరాని చుట్టరిక మేదో యున్నదని కొందఱు భావించిరి. దానివలన వారికి మాదలేను మీఁద మఱి కొంచె మెక్కువ భక్తి కలిగెను. ఎవరయినను “మిరియేలు భగవానుఁడు తమ కేమి కావలెను?” అని యడుగుచో “అయ్యా! నా కేమియుఁగాఁడు” అని అతఁడు చెప్పెను. “అటులగుచో మీ రెందుల కీ నల్లదుస్తులు వేసికొంటిరి?” అని యడుగుచో “నేను చిన్నప్పుడు దేవరవారిబంటును” అని మాదలేను ప్రత్యుత్తరించెను.

శ్రీ

ఇంత లోకప్రియుఁ డయినను ఇతనికిని గొందఱు శత్రువులు లేకపోలేదు. వారిలో ఫోశెల్వాన్ అనువాఁ డొకఁడు. అతఁడు ఆయూరిలోఁ దొల్లిటినుండియు ఇంగ్లీషువారి నల్లరంగువంటి నల్లరంగును, జర్మనీవారి నల్లపూసల వంటి నల్లపూసలను జేయుచుండెను. మాదలే నీయూరు

ప్రవేశించి ఆ రంగును, ఆ పూసలును జేయ మొదలిడిన తరువాత ఫోశెల్వాన్ వ్యాపారము పడిపోయెను. దాన నతఁ డాపని మానుకొని బండితోలుకొని బ్రతుకవలసినవాఁ డాయెను. పైఁగా వ్యాకము. మాదలేనునలసనే తన కీ కష్టములు కలిగెనని ఫోశెల్వాన్ అతనికి గర్భశత్రువామెను.

ఫాంట్లైన్ అను నొక యామె మాదలేనుకు పరమ శత్రువు. ఈమె పరాసు దేశమునకు రాజధానియగు పారిస్ కుఁ బోయి అచటఁ గొంతకాల ముండెను. ఆమె కడుఁ జక్కనిది. బ్రతుకు తెరు వేమియులేదు. పైఁగా కోజెల్తను కూతురు. దానికి మూఁడేండ్లు. స్వగ్రామ మగు 'మ...'కు చేరినచో నెటులేని బ్రతుకనచ్చు ననుకొని యామె తన శిశువును మోసికొని రాజాలక తటపటాయించుచుండెను.

ఫాంట్లైన్ నివసించుచుండు నింటికి దాపున తేనాగ్డ్ కుటుంబము నివసించుచుండెను. తేనాగ్డ్ కు ఇరువైరు బిడ్డలు. తేనాగ్డ్ యును, అతనిభార్యయును దమపిల్లలను జెమరు నెత్తు రుగా సాకుచుందురు. ఫాంట్లైన్ అది చూచి తన బాలికను గూడ వారికి సొక నొసఁగి దానికి వారు కోరిన ధనమును పంపుచుందు నని ఒడంబడిక చేసి స్వగ్రామము చేరుకొనెను. అచట 'నా' యనువా రెవరును లేమి ఫాంట్లైను మాదలేను కర్మాగారమునఁ బనిఁ గుదిరెను. తాను సంపాదించిన ధనముతోఁ దాను బ్రతికి, పైని కూతునుగూడఁ బోషింపవలెను. దానఁ జేసి యామె మిగుల శ్రద్ధగాఁ బనిచేసి యెక్కువ జీతము సంపాదించుచు నందుతోఁ జాల మిగిల్చి కూతుకొఱకుఁ బంపుచుండెను.

ఇది మిగిలిన పనివారికిఁ దలపో టాయెను. అందువలన వాఁ యె రందఱును గలిసి మేస్త్రీతో నామెమీఁద చాల చాడిల్లు చెప్పించుండిరి. అతఁడు వారిమాటలు సమ్మి మాదలేనుకుఁ జెప్పకయే యామెను పనినుండి తొలఁగించెను. మాదలేనే తనను తొలఁగించె ననుకొని యామె యతనిపైఁగ త్తికట్టెను.

మాదలేనుకు పోలీసు ఇన్స్పెక్టరు రొకఁడు ఘోర శత్రువు. ఇతని కిన్స్పెక్టరు లండఱలో మంచి పేరున్నది. ఏలనఁగా నితఁడు మంచివా రెవరో, చెడ్డవా రెవరో యిట్టే కనిపట్ట గలఁడు. ఇతఁ డెన్నాళ్లక్రిందఁ జూచిన మొగముల నేని యనుమంతలోఁ బోల్చుగలఁడు. చెడ్డవారి నఁదఱను న్యాయప్రకారము దండింపవలయు ననియు, నట్లచేయనిచో వారు మంచివారు కాఁజాలరనియు నతనియూహ. ధర్మము నక్షరాల నడిపింపవలయు నని యతనికిఁ బట్టదల.

మాదలే నీయూరఁ బ్రవేశించి ధనార్జనము చేసి పేరు ప్రఖ్యాతి సంపాదించినపిదప జేవ రిచటి కుద్యోగము నకు వచ్చెను. మాదలేను మోము చూచి సంతమాత్రమున నిదివఱ కెన్నఁచో చూచినటు లతనికి సందియ మొదవెను. జేవ రొకనారి వెనుక జీన్ వాల్ జీన్ ను జూచినమాట నిక్కమే. మాదలేనులో నతని పోలిక లుండెను. జీన్ వాల్ జీన్ చెఱబొసిన పిదప మరల నొకతూరి దొంగతనము చేసెను. కావున నతఁడే యితఁడయినచో నితనిని బట్టుకొని ధర్మమును నాలుగు పాదముల నడిపింపవచ్చును. ఇంతియ కాక జీన్ వాల్ జీన్ ను బట్టుకొనఁ గలిగినచోఁ దనకుఁ బెద్ద యుద్యోగము తప్పక రాగలదు.

మాదలేను దిక్కులేనివారికిని, దుష్టులకును ప్రాపు. ఇంత ధనికునకు, ఇంత సాధువునకు ఇట్టివారియెడ సానుభూతి యుండుటకుఁ దనలో నేదో దోషముండవలయు నని పోలీసు బుద్ధి. కావున మాదలేనుపై జేవరుకు సందియ మెక్కువ యాయెను. క్రమక్రమముగా నతఁడు మాదలేను పుట్టు పూర్వోత్తరములగుఱించి సాంగోపాంగముగా గనుఁగొనఁ దొడఁగెను. తెలిసినంతవఱకును ఎప్పటికప్పుడు తన పై యధికారుల కాసంగతులు వ్రాసి పంపుచుండెను.

ఇటు లుండఁగా నొకనాఁడు రాజవీధికి దాపుగా నొక బరువుబండి బురదలోఁ గూరుకొని పోయెను. గుఱ్ఱము లిరుప్రక్కలఁ బడిపోయెను. బండివాఁడు చక్రముక్రిందఁ బడెను. అతఁడు ఫోశెల్వాన్. జను లాబండి చుట్టును మూఁగి గుఱ్ఱముల నావలికి లాగివేసిరి గాని యెవరును బండినిగాని, ఫోశెల్వాన్ గాని చూడరయిరి. అంతలో జేవ రచటికి వచ్చి చూచి బండి నెత్తుట కొక జాకిని తెమ్మని ప్రక్కవానికిఁ జెప్పెను. వాఁడు దానిని దెచ్చుటకు బరుగెత్తెను. “చచ్చితిఁ జచ్చితి, బండిని లేవనెత్తుఁ” డని ఫోశెల్వాన్ కూపెట్టెను.

అప్పుడు మాదలేను పి కారువెడలుచు జనులు రాముని దాడిగాఁ దిరుగుచుండుట కని తానును అచటి కరిగి చూచి “జాకీ యేదేని కలదా?” యని యడిగెను.

“తీసికొని రాఁబోయిరి” అని యొకరు చెప్పిరి.

“వారు తీసికొనివచ్చుట కెంతసేపు పట్టును?”

“కమ్మరకొలిమికడకు వెళ్లిరి. ఒక పావుగంటలో

రాగలరు.”

“ అంతవట్టు కనిపెట్టుకొని కూరుచుండుటకు వీలు లేదు. చక్రము దిగఁబడిపోవుచున్నది. ముసలివాఁడు పిసరు వెళ్ళి చచ్చిపోవును. తొమ్ముబలమును, ఉపకారబుద్ధియుఁ గలవాఁ డెవఁడేని వెంటనే బురదలో దిగి బండి యెత్తవలయును. ఇప్పుడు వెంటనే దిగి యెత్తువానికి పది లూయీ లిచ్చెదను” (లూయీ అనఁగా సుమారు 15 రూపాయలు) అని మాదలేను ఘోషించెను గాని అందు దిగుట జేవరును సాహసింపఁజాలకపోయిరి. “ ఇరువది లూయీలు” అని మాదలేను మరల ననెను. దానికిని ఎవరును గదలలేదు.

“ ఉపకారబుద్ధి లేక కాదు ” అని ఒకమాట విన వచ్చెను. మాదలేను మెడ మలఁచిచూచెను. జేవరు మరల నిటులనెను—“ ఈపని చేయఁగలవాఁడు నాయెఱుకలో నొకఁడే. ఒకఁడనఁగా నొకఁడే. అతఁ డొక బందాకోరు.”

మేయరు ఆచి చూచెను.

“అతఁడు తులోనో చెఱసాలలో.....” ఈ మాట లతో మాదలేను వెలవెలబోయెను. బండిచక్రము కొంచెము క్రిందికి క్రుంగెను. “నా కూపిరియాడుట లేదు. నా ప్రక్క టెముకలు పటపటలాడుచున్నవి” అని ఫోశెల్వాన్ లబలబలాడెను. మాదలే నొకసారి జేవరువంకను, ఒకసారి యేమియుఁ జేయఁజాలక చూచుచున్న జనమువంకను జూచి బండి క్రిందికిఁబోయి వీఁపొగ్గి రెండుసారు లెత్తెనుగాని అది కర్జుని రథమాయెను. చుట్టుప్రక్కల నున్నవారందఱు “ అయ్యా!

బండి మఱి కొంచెము దిగిపోవుచున్నది, మీ రింక నీవలికి రావలయును" అని అటచుచుండిరి. ఫోశెల్వాన్ "నేను చచ్చుచునే యున్నాను, మీ రేల యీ యాపదలోఁ బడవలెను? మీ రొడ్డెక్కుడు" అని మూలైనను. మాదలేను వారి మాటలువినక దమ్ముబిగఁబట్టి 'ః' యని యొకసారి ఎత్తెను. బండి బిరాన లేచెను. అందఱును ఫోశెల్వాన్ ను బయటికి లాగిరి. మాదలేను ఒడ్డెక్కి నిలువఁబడెను. అతనికోటు చినిగి పోయెను. లాగు బురద యాయెను. అతని మోము చెమ రోడెను. ఇంతలో ఫోశెల్వాన్ మాదలేనుముంగలికి వచ్చి మోకరించెను. అపు డతఁ డొక దివ్యబాధను విధిపూర్వకముగా ననుభవింపఁగలిగిన తృప్తితో నతని నాదరించి తన కేసి అదేపనిగా చూచుచున్న జేవరును నిర్మలముగ చూచెను.

ఫోశెల్వాన్ ఒడ తెల్ల హూసహూస మాయెను. అతఁడు మాదలేను నైద్యశాలలోఁ దేరుకొనెనుగాని అతని కాలుమాత్రము సొట్టపోయెను. మాదలే నాతని పారిస్ పత్తనము తుట్టతుద నున్న యొక "కాన్వెంటు" (Convent) లో తోటమాలిగాఁ బనిచేయఁ బంపెను.

పని పోయినపిదప ఫాంట్సెను డబ్బులేక మిగుల చిక్కులపా లాయెను. తన చక్కని వెండ్రుకలను కత్తరించి సవరములు చేయువానికిని, అందమగు ముందుపల్లల రెంటిని ఊడగొట్టించుకొని పల్లుకట్టువానికిని అమ్మి ఆ డబ్బును తెనార్దీరుకుఁ బంపెను. అతఁ డామె చేతిసొమ్మెల్ల గుల్లగుట్టగఁ దిని ఎంతపంపినను చాలదనియు, మరలఁ బంపుమనియు వార్త మీఁద వార్త పంపుచుండెను.

ఘాంతునకు పని యెక్కుడగుటవలన జబ్బుచేసెను. ఇట్టిస్థితిలోఁగూడ నామె యొకనాఁ డెచటనేని పని దొరకు నేమో యని ఇల్లిల్లును తిరుగుచుండెను. ఆనాఁడు చలి గడ గడ లాడించుచుండెను. ఒక దుర్మార్గుఁ డామెను జూచి కొప్పుకోతకును, పంటితీతకును రోసి దుర్భాషలాడి కొన్ని మంచుగడ్డలఁదెచ్చి కంఠప్రదేశమునఁ బులిమెను. ఆమె యా బాధ కోర్వఁజాలక కినిసి యాతనితోపి లాగి క్రిందఁబడ వయిచి మట్టెను. ఇంతలో జేవ రచటికి వచ్చి యామెను బంధించెను. లోఁగడ నేమి జరిగెనో యతఁ డెఱుఁగఁడు. వేషభాషలు కలవాఁడు దుష్టుఁడు కాఁజాలఁడని జేవరు నమ్మిక. కావున ఘాంతున పోలీసుస్టేషనుకు నడవవలసి వచ్చెను. అచట నామె కాటునెలల శిక్ష విధింపఁబడెను. అపు డామె జేవరుముందు మ్రొక్కుతిల్లఁబడి—“అయ్యా! నా బిడ్డగతి యేమగును? తెన్నార్దీరుకు నూరుప్రాంకులు పంప నిచో నది చచ్చిపోవును” అని మొఱపెట్టెను. “ఆ సంగతి మాకు తెలియదు. ఆటునెలలు నీకు శిక్ష. తెలిసినదా? మఱి మాటాడకు.”

“అయ్యా! నన్ను ఊమింపుఁడు. నాకు జ్వరము. పనికొఱకు పారాడుచుంటిని. ఈ చె నఁ టి యెటనుండి వచ్చెనో నన్నుఁ జూచి కాటుకూతలు కూయఁజొచ్చెను. నే నందుల కోర్చికొంటిని. ఆ దుర్మార్గుఁ డీ చలిలో మంచు పులిమెను. దాన నేను కినిసి యీ పని చేసితిని. ఇది తప్పే. అతనిని ఊమాభిక్ష వేడుకొందును. ఈ యొక్కమాటు మాత్రము ఊమింపుఁడు. నేను పనిపాటులుచేసి తెన్నార్దీరుకు

నూలుఫ్రాంకు లంపనిచో మాయమ్మ కోజెత్తు మృతి చెందును.” “నీ చెప్పిన దంతయు వింటిని. నీ కాలునెలల శిక్ష తప్పదు. “దేవుడుగూడ నిన్నీశిక్షనుండి తప్పింపలేడు” అని జేవ రనెను.

పోలీసుబంటు లామెను చెఱపట్టుటకుఁ బోవుచుండఁగా “ఒక నిమేష మాఁగుఁడు!” అనుమాట వినఁబడెను. వెనువెంటనే మాదలేను కనఁబడెను. జేవరులేచి టోపిటీసి యెటులో సమస్కరించి—“అయ్యా! దయయుంచి తమ రీ విషయములో...” అని యేమో చెప్పఁబోవుచుండఁగా ఫాంత్ నొక్కపెట్టున నెగఁబడి—“నీవా ఉద్ధారకుఁడవు?” అని అతని మొగముమీఁద నుమిసెను.

“అయ్యా! దయయుంచి యీమెను విడుదలచేయఁగోరెదను” అని మాదలే ననెను.

ఇందుల కందఱును ఆశ్చర్యపడిరి. పిడుగు పడు నను శంకలో పూలు పడెను!

జేవ రామెను విడుచుటకు తటపటాయించెను. అపుడు మాదలేను “ఈమెను వదలుఁడు” అని అధికార పూర్వకముగాఁ బలికెను. జేవరుకు వదలక తప్పలేదు.

పిమ్మట నామెను మాదలేను తన యాసుపత్రికిఁ బంపెను. ఆమెకు జ్వర మంకాపొంకాలుగాఁ గాసెను.

ఆ మఱునాఁడు జేవరు కచ్చేరికి వెళ్లి మాదలేను ముందు చేతులు కట్టుకొని నిలువఁబడి—“అయ్యా! నే నొక పొరపాటుచేసితిని. నే నీ యుద్యోగమునకుఁ దగను. నున్నుఁ దొలగింపుఁడు” అని వేడుకొనెను.

“అది యేమి?”

“నే నొకానొకప్పుడు జీన్ వాల్ జీన్ యను నొక గజ దొంగను జూచితిని. అతడు చెఱు గాసెను గాని పిదప, మరల దొంగతనము చేసెను. మీలో నతని పోలికలున్నవి. నే నీ సంగతి పై యధికారులకుఁ దెలిపితిని.

“ఇది యిటులుండఁగా పారిస్ పత్తనమున నొకఁడు దొంగతనమునకుఁ బట్టుపడెను. అతడు జీన్ వాల్ జీన్ యని తోడి ఖైదీలు చెప్పిరి. రే పా విచారణ అచటఁ గా నున్నది. పొరపాటున నేను మిమ్ములను వాల్ జీన్ అని నిరూపించినందులకు న నీ యుద్యోగమునుండి యూడ్చి వేయుఁడు. ఇట్టి పొరపాటొనరించువాఁ డీ యుద్యోగమున కనర్హుఁడు” అనెను.

“ఏమి?” అని దీర్ఘము తీసి మాదలేను—“ఆ దొంగ కేమి జరుగును?” అని అడిగెను.

“యావజ్జీవ శిక్ష.”

“అబ్బా! సరి కాని తమరుగూడ విచారణ సమయ మున నుండవలెను కాఁబోలు. దయచేయుఁడు.”

“నన్నుఁ దీసివేయుట మాట?”

“దాని సంగతి తరువాత.”

జేవరు వెల్లిపోయెను. మాదలేను వ్యాఖలతతో పనులు ముగించుకొనియు, పనులు ముగించుకొనకయు బయలుదేరిపోయి అతి కష్టముమీఁద కోర్టువేళకు హాజ రాయెను. ‘అయ్యా! దారిలోఁ బడియున్న పండ్లమండను తీసికొంటినే కాని నే నే తోటలోనికిని అడుగు పెట్టలేదు, ఏ

మండమీదను చేయివేయలేదు' అని ఆ నిరపరాధి మొఠ పెట్టెను. పోలీసు లపుడు మూపురు సాక్షులను హాజరుపెట్టిరి. "ఇతఁడే జీన్ వాల్ జీన్" అని వారు వక్కాణించిరి.

జడ్జి వారికి శిక్ష చెప్పఁబోవుచుండఁగా మాదలేను లేచి—“అయ్యా! నా దొక మనవి. అతఁడు జీన్ వాల్ జీన్ కాఁడు, మఱి నేను. నేను తులోన్ చెఱసాలలో పందొమ్మిదేండ్లుంటిని. విషదల దైతిని. మిరియేలుభగవానుని యింట దొంగతనము చేసితిని. వారి యనుగ్రహమున నా జీవితము మాఱెను. ఆ దొంగతనమునకు శిక్షపొందనలసిన కర్మ విధి నాకున్నది” అనెను. ఈ మాటలకు జేవరు మొదలుకొని జడ్జి వఱకు అందఱును తెలతెలఁబోయిరి.

“అయ్యా! నాకు కొన్ని పను లున్నవి. నా యునికియు నా మనికియుఁ దమ కందఱకుఁ దెలియును. తమ యాజ్ఞకు బద్ధుఁడను. సెలవు” అని మాదలేను కోర్టునుండి నిర్గమించెను.

ఆ మఱునాఁడే అతఁడు ఘాంతునను జూచుట కాను పత్రికఁ జనెను. ఆమె యొడ లెఱుగదు. అట్టి స్థితిలో నామె మాదలేనును చూచుచునే యిటు లనెను—“ఈ రేయెల్ల నా కలలో మీరే. ఆహా! మీ తలచుట్ట ను ఎంత కాంతిపరివేశము! కాని అయ్యా! నా బిడ్డ కోజెత్తుమాట యేమి? మీరు దానినిఁ దీసికొనివచ్చి నాకుఁ జూపుటకే నిన్న వెళ్లితి రనుకొంటిని. తెనార్డ్స్ పంపలేదు కాఁబోలు. మీ వెంట పంపుమని చీటి వ్రాసితిని. ఇదిగో తీసికొనుఁడు” అని యొక చీటి మాదలేనుమీఁదఁ బడవయిచి, “అయ్యా! మీరు తీసికొనివచ్చి నాకుఁజూపుదురని అనుకొంటిని” అనెను.

అంత వైద్యుఁ డడ్డుసొచ్చి—“అది యేమి? నీ బిడ్డ ద్వారముకడ నున్నది” అని అనెను.

ఫాంట్లై మొగ మంతయు సంతోషమాయెను. కాని యామెయూర్పులు నిలిచిపోయెను. మాదలేను భగవత్ ప్రార్థనకు మోకరించెను.

అపుడు జేవరు మాదలేనును పట్టుకొనుటకు వచ్చి ద్వారముకడ నిలిచియుండెను. మాదలేను లేచి జేవరును జూచి—“నే నిక మీ చేకొద్ది కుంచమను” అని పలికెను.

తులోన్ చెఱసాలవంటి పాడు చెఱసాల యీ జగతిలో లేదు. అట బందీలు దురదృష్టవంతులు. వారిని జతలుగా నేర్పఱచి చెఱియొక కాలును గొలుసులతో నంటఁగట్టుదురు. ఆ గొలుసులతోడనే వారిచేత ఓడలలో ఎగుమతులును, దిగుమతులును చేయింతురు. వారు తప్పించుకొని పోదు రేమో యని కొందఱు వారిమీఁద తుపాకులు బారుచేసి పేల్చుటకు సిద్ధముగా నుందురు.

ఒకనాటి ప్రొద్దున నొక యోడమీఁద నున్న జన మంతయు కంగారు పడుచుండెను. ఓడపనివారలలో నొకఁడు కాలుజాఱి సముద్రమునఁ బడిపోయెను. వాఁడు లోపలఁ గొట్టు కొనుచుండెను. నీటివడియు నెక్కు డగుచుండెను. అది పోయి వేళ. అందుచేత నోడ లన్నియు నట్లు నిటు కొట్టుకొను చుండెను. అట్టితఱి పడిపోయిన నావికుని పైకిఁదీయుట కైవరి కిని సాహసము కలుగకపోయెను.

అపుడు బందీలలో నొకఁడు ముందరికి వచ్చి “వా కాన పోదుచుచో నాకు చేతనయినంతవఱకు పైసఁగులాడె

దను” అని యనఁగా వారి అధికారి “మంచిది, దిగు” మని అనుజ్ఞయిచ్చెను. వెనువెంటనే ఆ ఖైదీ తన కాలిగొలుసును పటపటత్రెంపి సముద్రములోనికి దుమికి మునిగిన వానిని దేవి, చంకనిటికించుకొని పైకి తేలెను. ఈ లోపుగా ఓడమీఁదివార లొకమోకు సముద్రములోనికి విడిచి, పడిపోయినవాని నోడమీఁదికి లాగుకొనిరి. సముద్రములోనికి దుమికినవాఁ డలసిపోయినటులు కనఁబడెను. మరల మోకు వేయునంతలో వాఁడు మునిగిపోయి మరల నెవరికిని కనఁబడలేదు. అతఁడు జీవోవాల్ జీవో. అతని నెఱిగినవా రెవరును అతఁ డంతమాత్రమున చనిపోవు నని అనుకొనరు. అతఁడు నీటిలో మునిగి యెంతో దూర మీఁదికొనిపోయి ఒడ్డు పట్టి నెఱసాల తప్పించుకొనిపోయెను.

౬

కోజెత్తువంటి దిక్కులేనిపిల్ల యీ జగత్తులో మఱి యొకతె లేదు. మూఁడేండ్ల యీడుననే తల్లియుండియు లేనిదాయెను. ఫాంపైన్ పంపిన డబ్బంతయుఁ దిని తెనార్డీర్ కోజెత్తుచేత ఊడిగము చేయించుకొనుచుండెను. ఇటు లతఁడు డబ్బు మ్రింగియు, పనిచేయించుకొనియు దానికిఁ దిన్నగాఁ దిండి పెట్టఁడు. గుడ్డలీయఁడు. పైఁగా చిన్న పొరపాటునకు చెడ్డ శిక్షచేయును.

తెనార్డీర్ కిరువురు కూతుండ్రు. వారెపుడుచూచినను కిలకిల నవ్వుచుందురు. మంచిమంచి పరికిణీలు కట్టుకొందురు. ఆటలు తక్కు వారికి వేటుపనిలేదు. కోజెత్తు దిగనాశిల్లి

పోవుచుండెను. చినుఁగు పరికిణీలును, చిల్లుల జుబ్బాటునును
బాలిక వ తు. తెనాడ్గీర్ కూతుఁడ్రీ పిల్లను తమకడకు రా
నీయరు. వారుగూడ దీనికి పనులు పురమాయుతురు. సరిగా
చేయనియెడల తలిదండ్రులకుఁ జెప్పి కొట్టింతురు. ఆ యింట
తుడుము మొదలు దేవతార్చనవఱకా పిల్లయే చేయవల
యును. కోజెత్తుకు పనులన్నిటిలో నీటిపని యనిన ప్రాణ
గండము. వా రున్నప్రదేశము నిర్జలము. ఇసుక వేసిన రాలని
అడవియు, అందొక సెలయేఱును కొంచెము దవ్వనఁ గలవు.

ఆ సెలయేటినుండియే నీరు రావలయును. ఒకఁడు
కూలికి నీరుమోయునుగాని అయిదుగంటలకుఁ జాలించును.
అటుపిదప నీరు కావలయు ననిన ఎవరికి వారే తెచ్చికొన
వలయును. కోజెత్తు అడవికిని, చీకటికిని భయపడి నీటికి కడు
మెలఁకువ కలిగియుండును. ఇంటిల్లిపాదికి తాను దాసిగాన
నీరులేనిచో తన కాపని తప్పదని కోజెత్తుకుఁ దెలియును.

కీసిమిసి పండుగ వచ్చెను. అంగడులన్నియు కలకల
లాడుచుండెను. ఆ తిరునాళ్లకు క్రొత్త అంగడు తెన్నియో
వచ్చెను. తెనాడ్గీర్ పెట్టిన పూటకూళ్ల యింటి కెదురుగా ఒక
బొమ్మలదుకాణము వెలసెను. దానఁగల బొమ్మల అన్నింటి
నడుమ నొక పెద్దబొమ్మ కలదు. చూచినవారి నందఱును
అది ఆపుచుండెను. కోజెత్తు దానికి తల్లిబొమ్మ అని పేరు
పెట్టెను. ఆ బొమ్మ ఒక పెద్దపిల్లంత యుండెను. దానికి నల్లని
కన్నులును, చక్కనివెండ్రుకలును, తెల్లనిదుస్తులును గలవు.
తెనాడ్గీర్ కూతుఁడ్రా బొమ్మను వదలిపెట్టలేక పోయిరి.
కోజెత్తుగూడ తీరిక యయినపుడెల్ల తొంగి చూచి వచ్చు

చుండెను. దానిని కొనుపాటి ధనవంతు లచట లేనందువలన ఆ చక్కనిబొమ్మ యచ్చటనే యుండెను.

తెనార్డ్స్ పూటకూళ్లయింట సందడి యెక్కువయెను. పిట్టలు గూండ్లకుఁ బోఁ దొడఁగెను. చీకటులు సమీపించు కొలది బాటసారు లెక్కుడు కాదొడఁగిరి. బండ్లన్నియో వచ్చి దిగెను. గుఱ్ఱమునకు నీరు చాలక యొకబండివాడు, “నా గుఱ్ఱమునకు నీరులేదు” అని అఱచెను.

తన కునికియగు నొక బల్లక్రిందినుండి చరాలున లేచి వచ్చి “నేను దానికి నీరు పట్టితిని” అని కోజెత్తనెను. కాని అది కల్ల. అపు డేటికేగి నీరు తేవలసి వచ్చునని దాని భీతి.

బండివాడు కన్నెఱ్ఱజేసి—“గుఱ్ఱము సకిలించు చున్నది. అది దప్పికి గుఱుతు. బద్దకముమాని యిపుడయినను దానికి నీరు పట్టుము” అని అనెను.

“మూలిగెదవేమి?” అని తెనార్డ్స్ భార్య గదిమెను.

“ఇంట నొకచుక్కయేని లేదు” అని కోజెత్తనెను.

“నీరు లేకుండ నేలకూర్చుంటివే? పో, పోయి నీరు తే”.

కోజెత్తు మఱి మాటాడక యొకమూలకుఁ బోయి తానందులోఁ గూరుచుండఁదగినంత బాల్చీని నెత్తికెత్తుకొనెను.

“పోవుదానవు పోవుచునే యుంటివి, అంగడిలో నొక రొట్టెకూడఁ గొనిరమ్ము” అని ఆమె యొక రెండు ఫ్రాంకుల నాణెము కోజెత్తు కిచ్చెను. కోజెత్తు దానిని జేబులో వైచుకొని తోడున కెవరినో అపేక్షించుచు నిలువఁబడెను. అదిచూచి తెనార్డ్స్ “నీసి సోమరిపోతా! ఇంకను గోళ్లు గిల్లుకొనుచుంటివా? పో, పో” అని ఆపిల్లను బయటికి

గెంటి తలుపులు మూసెను.

కోజెత్తు బొమ్మలంగడిలోని తల్లిబొమ్మను జూచుచు వడివడిగా పేటలోవరకు నడిచిపోయెను. అక్కడినుండి మఱి అడుగు పడలేదు. ముందుముందు మృగములును, దయ్యములును ఉండవచ్చును. మృగములు మేయు చప్పుడు వినవచ్చుచునే యుండెను. చెట్లనడుమ దయ్యము లేల యుండవు? కోజెత్తు వెనుదిరిగెను. ఏటినీరు నేను లేజాలనని నెప్పి వైతునని తలచెను. పది యడుగులు వెనుకకు వైచి నిలువఁబడెను. తెనార్డికభార్య గ్రుడ్లులుముచు కనుల వ్రేలెను. అంత మరల నేటిమొగమై నడవఁ దొడఁగెను. ఘంటాపథమువిడచి కాలిబాట నడవినిబడి వడవడ వడఁకుచు నడచినడచి ముచ్చెమటలతో సెలయేటి యొడ్డుచేరెను.

అచట సూదిదూఱని చీకటియైనను ఆ ప్రదేశమంతయు నా బాలికకు సుపరిచితము. కోజెత్తు ఆ యొడ్డున నున్న యొక చెట్టుకొమ్మ నెడమచేతఁ బట్టుకొని ప్రవాహములోనికి వంగి కుడిచేత బాల్చీని నీటముంచెను. వంగుటచే జేబు లోని రెండుప్రాంకుల నాణెము నీటఁబడిపోవుట యా బాలిక యెఱుఁగదు. ఎటులనో ఆ బాల్చీని పైకి లాగెను. పిదప నాపిల్ల చీకటి భయముచే మిగుల వడిగా పరుగెత్తఁబూనెను గాని బాల్చీ? దాని నెత్తుకొనుట కటునిటు చూచుచుండెను. అంతలో హఠాత్తుగా నొకఁడువచ్చి కోజెత్తు ప్రక్క నిలిచెను. అతని దుస్తులు సాధారణముగనే యుండుట వలన నా బాలిక భీతిలలేదు. అతఁడా బాల్చీని తీసికొని ముందునడచుచు ‘అమ్మా! నీ కెన్నియెండ్లు?’ అని యడిగెను.

“అయ్యా! ఎనిమిదేండ్లు.”

“మీ యింటికిని, ఇచటికిని ఎంతదూరము?”

“పదియేను నిమిషములలో పోవచ్చును.”

“మీ అమ్మ తానురాక నిన్నేల పంపెను?”

“వారి కమ్మ యున్నది కాని నాకు లేదు.”

“వా రెవరు?”

“అజెల్లా, ఎపోనీను. వారి అమ్మ తెనార్డ్స్.”

“మఱి నీ పేరు?”

“కోజెత్.”

వెతకఁబోయిన తీగ కాలఁ దవలెను. జీన్ వాల్ జీన్ సంతసించెను. వారు మెలమెలగా నిల్లుచేరిరి.

“అయ్యా! ఇక బాల్చీని నా చేతి కొనఁగుఁడు.”

“ఎందులకు?”

“నీ వెందులకు తేలేదని తెనార్డ్స్ దండించును.”

జీన్ వాల్ జీన్ బాల్చీని కోజెత్తుచేతికిచ్చి తలుపు తట్టెను. తెనార్డ్స్ భార్య తలుపుతీసి కోజెత్తును ముందు చూచి, “ఓసి పాడుముండా! అదేపోకా? దారిలో ఆడుకొను చుంటివా?” అని మండిపడెను. కోజెత్తు భయపడుచు “అమ్మా! వీరికి భోజనమును, పడుకయుఁ గావలయును” అని అనెను.

ఆమె స్వరము నూర్చి — “అయ్యా! లోనికి దయ చేయుఁడు” అని వినయము నొలుకఁబోసెను. వాల్ జీన్ లోని కేగి రొట్టెయు, పాలును గోరెను. తెనార్డ్స్ భార్య తెచ్చి యాయఁగా నతఁడు తినుటకుఁ గూరుచుండెను. కోజెత్తు బాల్చీని క్రిందపెట్టి గబగబ ఒక బల్లక్రిందికి దూటి కూరు

చుండుట వాల్ జీన్ గమనించెను.

సరియగు పోషణ లేమిని, చింపిరిబట్టల కలిమిని కోజెత్తు చూచుట కెల్లిదముగ నుండెను. ఎనిమిదేండ్ల యీడుగల యాబాలిక ఆతేండ్ల దానివలె నుండెను. కోజెత్తు పాలిపోయి బద్దపాతెను. విశాలములగు కన్ను లెప్పుడు నేడ్చుచుండుటచే చీకులించుకొనిపోయెను. దైన్యమును వెళ్లఁబోయుచుండుటచే నాసెలవులు క్రిందికి వంగెను. ఆ చేతులు పనిరాపిడికిని, చలికిని నెత్తురు చిమ్ముచుండెను. చింపిగుడ్డల క్రంతలనుండి యెముకలును, కాలుసేతులమీఁద దెబ్బలును వాల్ జీన్ కు కొట్టవచ్చినటులు కానిపించెను.

అప్పుడు తెనార్డ్ థార్య—“రొట్టె యేదే?” అని కోజెత్తును తటాలున నడిగెను. కోజెత్తుకు గుర్తేలేదు. చీటికి మాటికి దెబ్బలు తినుచుండుటవలన నా పిల్లకు కల్లలాడుటలవ్వాపై చెల్లెను. “రొట్టెల యంగడి మూసివేసిరమ్మా” అని చెప్పెను. “నీవు తలుపుతట్టి అడుగకపోతేవా?”

“ఎవరును పలుకలేదు.”

“అగుచో నేనిచ్చిన డబ్బేదీ?”

కోజెత్తు జేబు తడుముకొనెను. లేదు. అంతట నా పిల్ల తల తడవికొనఁ దొడఁగెను.

“ఓసి ముసానమ్మా! మాటాడవేమి?” అని ఆమె గోడకు తగిలించిన కొరడా అందుకొని “నీవు రొట్టెను కొని తింటివా లేదా చెప్పుము” అని జడిపించెను.

“అమ్మో! కొట్టకు, అమ్మో! కొట్టకు, మఱి యెన్నఁడు చేయను” అని కోజెత్తు లబలబ కొట్టుకొనెను.

ఆమె యొక చటపు చటుచుటకు కొరడా యెత్తునంతలో జీన్ వాల్ జీన్ నాలుగుస్థాంకుల నాణెమును క్రిందఁ బెట్టి—“అదిగో ఆక్రిందనున్న దేమిటి?” అని అడిగెను.

తెనార్డ్ ర్ భార్య చూచి “అదే” అని అనెను. “పిల్లది వంగినపుడు క్రిందఁ బడిపోయియుండు”నని వాల్ జీన్ అనెను.

“కాబోలు, కాబోలు”నని రుసరుసలాడుచు నామె యా నాణెమును తీసికొనెను.

వాల్ జీన్ నాణెమును క్రిందఁ బెట్టుట కోజెత్ చూచెను. “అమ్మా! ఈయన దేవదూతడై యుండు” ననుకొనెను.

తల యంటుకొని చలువచేసిన వలువలు కట్టుకొని తెనార్డ్ ర్ కూతుండ్రు చావడిలోనికి వచ్చిరి. తల్లి నెటికలు విడిచి యెత్తుకొని ముద్దాడి ‘బంగారు బొమ్మలు, బంగారు బొమ్మలు’ అని గిట్టున త్రిప్పి ‘ఇక ఆడుకొనుడు, ఇక ఆడుకొనుడు’ అని వారిని దింపి, తాను లోనికిఁగెను. అంతట నాపిల్ల లొక బొమ్మతో నాడుకొనఁ దొడఁగిరి. అది తాతల నాటిది. రెండు ముద్దులతోడను, రెండు దెబ్బలతోడను అది పాడాయెను. పెద్దపిల్ల దాని నావలఁ బాటవయిచి ఒక పిల్లి బొమ్మను తీసికొని దానికి ముస్తాబుచేయ దొరకొనెను. వారియూట లేమో వారేమో కాని కోజెత్తుతో వారి కేమి పని? కోజెత్తుకూడ తమవంటి పిల్లయే యను తలఁపు వారికి లేదు. పెద్దపిల్లయు, కోజెత్తును ఒకయీడువారే.

పెద్దపిల్ల—“ఇదిగో అజెల్మా! ఈబొమ్మ ఆ పాత బొమ్మకన్న మంచిది. ఇది నడచును. మ్యాపునుని అటచును. చూచితివా, నేను తల్లిననుకో. ఇది నాపిల్ల అనుకో. నేను

దీనిని నీకు చూపవత్తును. నీవు దానిని ప్రేమతోఁ జూతువు. నీవు దీని మీసలుచూచి వింతపడుదువు. దీని చెవులును, తోఁకను గాంచి ముక్కుమీఁద వేలు వేసికొని, 'ఇది యెంత వింతలమారి పిల్లమ్మా? ఇది యెక్కడిది?' అని నీవందువు.

“ఔనండీ! ఇది నా చిట్టి. ఈ కాలపు పిల్లలందఱు ఇటులనే యుందురని నేనందును” అని పలుకుచుండఁగా కోజెత్తు మెల్లగా ప్రాకివచ్చి వారు చిక్కుఁజేరుగా పాఱవయించిన బొమ్మను తీసి యెత్తుకొని అటు ఇటు డోపుచు క్రిందఁ గూరుచుండి కాళ్లమీఁద పడుకొనఁబెట్టుకొని జోల కొట్టఁ దొడఁగెను. కోజె త్తింతవఱకును బొమ్మలతో నాడి యెఱుఁగదు కావున నిపుడు క్రీసీడలోఁ గూరుచుండి యితర మెఱుఁగక ఆ బొమ్మను నిదురపుచ్చుచుండఁగా అజెల్మూ చూచి అక్కను ప్రేలితోఁ బొడిచెను. అంత వారిరువురును లేచి తల్లి కడకుఁ బరువిడి—“అమ్మా! యిటువచ్చి చూడుము” అని అనిరి. కోజెత్తు ఆ సంతోషములో వారి చేష్టలుగాని, వారిమాటలుగాని ఎఱుఁగదు. వారితల్లి పెద్ద పులివలె మీఁదికి దుమికి “కోజెత్!” అని అటచెను.

కోజెత్తు ఉలికిపడి కాళ్లమీఁది బొమ్మనుతీసి మెల్లగా క్రిందఁబెట్టి చేతులుచేర్చి వెక్కివెక్కి యెడ్వఁదొడఁగెను. “ఏమది?” అని వాల్జిన్ అనెను.

తెనార్డిక్ భార్య బొమ్మనుచూపి—“కనఁబడుటలేదా?”

“ఆ పిల్ల ఆ బొమ్మతో నాడుకొనరాదా?”

“ఆ పిల్లయా! ఆ బొమ్మతోనా? అది ఆ పాడు చేతులతో దానిని ముట్టుకొనుటయా!”

జీన్ వాల్ జీన్ మఱి మాటాడక వెలికరిగెను. చిచ్చు లేక చిముడు నా యిల్లాలు కోజెత్తు నొక తన్ను తన్నెను. కోజెత్తు బావురు మనెను. ఇంతలో వాల్ జీన్ తల్లిబొమ్మను గొని లోనికివచ్చి, కోజెత్తుతో “ఇదిగో ఇది నీకు” అనెను.

కోజెత్తుకు దిగ్భ్యాంతి కలిగెను. కూర్చొని కొంచెము కొంచెము వెనువెనుక కొడిగెను. అందఱును వింతగా గనఁ దొడఁగిరి. అంతట తెనాడ్డీర్ తన భార్యను చాటునకు పిలిచి— “ఆ బొమ్మ 30 ఫ్రాంకులు పైగా చేయును. దానిఁ గొనుట కితఁడు చాల ధనికుఁడయి యుండవలయును. కావున ఆయన యెడల మరియాదగా ప్రవర్తింపుము” అని చెప్పెను. ఆమె తలయూపి సావడిలోనికి వచ్చి— “ఆ బొమ్మను తీసికొన వేయి?” అని యెంత స్వరము మార్చి చెప్పినను ఆమె పలుకులో మాత్రము కటుత్వము తగ్గలేదు.

కోజెత్తు రెండడుగులు ముందరికి వచ్చెను. నీరు ఉరులు చున్నను ఆ పిల్లకన్నులు సంతసముతోఁ బ్రకాశించెను.

“అమ్మగారూ! నేను తీసికొనవచ్చునా?”

“ఆఁ. వారు నీ కిచ్చుచున్నారు తీసికొనుము.”

“అయ్యో! నిక్కముగా నిత్తురా!” అని కోజెత్తుడిగెను.

అదై న్యమునకు వగచి మాటుపలుకలేక వాల్ జీన్ ఆ బొమ్మను కోజెత్తుచేతులలో నుంచెను.

“నేను దీనికి ‘కేతరీన్’ అని పేరు పెట్టుకొందును” అని కోజెత్తు దాని నొక బల్లమీఁద నుంచి రెప్ప వాల్చక చూచుచుండెను. అది చూచిన తెనాడ్డీర్ కూతుండ్రు కను

తెల్లచేయనొడగిరి. వారితల్లి 'యిది మంచి లక్షణముకా' దని వారి నిరువురను లోనికి దీసికొనిపోయి నిదురపుచ్చెను.

సోద్రు పోయిన తరువాత జీన్ వాల్ జీన్ తెనార్డ్ ర్ కడ కరిగి ఫ్యాంట్ తన కిచ్చిన ఉత్తరమును జూపెను. 'తెనార్డ్ ర్' అప్పుడు పోజెత్తుకు అయిన వెచ్చమును ఒకటికి పది చేసి పచ్చెను. జీన్ వాల్ జీన్ ఆ ధనము సంతయు నిచ్చి నేయుటచే అతనికి కోజెత్తు నప్పగింపక తప్పలేదు. అప్పటి కప్పుడు వాల్ జీన్ కోజెత్తుకు మంచి పరికిణీలును, జుబ్బాలును కొని తెచ్చెను. తెలవాటకముందే వాని నా పిల్లకు కట్టబెట్టి చేయి పట్టుకొని యా కొంపనుండి తీసికొనిపోయెను.

పారిస్ నగరము చినర కూలినాలి చేసికొని బ్రతుకు పేదవారి పేటలో వాల్ జీన్ ఒకయి ల్లడ్డకు గొని అందు కోజెత్తుతో కాపుర ముండెను. అది పడిపోవుచున్నటు లున్న యొక ప్రాంతమేడ. మేడమీది పడుకగది కిటికీ తలుపులు అతది మూసినయెడల రోడ్డుమీద బోవు జన మును, బండ్లును కనబడుచుండును. ఈ యింటి యెదుట విశ్రాంతికిగాను రోడ్డుప్రక్కగా ఒక చిన్న ఆటతోట కలదు. ఆ చుట్ట ప్రక్కలవా రందఱు నచట విశ్రాంతి గొనుపొంటె వచ్చుచు బోవుచు నుందురు.

ఆ యింటిచుట్టును కావలసినంత శూన్య ప్రదేశ మున్నది. పెద్ద ప్రహరి యున్నది. దానివలన ఇరుగు పొరుగువా రెవరికిని అందుగల జనులయెడ కుతూహలము తక్కువ. ఆ మేడక్రింది గదులన్నియు చాల జీర్ణము లయ్యి యుండెను. మేడమీదగూడ నొకగది తప్ప మిగిలిన

వన్నియు కుటీరము లనియే చెప్పవచ్చును. మేడకును, క్రింది గదులకును సంబంధము లేదు.

వాల్ జీన్ కు పనిచేయు పరిచారిక ఆ మేడమీఁద నొక కుటీరమువంటి గదిలో నివసించుచుండును. ఈ ముది పరిచారికయే ఆ యింటి యద్దె వసూలు చేసి గృహస్వామి కిచ్చుచుండును. ఒకరి నా యిండ్లలో ప్రవేశపెట్టుటకుఁగాని, వెడలనడఁచుటకుఁగాని ఆయమదే యధికారము.

వాల్ జీన్ ఈ యిల్లదైకుఁ గొనునపుడు—నిధిలో (బ్యాంకు) నిలువయున్న సొమ్ముమీఁద వచ్చు వడ్డీవలననే తనకు జీవనము జరుగవలసి యున్నదనియు, దనకు వేఱుపని యేమియు లేదనియు, జెప్పి యాఱునెలల యద్దె ముందే యిచ్చివేసెను. గృహభార మంతయు ముసలిదాని కప్పఁ జెప్పి దానికి కొంత జీత మేర్పాటుచేసెను.

దినముల తరువాత దినములు, పక్షముల తరువాత పక్షములు చనుచుండెను. తెలవాటక తలికె కోజెత్తు లేచును. వాల్ జీన్ భగవద్గానము చేయుచు కోజెత్తుచే చేయించును. తెలవాటఁగనే స్నానపానములు ముగియును. పిదప వాల్ జీన్ కోజెత్తుకు చదువు చెప్పును. తనను పోలీసు లెఱిగిరేని చావువటకు చెఱలో నుంతురని వాల్ జీన్ కు భయము. అతని మనసులో నెపుడును దీనుల కుపకారము చేయవలె నని యుండును. కాని అతని మోమున ఆ భాగ్య పుక్తి లేదు. కావున నతని సత్సంకల్పములు తుదనెగ్గు టరిది. ఇట్టి యొడిదొడుకులలో నొరులకుఁ దెలియకుండఁ జేత నయినంత ఉపకారము చేయుచుండవలెనని అతని ఆశయము.

పగలెపుడు నతఁ డిల్లు విడిచిపెట్టెడు. కోజెత్తు కెల్లపుడును భగవంతునిగూర్చి బోధించుచుండును. పుట్టి నదిమొదలు కోజెత్తు మంచితన మను దిను సెఱుంగడు. ఇపు డీ మనుష్యునిఁ జూచి ప్రపంచమంతయు ఆనందమయ మని యూహింపఁదొడఁగెను. చదువయినపిదప కోజెత్తు తన బొమ్మతోఁ గూరుచుండి తనకు తల్లిలేని లోపమును పూరించు కొనుచుండును. వాల్ జీక్ అదిచూచి యానందించును. మఱియు జీవితమున కొక గొప్ప ఉద్దేశమున్నట్లు గ్రహించును.

మనుజులలో నెంతయో మంచితనము కలదని యతని కిపుడు తెలిసివచ్చెను. ఇపు డతఁ డెవరిని దూషింపఁడు. అతని కిపుడు బ్రతుకుమీఁద తీపి పుట్టెను. ఏలయనిన కోజెత్తు తనను అమాయకముగా ప్రేమించును. ఈ ప్రేమకు విలువలేదు. నిక్కమునకు తా నెవఁడు, కోజెత్తైవతె? మేకపిల్ల కటికవాని నయినను నమ్మి యతని వెంట నడచును. కటికవాఁ డది సాకుగా దానిని నట కును. వానికే దాని పవిత్రత తెలియుచో భగవంతుఁ డెంత దాపగును? అని యతఁ డూహించుకొనుచు ఈ వార్ధ కమున మానవునిలో నున్న సత్యము నతఁడు కనుఁగొనెను.

అతఁడు ప్రొద్దుగ్రుంకిన పదపడి ఒంటరిగను, ఒకా నొకపుడు కోజెత్తును వెంటఁబెట్టికొనియు రెండుమూఁడు గంటలు పికారు పోవుచుండును. జనము పలుచగా నున్న రోడ్లమీఁదనే అతఁడు తిరుగాడును. అతఁ డొంటరిగనే వెళ్లినయెడల కోజెత్తు ఇంటికడనే ముసలిదాని ప్రాపున నుండును. కాని యా బాలిక కాతనితో తానుగూడ తిరు

గాడుట యుత్సాహము. ఏల యనిన ఆబాలిక—‘అది యేమి? ఇది యేమి?’ అని ప్రశ్నించి వాని వాని పుట్టి పూర్వములు తెలిసికొనుచుండును. రాత్రిపూట నతఁడు చర్చికఁ బోయి భగవంతుని ప్రార్థించి వచ్చుచుండును.

దాసి ఆ యిల్లంతయు శుభ్రముగా నుంచును. కూర గాయలు కొని వచ్చును. అన్నము వండును. రొట్టియు చేయును. పక్కలు పఱచును. అతఁడు బీదవానివలె గాలము గడుపుకొనుచుండెను గాన నాయింట నార్భాట మిసుమంతయు లేదు.

అతఁడు పి.కారు పోవు సమయములలో ధనికు లెవ రయినను అతని వాలకమును జూచి బిచ్చగాఁ డనుకొని చేతిలో నేమేని పెట్టవచ్చినచో కిక్కురు మనకుండ పుచ్చు కొని, తల వంచి వారికి చేతులు జోడించుచుండును. మఱియు నతనికి బిచ్చగాం ద్రైవరేని కనిపింపఁగా నతఁడు నలుదెసలు చూచి, వానిచేతులలో తృణమో కణమో పెట్టి గబగబ ముందర కరుగుచుండును. ఇటు లతఁడుగూడ నొరుల కిచ్చుచుండుటచేత ‘ఇతఁడు భిక్షు వయినను దాత’ యని యందఱు ననుకొనఁ జొచ్చిరి.

ముసలిదాసి వట్టి యనుమానపిశాచి. దాని కెంత మంచివారిమీఁదను సందియమే. ‘వీ రెచటినుండి వచ్చిరి? ఎందుల కిచ్చట నుండిరి? వీరికి డ బ్బెటులు వచ్చుచున్నది?’ అను నీ మొదలగు ప్రశ్నలతో నామెతల నిండియుండును. దానిది లోపలస్వయంపాకము. దాని పండ్లన్నియు నూడి పోయెను గాని ముందరి రెండు పండ్లకుమాత్ర మాశపోలేదు.

ఆమె రేయుంబవలు ఆ రెండు పండ్లను కదలించుచుండును.

వాల్ జీన్ ఒకనాడు పక్కగదిలోనికి బోయెను. అది శూన్యము. అది దాసిచూచి, 'ఇతఁ డెవరునులేని యీ గదిలోని కేల పోయె'నని యనుకొని తానును అతనికిఁ దెలియ కుండఁ గోయి యొక కంతలోనుండి తొంగి చూచుచుండెను.

వాల్ జీన్ లోపలి కేఁగి తలుపులు మూసికొని తన్నెవ రై నను జూతురని తలఁపక కోటువిప్పి దాని లోపలిభాగమున నున్న దారపుఁగుట్టును సూదితో చూడఁదీసికొని కాగితములను లాగి వానిలో నొకదానిని మాత్రము బయటనుంచి మిగిలిన వానిని మరల లోపలదోపి కుట్టివేసెను. వృద్ధదాసికి వేయి ఫ్రాంకుల నోటు స్పష్టముగా నగపడెను. అపు డది ఆశ్చర్య పడి యచట నిలువఁజాలక పరుగెత్తుకొనిపోయెను.

వాల్ జీన్ కొలఁది సేపటిలోనే వెలికివచ్చి దాసిని బిలిచి "అమ్మా! నిన్న నే నిధినుండి వడ్డివచ్చినది. ఈ వేయిఫ్రాంకుల నోటు తీసికొనిపోయి మాన్చుకొని ప"మ్మని నో టిచ్చెను.

'నిన్న చీకటలుపడిన తరువాతఁగాని యితఁ డిట్లు కదలలేదు. ఈ నో ట్లితని కెటులుపచ్చెను? నిన్న కుప్పయు నేఁ డాల్లునా?' అని యా ముదుసలితొత్తు లోలోపల గొణుఁగుకొని యా నోటును చేతఁబుచ్చుకొని వెల్లిపోయెను.

ఒకనాడు కోజెత్తును వెంటఁబెట్టుకొని వాల్ జీన్ షికారుపోయెను. అపుడు దాసి యొక తెయే యింట నుండెను. దానికి గోడమీఁద వ్రేలాడుచున్న ఒకకోటు కనిపించెను. దానికి జేబులలో నే మున్నవో చూడవలయు నని బుద్ధి పుట్టెను. అంతట నది వాటి మూసి నచ్చి జేబులు తడిమి

లోపలి వస్తువులను దేవిచూచెను. నూది దారము, రంగు రంగుల సవరములు, కత్తి మొదలగు వస్తువులే కాక కుట్టిన జేబాకటి దానికి కనబడెను. అది ఉబ్బెత్తుగా నుండెను. అదిమిచూచి—‘ఇవియు నోట్లా?’ అని యనుకొనెను. ఈ లోపుగా వాల్ జీన్ వచ్చుచున్న అలికిడి ఆయెను. అది తలుపు తెరిచి యూడ్వొ దొడగెను.

ఆయింటికి దాపుగానున్న యొక రోడ్డుమీద నొకడు ప్రతిదినము సాయంసమయమున బిచ్చమెత్తుకొనుచుండును. వాల్ జీన్ ఆదారిని బోయినపుడెల్ల వాని కొకటి రెండు డబ్బు లిచ్చుచుండును. అపుడపుడు వానియెదుటనిలిచి పలుక రించుచుండును. ఆ బిచ్చగాడు దొంగ బిచ్చగాడనియు, పోలీసువారి గూఢచారి యనియు, బిచ్చమడుగుట నటన యనియు గొందఱు చెప్పుకొందురు. అతఁ డొకానొకపుడు పోలీసుపని చేసెనుగాని ఇపు డెల్లపుడును జపమాలశ్రీష్టుచు నా బాటమీదఁ గూరుచుండును.

ఒకనాడు చీకటులు పడినపిదప వాల్ జీన్ ఒంటరిగా ఆదారిని బోవుచుండెను. బిచ్చగాడు యథాస్థానమునఁ గూరుచుండి యుండెను. అతఁడు వాల్ జీన్ ను జూచి దివ్వె పై కెత్తి చేయిచాపెను. వానిచేతిలో డబ్బు వేయబోయి వాల్ జీన్ ఆ వెలుగున వాని మోముజూచెను. వాడును వాల్ జీన్ మోమును జూచెను. వాల్ జీన్ పెద్దపులిని జూచిన మేకపిల్లవలె గజగజ లాడెను. అది తా నెన్నఁదో చూచిన మొగము! చీకటిలో పులి! ముందు కేగరాదు, వెనుకకు రారాదు. మఱి నిలువనురాదు.

వాల్ జీన్ కు గాలి యాగెను. చూపు నిలిచెను. భిక్షుకుఁడు తా నచట లేనటులే తల వంచుకొని, పెండ్లి కూతువలెఁ గూరుచుండెను. ఇంక బ్రతుకఁదలఁచినచో మఱి మాటాడక పాటిపోవుటయే పని యని వాల్ జీన్ కుఁ దోఁచెను. జోగిలో మాటు పేమియు లేదు. దై నందిన మతఁ డెటు లడుగునో, యెటులు చూచునో యటులనే యడిగెను; అటులనే చూచెను. కావున—‘నా కేమయిన వెట్టియా? అతఁ డెవఁడో యితఁ డెవఁడో’ అని వాల్ జీన్ అనుకొనెను.

ఆనాఁ డతఁడు మఱి తిరుగాడఁ బోవక యింటికి మరలెను. ‘ఈ మొగము జేవరు మొగమువలెనే యున్నది. వలెనే యేమి? అచ్చ జేవరు మొగమే!’ అని మరల ననుకొని యటుపైని నా యాలోచనమును నిగ్రహించెను. తిరిపె గాఁడు దీనముగాఁ జూచినను వానితో నొకమాటయేని చెప్పకయు, దిరిపెము నిడకయు, దాను దిరిగివచ్చినందులకు అతనికిఁ జింత కలిగెను.

మఱునాఁడు కూడ బిచ్చగాఁ డక్కడనే యట్లే గూరుచుండెను. వాల్ జీన్ వాని యెదుటికేగి, “అయ్యా! ఏమి వార్తలు? ఆరోగ్యముగ నుంటిరా?” అని ముచ్చటిం చుచు నతనిచేతిలో నొక ఫ్రాంకునిడెను. అతఁ డా ఫ్రాంకును దీసికొని కృతజ్ఞతతోఁ దలయెత్తి, “పరమేశ్వరుఁడు మీకు మేలు కలిగించుఁగాక” యనెను. ఆమాటలు విని వాల్ జీన్ ముందులకు సాగిపోయి “ఇతఁడు తప్పక జేవరే, తప్పక జేవరే” అని యనుకొనెను. కొంతసేపటికిఁ దిరిగి వచ్చుచు మరల నతనినిఁ జూచి “అబ్బే, ఇతఁడు జేవరు

కాదు. వెట్టియనిన మఱియేమిటి? నాకు చూపులో శక్తి యుడిగెనో, లేక బుట్టి తిరిగెనో!" యనుకొని అతఁ డా సంగతి మఱచిపోయెను.

కొన్నాళ్లు గతించిన తరువాత నొకనాటిరేయి ఎనిమిదిగంటలవేళ వాల్జీన్ కోజెత్తుకు పాఠము చెప్పుచుండెను. అపుడు ప్రహరి తలుపులు తెఱచినటులును, మరల మూసినటులును చప్పు డాయెను.

అది వాల్జీన్కు ఉద్వేగము కలిగించెను. తానును, దాసియుఁ దక్క నచట నింకొక రెవరును కాపుర ముండుట లేదు. ప్రొద్దు గ్రుంకినచోఁ జమురుచేటని దాసి వెలుతురుండఁగనే తిని నిద్రించును. కాపుర నిపు డీవచ్చినవా రెవ రని అతనికి సందియము కలిగెను. అపు డతఁడు కోజెత్తు నూరకుండఁబెట్టి యాలకింపఁ దొడఁగెను. 'ఏదేని పనిమీఁద దాసియే వెలుపలికి వెళ్ళివచ్చి తలుపులు మూసె నేమో' యని యొకసారి యనుకొనెను. పాదరక్షల చప్పు డెక్కువగా నుండెను. ముసలిదాని పాదరక్షలుగూడ నెక్కువ చప్పుడు చేయును. 'ఎనను పరిశీలించినచోఁ దప్పేమి?' అని తలఁచి యతఁడు దీపమును పూ యని యూఁదెను. కోజెత్తును పడుకొనుమని యా దేశించెను. ఇంతలో నాచప్పుడు తమ గుమ్మముముందులకే వచ్చి యాఁగెను. వాల్జీన్ ఊపిరి బిగఁబట్టి చెవులు దోర బెట్టెను. ఎంతసే పలులున్నను మఱి యలికిడి వినఁబడలేదు. తలుపుసందునుండియొకచిన్న వెలుగు దుప్తగ్రహమువలె నతనికిఁ గానిపించెను. కొంచెము సేపటి కదియు నాటిపోయెను. ఆ వచ్చినవాఁడు పాదరక్షలు విడిచి

వయిచెనో, లేక వెళ్ళిపోయెనో కాని మఱి చప్పుడు లేదు.

వాల్ జీన్ కా రేయి కునుకు రాలేదు. మఱుసనాటి ప్రొద్దున ప్రక్కగది తలుపుచప్పుడువలన నతడు లేచెను. అది తాను రాత్రి విన్న పాదరక్షల చప్పుడే. అతడు వెంటనే తలుపుసందులో కన్ను వెట్టి చూచెను. ఏమియుఁ గానరాలేదు. ఆ ధ్వని గుమ్మముముందుండి కొంచెము పెడగాఁబోయి మేడమెల్లమీఁదుగా వినఁబడఁదొడఁగెను. మెట్లెక్కుచున్న వానిమొగ మపుడు కనఁబడెను. అది జేవరుమొగమువలె నుండెను. చేతిలో నొక లాటికట్ట. వాల్ జీన్ కు తలుపుతీసి చూడవలె నని యనిపించెను గాని యందులకు సాహసము చాలకపోయెను.

దాసి యేడుగంటలవేళ ఇంటిని శుభ్రపఱచుటకు వచ్చెను. వాల్ జీన్ దానిని వక్రముగాఁ జూచెనుగాని యేమియు నడుగలేదు. అది మామూలుగనే తనపని చేసి కొనిపోవుచుండెను. కొంతసేపయినపిదప నది వాల్ జీన్ ను జూచి—“రాత్రి యెవరో వచ్చినటు లుండెను, మీరు విన లేదా?” అని యడిగెను.

“వింటిని. ఆ వచ్చినవా రెవరు?”

“నిన్న నొక క్రొత్తవాఁ డిచటికి అదవకాపురము నకు వచ్చెను. అది వానిచప్పుడు.”

“వారిపేరు?”

“సరిగా గుఱుతులేదు. ద్యుమన్ అనియో మన అనియో చెప్పెను.”

“అతని కేమి పని?”

దాసి వాల్ జీన్ ను జూచి, “మీవలెనే వడ్డిపెట్టుకొని జీవనము చేయును” అని యనెను. అది పుల్ల విఱుపు మాటయో, నిక్కపుమాటయో కాని వాల్ జీన్ కు మాత్రమిక నక్కడ నొక నిమిషమేని యుండరాదని తోచెను.

దాసి పని ముగించుకొని నెళ్లగనే యతఁడు ప్రయాణ సన్నాహముమీఁద నుండెను. ప్రొద్దు పడమర తిరుగఁగనే యతఁడు నోట్లన్నియు జేబులోఁ బెట్టుకొనెను. తనకుఁ గావలసిన సామగ్రిమాత్రము తీసికొనెను. ఒకటి రెండు మాటులు రోడ్డుమీఁదికేఁగి పరికించి—‘ఈ దారి యొకటి యున్నదనియే లోకల కెఱుకలేదు’ అని యనుకొని యతఁడు మరల నింటిలోనికేఁగి—“మన కిఁక ఋణము తీతినది. రా, పోదము” అని కోజెత్తుతో ననెను. ఎఱిఁగిన పిల్ల కావున కోజెత్తు మఱి మాటాడక వాల్ జీన్ చేయి పుచ్చుకొనెను. అంతట వారు రెండుమూఁడు రస్తాలు దాటిపోయిరి. ఎవరయినను వెనుకనుండి తమ్ముఁ గనిపట్టుచుందురేమో యని వారీసందునుండియు నా గొందినుండియుఁ జనఁదొడఁగిరి. చంద్రుఁ డుదయించెను. మబ్బులు లేవు. పండువెన్నెల. ఇంటినీడలలో వారు నడచిపోవుచుండిరి. ఇటులు దొంగల చందముగాఁ బోవుటకుఁ గారణమేమో కోజె త్తెఱుఁగదు. ఇది తనకును, తనతండ్రికిని ఏదో యాపదయని మాత్ర మా బాలిక గ్రహించెను.

పదొకండుగంట లాయెను. వారటు పోవుచుండఁగా నెట్టెదుట పోలీసుస్టేషన్ ! వాల్ జీన్ వెనుదిరిగి చూచెను. ముందు జూచెను. ఇటు లెడతెగక చూచుకొనుచుఁ బోవు

చుండఁగా మూగురు మనుష్యులు తమదెస కే వచ్చుచున్నటు
లతఁడు గమనించెను. వారు తన్ను వెన్నాడుచున్నారని
అపు డతనికి తేట తెల్లముగాఁ దెలిసినచ్చెను. ఆ వచ్చు
చున్నటు లున్నవా రందఱును స్టేషనులోనికిఁ బోక వారిలో
నొకఁడుమాత్రమే పోవుటయు, స్టేషనులోనుండి వచ్చి యిం
కొకఁడు వారిలోఁ గలియుటయు, మరల వారు మూగురును
త మ్మనుసరించుచు | వచ్చుచుండుటయుఁ గనఁబడుచుండుట
వలన నతని సందియము మఱియు దృఢమాయెను. అతఁడు
వెంటనే దీపములులేని యొకసందునఁబడి పిదప నేడెనిమిది
గొందులు తిరిగి క్రీడావనములుగల యొకప్రదేశము చేరెను.
అచట నొకపరి వెనుదిరిగి చూచెను. పండువెన్నెలలో
వారందఱు నతనికిఁ జక్కగాఁ గనఁబడిరి.

ఇప్పుడు వారు నలుగురు. నలుగుర చేతులలోను లాటి
కఱ్ఱలు. అందఱు నెత్తిమీఁదను టోపి. వారి కవళికలవలన
నందఱకును భయ ముద్రదేకించును. అందును ఇట్టి నడిరేయి
పోలీసులు కొందఱు కాపువేసి తిరుగుచున్నారనిన నెవరి
మొగములలో భయసంచారము కలుగకుండును ?

వారు నలువురు నా తోఁటనడుమ నిలువఁబడి వాల్ జేట్
ఎటుపోవుచుండెనో కన్నలు పొడుచుకొని చూచుచుండిరి.
వారు తమలో నెవ రెవ రేమేమి చేయవలయునో యాలో
చించుకొనుచుండిరి. వారి నాయకుఁడు వాల్ జేట్ పోవుచున్న
దిక్కును తర్జునితో నిర్దేశించెను. మఱియొకఁడు దానికి విప
రీతమగు దిక్కును నిర్దేశించెను. వారు మెలమెలగా తమలోఁ
దా మాలోచించుకొనిన తరువాత నిరువు రొక దిక్కుగను,

మఱియిరువురు దాని కెదురుదిక్కుగను బయలుదేరిరి.

అపుడు వెన్నెల పుచ్చలు పూచినటు లుండెను. వాల్ జీకు ఆ వెన్నెలలో పోలీసుపెద్ద చక్కగా కానిపించెను. అతఁడు మూఁడు మూర్తుల జేవర్! అతని పరమశత్రువు జేవర్! వాల్ జీకు సం దేహము తీటిపోయెను. ఏమిచేయుదమాయని పోలీసు లాలోచించుచుఁ గూరుచున్నపు డొదవిన విలంబమున వాల్ జీకు తా నేమిచేయవలయునో నిశ్చయించుకొనెను. అంతట కోజెత్తును గట్టిగాఁబట్టుకొని యొక సందు దూతెను. ఆ పిల్ల అతనితో నడవఁజాలకపోయెను. అంత వాల్ జీకు దాని నెత్తుకొనెను. ఆ సందున జనసంచారము లేదు. వెన్నెలకావున దివియలు లేవు. అతఁడు వడిగా నడచెను. ఆ సందతని నొక నదియొడ్డు చేర్చెను. దానిమీఁద నొక వంతెన కలదు. జనసంచారము లేదు. భాగ్యవశమున నొకబండి దానిమీఁది కెక్కుచుండెను. అతఁడు దానిని చాటుచేసికొని వంతెనమీఁద నడచిపోయెను. ఒత్తిడినలన కోజెత్తుకాళ్లు నలుగుచుండెను. కాన నతఁడు దాని నట దింపెను. కోజెత్తు మరల నతని చే యందుకొనెను. అతఁడు వడివడిగా నడువఁదొడఁగెను.

వంతెన దిగినపదపడి అతఁడు డాచేతి మలుపుగాఁ దిరిగిన యొకరస్తా పట్టుకొనెను. కొంచెము ద వ్యయగఁగనే యొక శూన్యప్రదేశము కనఁబడెను. అతఁ డచట నిలిచి వెనుదిరిగి చూచెను. ఎవరును లేరు. కాని అతనికి భయము పోలేదు. జేవరు లంబాడీదయ్యమని యతనికిఁ దెలియును.

పది యడుగులలో నొక సందు కనఁబడెను. ఆ సందున

బడి పోదలచి యతడు దానిమొగన నిలువబడి వెనుదిరిగి చూచెను. కొన్ని నీడలు కనబడెను. అవి వారివే. అప్పటికి వా రందఱు నా వంతెనమీదికి వచ్చిరి. వారు తన్నందు కొనులోపుగా ఆ సందులో నెచ్చటనో యొకచటఁ దల దాచుకొనవచ్చునని వాల్జీన్ ఊహించెను. కాని దైవ మతనికి కలసిరాలేదు. ఆ సందు గ్రుడ్డిసందు. దాని చివర నుండి పై కెచటికిని దారి లేదని అతనికిఁ దెలియదు. సందు చివరకుఁ బోవఁగనే తాటియెత్తున నొక యిటుకగోడ అడ్డ ముగా నుండెను. ఏ మాత్ర మాలస్యమైనను వారి కందక తప్పదు. వెనుకకు వచ్చినను పట్టుపడకతప్పదు. అతఁ డెడమ వైపు రస్తా చూచెను. చివర నొక నీడ. పోలీసువాఁ డొక్కఁ డచటఁ గాచియుండెను. వెనుకనుండి యేడెనమండ్రు భటు లతో జేషరు వచ్చుచుండెను. ఆ సందడి యతనికి వినబడు చుండెను. వా రచటికి వచ్చుట కొక పావుగంట పట్టును.

ఇక నతని కాగోడ దాటుటయే శరణ్యము. అతఁడు తులోకా చెఱసాలనుండి పలుమాఱు తప్పించుకొని పోవుట కెన్నియో విద్యలు నేర్చెను. ఎంతయె త్తయినను సరే, నిచ్చెనతోఁ బనిలేక, గోడల కోణము నిలుప్రక్కల బుజములతోడను, మోకాళ్లతోడను నొక్కిపట్టుకొని వాని బలమున నవలీలగాఁ బయి కెక్కిపోవుట యావిద్యలలో నొకటి. అతఁ డా విద్యాబలమున నాటవ అంతస్తుమీదికయినను నెగబ్రాకి పోగలడు.

తా నొక్కఁడేయైనచోఁ బోవఁగలఁడుకాని కోజెత్తు నెటు లెత్తుకొని పోవఁగలఁడు? అతని కొక త్రాడు, కావల

యును. వానికిఁ గనుక రాజ్యమేయున్నచో నిపు డొక త్రాటికి దాని నిచ్చివేయఁగలఁడు!

అతనికి ధైర్యము పోయెను. దీనమైన యతని చూ పొక లాంతరు స్తంభముమీఁదఁబడెను. ఆకాలమున లాంతరులు క్రిందికి దింపుటకును, బయికి లాగుటకును త్రాళ్లు వాడుకలో నుండెను. అతఁడు గభాలున నా త్రాడు కోసి కొని వచ్చెను. ఆరేయి దీపములు వెలిగింపరు గాన దాని యాచూకి యెవరికి నుండదు. అంతట నతఁ డా త్రాటిని కోజెత్తు బుజముల వెనుకగాఁ బోనిచ్చి పైకిఁజేదుకొనుటకు వీలుగాఁ గట్టెను.

ఆసమయము, నాప్రదేశము, నా చీకటియు; నాతని తొట్రుపాటును నివియన్నియు కోజెత్తుకు భయముకలిగించు చుండెను. వెనుకనుండి యెవరో వచ్చుచున్న చప్పుడుగూడ నంతకంతకు సమీపించు చుండెను. “నాయనా! నాకు దిగులుగా నున్నది. ఎవ రా వచ్చువా”రని కోజెత్తడిగెను.

“మాటలాడకు! తెనాగ్గీర్ భార్య” అని వాల్ జీననెను.

కోజెత్తు గడగడలాడిపోయెను. అతఁ డంత నా త్రాటి కొనను నోటఁ గఱచుకొని గోడమూలకుఁ జని యినుప నిచ్చెన నెక్కినటు లా పదు నెనిమిది యడుగుల యెత్తు గోడ మీఁది కెక్కిపోయెను. పిదప ‘గోడకడకు ర’మ్మని మెల్లగాఁ బలికి కోజెత్తులు రాఁగాఁ బయికి లాగుకొని యాత్రాటిఁ యాధారముననే యాబిడ్డ నావలికి దింపెను. కొంచెము దవ్వన గోడ నానుకొని యొక చెట్టుండెను. అతఁడు దాని కడకుఁ బ్రాణిపోయి యా చెట్ట మీఁదనుండి క్రిందికి దిగెను.

అప్పటికి జేవ రా సందులోనికి వచ్చి—“ఈ సందు గాలింపుడు. దీని కావల దారి లేదు. ఈవలి రస్తాను వారు వెతకుదురు” అని యిరువురు పోలీసులకుఁ జెప్పెను. అతని యనుమాయు లా సందులోనికి వచ్చి చూచువఱకు అదియంత యు శూన్యముగా నుండెను. ఆ గోడ దుమికి యెవరు నావలఁ బడఁజాలరు. దొంగల సంగఱు లెంత యెఱిఁగియున్నను జేవరు వాల్ జీన్ ఆ గోడ దాటిపోగలఁడని అనుమానింపలేదు.

పోలీసు లా సందంతయు వెతకినదే మరల వెతకు చుండఁగా జీన్ వాల్ జీన్ లోపలఁ గలయఁజూచెను. అదొక పెద్దతోట. దానికి సరియగు పోషణము లేదు. అచటనచట గ్రచ్చపొదలు, అవురుదుబ్బులు. అటనటఁ బూలమొక్కలు. ఆడనాడఁ గూరమట్లు. దాపుల కప్పులేని యిండ్లగోడలు. దపులఁ గొన్నిమేలిండ్లు. దాపులనే యొక పాడిల్లు కలదు. కప్పుచెడిన యా పాడి లైన్ని యేండ్ల నాటిదో తెలిసికొన నయితి కాదు. ఇపు డది ప్రకృతి పరియాచకమున భిక్షు కునివలె నిలువఁబడి యున్నది. ఆ గోడలు నడుమ నడుమ విచ్చెను. వానిలోఁ గొన్ని చెట్లు మొలిచెను. అందువలన నా యింట నెవరును కాపుర ముండుట లేదని తెలియుచునే యుండెను. కావున వాల్ జీన్ కోజెత్తు నెత్తుకొని గోడల నడుమకుఁ దీసికొనిపోయి యచటఁ బరుండఁబెట్టెను.

పుండువంటి చలి యపుడు గజగజ లాడించెను. కోజె త్తా చలికిఁ దాళలేక వాల్ జీన్ ను కోఁతిపిల్లవలె పట్టికొని పరుండెను. చిన్నప్పటినుండియు దాస్యమున బ్రతికిన దగుట వలనఁ గట్టములనోర్చు టా బాలిక కుఱ్ఱతోఁ బెట్టినది.

కావున నోరు తెఱచి యేమియు ననలేదు. అప్పటికిని గోడ యావల పోలీసువారి యార్భాట మడఁగక వినిపించుచునే యుండెను. కానఁ దమ యవస్థయు నా పిల్ల తెల్లముగాఁ దెలిసి కొనఁగలిగెను. దానఁజేసి చాంచల్యము ప్రకటించి విపత్తును పిలిచి తెచ్చుకొనలేదు.

కొంతసేపటికి గోడ యావల పోలీసువారి పాదరక్షల ప్రచండధ్వను లాఁగెను. తోటలోపలినుండి విపత్తు రాఁగలదను అనుమితలేదు. కావున వాల్ జేస్ 'అమ్మా!' యని పిలిచెను. ప్రత్యుత్తరము రామి నతఁ డా బాలికను తాఁకి చూచెను. కాలుసేతులు మంచుకంటెఁ జల్లగా నుండెను. అతఁడు తొక్కటపడెను.

అప్పుడు మూకమగు ప్రకృతిని ముఖరిత మొనఁగించుచు భగవద్గ్రానము వినఁబడెను. మాట వినరాదుగాని పాట దివ్యముగా వినవచ్చుచుండెను. కిన్నరీకంఠమునుండి వెలువడుచున్న యా ప్రార్థనాగీతి యాతని హృదయమును ద్రవింపఁజేసెను. దవుదవుల నున్న యా మేలింటినుండి యా ధ్వని వెలువడుచున్నటులు తెలిసెను. దానవుఁడంతర్ధానము చేసిన పిదప దైవము కానఁబడినటు లతఁడు సంతసించి "ఓరీ! నీ కిఁక భయములేదు" అని యినుమాటు లనుకొనెను. అతఁడు వెంటనే మోకరించి ధ్యానము చేయఁదొడఁగెను. అతనినిఁ జూచి కోజెత్తుకూడ చలిక వడవడ వడచుచున్నను మోకరిల్లఁబడెను. ప్రార్థన చేసినయెడల భగవంతుఁడు తమ భయమును బాఱఁద్రోలఁగలఁడని యా బిడ్డ నమ్మకము.

గాన మాఁగెను. ఎంతసే పది ప్రవర్తించెనో వాల్

జీన్ ఎటుగఁడు. ఆనంద మెంతసేపున్నను ఒక నిమిషములో ఐపోయినటు లనిపించును. దుఃఖము కొలఁదికాలమున్నను చాలఁ గాల మనుభూత మయినటులు తోచును.

ఎక్కడిను చప్పుడు లేదుకాని చలి యెక్కడగుటచే కోజెత్తుకాలుసేతులు కొంకరలువోయెను. ఆ బాలిక తనను ఆనుకొని కనులు మూసికొనుటచే నిదుఁ పోయి యుండుననుకొని “నిద్ర వచ్చుచున్నదా తల్లీ?” అని అడిగెను.

“లేదు. చలి పెట్టుచున్నది నాయనా!”

వాల్ జీన్ తన కోటుతీసి కోజెత్తుకు తొడిగి—
“ఇప్పుడు తగ్గినదా?” అని అడిగెను.

“తగ్గుచున్నది.”

అప్పుడు దావున గంటలమోత యొకటి వినఁబడఁదొడఁగెను. తోటలోపలితట్టునుండియే యా మ్రోత మెలమెలగా వచ్చుచున్నటు లుండెను. మ్రోతదెసఁ జెవి యొగ్గఁగా నెవరో యొకరు వచ్చుచు నేలమీఁద నేమేమో చూచుచు నున్నయటులు వాల్ జీన్ కుఁ గానిపించెను.

“కష్టములు నన్ను వదిలిపోఁజాలకున్నటు లున్నవి. మానవులమీఁద విశ్వాసము మరల సన్నగిలుచున్నది. ఇతఁడు నన్నుఁ జూడఁగనే ‘దొంగ దొంగ’ యని కేకలు పెట్టివచ్చును. పోలీసువారువచ్చి నన్నుఁ బట్టుకొనవచ్చును. ఓయి దేవుడా! ఈ కోజెత్తుగతి యేమగును?” అని యతఁ డా బాలికను జూచెను. దాని ఉచ్చాస్య నిశ్వాసము లలో పటుత్వము లేదు. మేన వేడిలేదు. నెగడివేయనిచో నిక్క బ్రతుకదు. కావున వాల్ జీన్ గబాలున నా మను

మృనికడకు వెళ్లి “ఇవిగో నీకు నూరుఫ్రాంకులు బహుమానము” అని చేయెత్తెను.

“అమ్మో, నూరుఫ్రాంకులే!”

“ఔను! నూరుఫ్రాంకులు. నాకును, నా బిడ్డకును శయనించుట కవకాశము కలుగజేయవలయును.”

ఈ మాటలు విని ఆ మనుష్యుడు సమీపించిచూచి “చుక్క తెగి పడ్డట్టు లారా మసియోన్ మాదలేనా?” అని అనెను. వాల్ జీన్ కొంచెము సంచలించెను.

“అయ్యా! తమ రెటు లిచటికి రాగలిగితిరి? ఆకాశమునుండి డిడి పడితిరా? మీ రెపుడో యొకపుడిచటికి రాగలరని అనుకొనుచునే యుంటిని. మీ రిటులుంటిరేమి? కోటులేదు, టోపిలేదు. కోయిల వన్నెయు కొక్కెర వంకరయుఁ జెందితిరేల? నేను మిమ్ముల లోగడ నెఱిగియుండనియెడల భయపడిపోయియుందును. అది యటుండె. తమ రెటనుండి వచ్చితిరి?”

“అయ్యా! తా మెవరు? ఈ యిల్లెవరిది?”

“మఱచితిరా? మీరే నన్నిటఁ జొరఁబెట్టితిరి.”

“నాకు గుఱుతు లేదు. నన్నెటులు గుఱుతుపట్టితిరి?”

“మీరు నాకు ప్రాణదానము చేసితిరి.”

అపుడు మబ్బు తొలగి చంద్రుడు ప్రకాశించెను. వాల్ జీన్ చూచి ‘ఫోశెల్వా!’ అనెను.

“చిత్తము. నన్ను తమ రీ ‘కాన్వెంటు’ లో టోటుమాలిగాఁ బంపితిరి. ఇచ్చటి ‘నన్లు’ (Nuns) మగ పురుగును జూడరు. దాన నాకాలి కొకగంట, నా చప్పుడు

విని వారు నైతొలగుదురు. ఇపుడు మంచు కరియుటచే కూరలును, ముల్లంగిదుంపలును చెడిపోయేమోయని చూడవచ్చితి.

“ఫోశెల్వా! వెనుక నీ ప్రాణములు నేను కాచితిని. ఇపుడు నీకు వంతువచ్చినది.”

“ఇంతకంటెనా? నా యదృష్టము పండినది. నేనేమి చేయవలయునో చెప్పటమాత్రము మీ వంతు.”

“మీకు విడిగా గది యున్నదా?”

“ఆ. మూడు గదులున్నవి. కాని ప్రాతకొంప, చాలా జాటుగా నుండును. అట కెవరును రారు. తమబోటి వారి కది పనికిరాదు.”

“అదియే ప్రకృతావస్థకు పనికివచ్చు” నని ప్రకృత విషయ మంతయు వాల్ జీన్ ఫోశెల్వాన్ కు చెప్పివచ్చెను. అతడు మఱిమాటాడక నెగడివేసి ఒక యరగంటలో కోజెత్తుకు వెట్టకలిగించెను. అంతట వారా బిడ్డతో ఫోశెల్వాన్ ఉన్న గదులలోనికి జనిరి. కోజెత్తుక పలుపుమీద నిదిరించెను. ఫోశెల్వాన్, వాల్ జీనులు ఇంత యెండుగడ్డి పఱచుకొని దానిమీద బరుండిరి. వారిరువురును లోలోపల నేమేమో యూహ లల్లుకొనుచుండిరి. వారికి నిదుర పట్టలేదు.

వాల్ జీన్ ఇట్లనుకొనెను : “ఇచట ఫోశెల్వానుకు దక్క నింకొకరికి బ్రవేశము లేదు. నా కిచట నునికి దొరకినచో బ్రతిపోదును. పోలీసు లిందుజొరరు. కాని నా కెటులు వీలుకలుగును?”

ఫోశెల్వాన్ ఇటులనుకొనెను—“నే నిటకు వచ్చిన నాటనుండి నేటివజకును మసియోన్ మాదలేను ముచ్చట వినలేదు. వీరి కేమి చిక్కులు వచ్చెనో తెలియలేదు. ఇప్పుడందఱును రాజ్యవిప్లవమును తీసికొనిరాఁ దలఁచుచున్నారు. వీరుగూడ నా విప్లవమునఁ జేరియుండరుకద! పైఁగా ఈయన కొకకూఁతురు! కూఁతురో లేక మనుమరాలో? ఈ మాట లోఁగడ విననేలేదు. అగుఁగాక, నాకు ప్రాణాపాయము వచ్చినపుడు వీరింత యాలోచించుకొనిరా? నేనుమాత్రము వీరి కాపడ వచ్చినపు డేల వెనుకముందాడవలయును?”

ప్రభాత మాయెను. కాన్వెంటునుండి గంటల చప్పుడు వినఁబడఁగా వాల్జీన్ ఈగంట లెందుకు కొట్టుచున్నారని ఫోశెల్వాను నడిగెను.

నన్ లలో నొక తెకు జబ్బుగా నున్నదనియు, నామె చనిపోయి యుండు ననియు ఫోశెల్వాన్ చెప్పెను.

మఱియొక తీరుగా గంటలు మ్రోఁగఁదొడఁగెను. “ఈ గంటలు నన్ లందఱకును పిలుపు. వారిపు డందఱును గలిసి ఆలోచింతురు కాబోలు”నని ఫోశెల్వాన్ అనెను.

“నాగతి యేమి? నే నిక నిట నుండుటకు వలను పడదా?” అని వాల్జీన్ అనెను. జిత్తులమారి ఫోశెల్వాన్ — “అయ్యా! మీ రొకతూరి బయటఁబడినచో మరల మిమ్ము లోపలికి రొనించుట కుపాయము పన్నఁగలను. మీరు లోపలి కెటులు రాఁగలిగితిరో దయయుంచి చెప్పితిరి కారు. స్వర్గమునుండి దిగివచ్చితిరని నేను సరిపెట్టుకొందును గాని యీ నన్ లో పెంకెవాండ్రు! సింహద్వారమునుండియే

యిట కెవరికేని ప్రవేశము. ఇంకొకదారి సింహస్వప్నము. పిల్లదానికి పరవాలేదు. పండ్లబండిలోఁ బరుండఁబెట్టి గడ్డి కప్పి బయటికిఁ దీసికొనిపోఁగలను. నా తమ్ముని కూతురని చెప్పి మరల లోనికిఁ దీసికొని రాఁగలను. తమ కిష్టమగునేని ఈ కాన్వెంటులోఁ జేర్చింపఁగలను. కాని తమమాట...” అని అనుచుండఁగా మరల మూడుగంటలు వడివడిగా మ్రోగెను. ఆ గంటలు ఫోశెల్వాన్ కు పిలుపు!

“అయ్యా! నేఁ నికఁ బోవలెను” అని ఫోశెల్వాన్ కాలిగంట మొరయుచుండఁగా కుంటుకొనుచు బోయెను.

‘ప్రయోరెస్’ (Prioress) తనకొఱకు నిరీక్షించు చుండఁగా ఫోశెల్వాన్ పోయి వందనముచేసెను. ఆమె అతనినిఁ జూచి—“ఇంతకుముందే యొక నన్ చనిపోయెను. ఇచటఁ జనిపోయిన నన్ లను ఈ చర్చి ప్రక్కనున్న నేల కొట్లలోఁ బాతిపెట్టుట యిక్కడి యాచారము. కాని యిపు డేలినవారు ఈ యాచారమును నిరాకరించిరి. కావున వారి కన్నుగప్పి యామె నిచటనే పాతిపెట్టవలయునని నా కోరిక. నేలకొట్టుమీఁది తాతిబండను నే నొక్కతె నెత్తఁ జాలను. మఱియు సర్కారువారి బండిమీఁద ఉత్తశవపేటికను బంపవలయును. ఇదియు నా చేతఁగాని పని. ఇందు నీ సాయము నొకఁ గావలయును” అని యనెను.

ఫోశెల్వాన్ అంగీకరించుచు—“ఉత్తశవపేటిక బలు వుండదు. మనము సులువుగా పట్టుపడిపోవుదుము. కావున దాన మట్టి పోయవలయును” అని యనెను.

“భేష్! మంచి ఉపాయము. నీ కిది తోచినందులకు

వందనములు చెప్పవలెను. ఈ సంగతులు గుప్తముగా నుంపవేడుచున్నాను” అని ఆమె యనగా నతఁ డతి వినయముగా—“అమ్మా! నాదొక మనవి. నాకొక తమ్ముడున్నాఁడు. అతని కొకకూతురు కలదు. అతఁడు బల్లిష్టుఁడు, కర్మిష్టుఁడు, అచంచలుఁడు. నా యింటిలో నతనికిఁ గూడఁ దావు చేయవలయును. అతఁడు కూడ నున్నచో తోటలో నెంతపని తేలునో చూచుకొందురుగాక” అనెను.

“సరియ. ఆ పిల్లమాట?”

“ఆ పిల్లను తమ కాన్వెంట్ పాఠశాలలోఁ జేర్చు కొనిన నా తమ్ముఁ డెంతయో సంతసించును.”

“అటులగునేని రేపకడ నీ తమ్ముని నా కడకుఁ బంపుము. తప్పక చేర్చుకొందును.”

ఈ ప్రసంగము ముగిసినపిదప ఫోశెల్వాన్ వెనుదిరిగి వచ్చి వాల్జీన్ కీ సంగతి యంతయుఁ జెప్పి “మీ రిటునుండి పోవుట యెటులు? మీరువచ్చిన దారిని బోజేరా?” అని యడిగెను. ఆ గ్రుడ్డిసందు రస్తామీఁద పోలీసుల కాపురడి తీరునని వాల్జీన్ కు భయము కావున “అది అసంభవము” అని కొంత సే పాఁగి “శవపేటికలో మన్ను పోసినయెడల నెత్తుటలోను, దింపుటలోను జరజర జరుగును” అని అనెను.

“అగును. నాకు వేఱు ఉపాయము తోచలేదు. మీ కేమయినను తోచెనా?”

“ఆ. వారు శవపేటికలో నన్నుఁ గొంపోదురుగాక.”

ఘోరమగు నీ యుపాయమును విని ఫోశెల్వాన్ ‘మాదలేనుకు పిచ్చియెత్తలేదుగద’ అని యనుకొనెను.

కాని కొంచె మాలోచింపఁగా నీ యుపాయము మంచిదే యని తోచెను. అటుతరువాత నీ యుపాయము నెటులు నెఱవేర్పవలయునో వారిరువురును గలిసి యాలోచించిరి. వారి యాలోచన యిది. వాల్జీన్ ఆ రాత్రి ఫోశెల్వాన్ చాటున కాన్వెంటులోనికి బోవలయును. శవపేటిక యున్న గదికి ప్రక్కగా నొక చిన్నగది కలదు. వాల్జీన్ అందు దూఱి ఆ రేయి గడపి తెలవాటకముందే శవపేటికలో ప్రవేశించవలయును. ఫోశెల్వాన్ శవపేటికకు రెండు రంధ్రములు చేయవలయును. మూత వదులువదులుగా నమర్పవలయును. శ్మశానమునఁ బ్రార్థన జరిగినపిదప శవపేటికపై మట్టిపోయువానిని ఫోశెల్వాన్ పానశాలకుఁ గొనిపోవలెను. అచట తిక్కపుట్టినటులు వానిచేఁ ద్రావింపవలెను. అప్పుడు “నీ బదులు నేను మట్టిపోయుదు” నని చెప్పి ఫోశెల్వాన్ ఆ మట్టిపోయువాని నింటికిఁబంపి తాను మరల శ్మశానమున కరిగి పెట్టెనుండి వాల్జీన్ ను పైకిఁ దీయవలయును.

ఈ యుపాయము వినుటకు సాంపుగనే యున్నది కాని చాల నపాయములతోఁ గూడియున్నది. అటు లయ్యును శ్మశానాంతమునఁకు బాగుగనే వ్యాపారము జరిగిపోయెను. శవపేటికను గోత దింపిరి. పురోహితుఁడు ప్రార్థన ముగించెను. ఫోశెల్వాన్ నును, మట్టిపోయువాఁడునుగాక తక్కిన వారందఱు వెల్లిపోయిరి. ఈ మట్టిపోయ వచ్చినవాఁ డొక క్రొత్తవాఁడు. ఐనను ఫోశెల్వాన్ భయపడలేదు. అతఁడు తనతో త్రాగుటకు వచ్చుననుకొనెను. కాని వాఁ డందుల కొడఁబడక పాతెఁడుమట్టి నా పెట్టెమీఁదఁ బోసెను.

ఈ ప్రసంగమంతయు వాల్ జీన్ కు వినబడుచునే యుండెను. ఇక్కడ నకు బలవన్మరణము తప్ప దనుకొనెను. అతడు మూర్ఛిల్లెను. ఫో శెల్వాన్ పని విపోయెను.

మట్టిపోయివాడు వడివడిగా రెండుమూడు పాటల మన్ను గోతిలోనికి వినరెను. అపు డతని జేబునుండి యొక చీటి విసురుగా వచ్చి ఫో శెల్వాన్ మీదఁ బడెను. వెంటనే ఫో శెల్వాన్ కొక యుపాయము తట్టెను. ఫో శెల్వాన్ అతనితో “అయ్యా! చాల జాగయిపోయినది. ఇక్కడ బది నిమిష ములలోఁ దలుపులు మూసివైతురు. మీ చీటి ఉన్నదా?”

“ఆఁ. లేకేమి?” అని అతడు జేబులో చేయివెట్టి — “అయ్యా! ఇంటికడ మఱచియుందును. ఇది పోయినచో తొమ్మిది ఫ్రాంకులు దండగ యిచ్చుకొనవలసి యుండును.”

“మంచిపనియే చేసితిరి. వెంటనే పరుగెత్తి దానిని దెచ్చికొనుడు. నే నిచట మీ కొఱకు వేచియుందును. మీరు వచ్చిన పిదప మీకు సాయము చేయ దును లెండు.”

“నాపాలిటి దేవుడవయ్యా!” అని అతడు పరు వెట్టెను. వాఁ డటు వెళ్ళఁగనే ఫో శెల్వాన్ గోతిలోనికి వంగి— “మాదలేనూ!” అని పిలిచెను.

ఎక్కడి మాదలేను! మాట లేదు. ఫో శెల్వాన్ గోతిలోనికి మెల్లగా దిగి మన్ను త్రోసివైచి పెట్టెతలుపు తెరిచెను. ప్రాణములేని యా శరీరమును జూచి అతడు గడగడలాడిపోయెను. “ఇంత యాలస్యము జరిగినయెడల నితడు చనిపోవునని నే నూహించి యుండవలెను” అని అతడు విలపించుచుండఁగా వాల్ జీన్ కొంచెము కదలి

రెప్ప లెత్తెను. ఫోశెల్వాన్ సంతసమునకు మేర లేక పోయెను. అతఁడు వాల్జీన్ వీపుక్రింద చేతులు నైచి మెల్లగా పయికెత్తెను. వాల్జీన్ కిప్పుడు గాలి దొరకెను. అతఁడు కోలుకొని వెంటనే లేచి పయికి వచ్చెను. వారిరువురును గలిసి యా గోతిని గబగబ పూడ్చి ద్వారము కడ కేగి చీటి చూపి శ్మశాన ప్రాకారమునుండి నిర్గమించిరి.

ఫోశెల్వాన్ అచటినుండి మట్టిపోయువాని యింటి కేగెను. అతఁ డింకను చీటి కొఱ కిల్లంతయు గాలించు చుండెను. అది గని ఫోశెల్వాన్ — “అయ్యా! మీ యాలస్యము గాంచి నే నా గోయి పూడ్చుచుండఁగా ఈ చీటి దొరకెను. మీ రచటఁ బాటవైచుకొని యుందురు” అని యాచీటి దీసి యాయఁగా నతఁడు చాల సంతసించెను.

అంతట ఫోశెల్వాన్ కోజెత్తను తాను చెప్పినటులు తీసికొనిపోయి పండ్లమ్మునాని యింట నుంచెను. వాల్జీన్ అచటి కేగి యా బాలికను గొనివచ్చి ప్రయోరెస్ (Prioress) చేతిలోఁ బెట్టెను. ఒప్పుదల చొప్పున నామె కోజెత్తను కాన్వెంటులోఁ జేర్చుకొని వాల్జీన్ ను ఫోశెల్వానునింట నుండుటకు సెల వొసఁగెను. ఈ రీతిగాఁ గొన్ని యేండ్ల పాటు వాల్జీన్ అచట నుండఁగలిగెను.

2

ఈకథ జరుగు కాలమున పారిస్ నగరము చిట్టచివర దరిద్రులు నివసించు నొక ప్రదేశమున పాడుపడిన పెద్దమేడ యొకటి యుండెను. అ దొక ముసలియామెది.

మేడమీద నొక గదిలో మార్విస్ అను యువకుఁ డొకఁ డద్దె కుండెను. మఱియొక గదిలో జోంబ్రెత్ కుటుంబ మద్దె కుండెను. జోంబ్రెత్ దంపతులును, వారి కూతుం డ్రిరువురును, వెరసి నలుగు రాగదిలో నుండిరి. వారికొక కుమారుఁడు కలఁడుగాని వాఁడు తఱచుగా ఊరిమీదనే యుండును. ఎపుడయినను చుట్టపుఁ జూపుగా వచ్చి చూచి పోవుచుండును.

ఆమేడలో మిగిలిన భాగము లన్నియు కూలి, మీదఁ బడునటు లుండుటఁజేసి యెవరు నం దద్దె కుండరు. మార్విసు దాదా పిరువ దేండ్లవాఁడు. అతఁడు కాలేజిలోఁ జదువుచుండెను. అతని తాత జిల్ నరమాన్ చాల ధనికుఁడు. మార్విసు తండ్రి పన్ మేర్ సీ. అతఁడు ఒకటవ నెపోలి యన్ క్రింద పని చేసెను. ఇది జిల్ నరమాన్ కిష్టము లేదు. తండ్రి రాజపక్షము. కొడుకు విప్లవ పక్షము. దానఁజేసి పితాపుత్రులు విరోధు లయిరి. తండ్రి కొడుకు నింటినుండి వెడల నడచెను. వాటర్లు యుద్ధక్షేత్రమున పన్ మేర్ సీ చూపిన పరాక్రమము జగద్విదితము. జిల్ నరమాన్ కిదియు నెక్కువ కోపమునకు కారణ మాయెను. తుదకు పన్ మేర్ సీ కట్టగుడ్డలేక, తినఁ దిండి లేక మలమల మాఁడి పోవుచున్నను ఆ తండ్రిహృదయము కరఁగలేదు. ఇట్లు పన్ మేర్ సీ చనిపోవుచు మార్విసు కొకచీటి యిచ్చెను.

“నాయనా! వాటర్లు పోరాటమున తెనార్డీరను సైనికుఁ డొకఁడు నాకు గాయము తగులఁగాఁ జూచి మిక్కిలి పరిచర్య చేసెను. నీ కతఁ డెపుడేని శాసనబడిన

యెడల నీచేతనగు సాయము చేయునది.”

ఈ చీటి యంతయు మార్విసుక కంఠపాఠము. పుట్టి బుద్ధి యెఱిగినది మొదలు మార్విసు కష్టజీవనము చేయుచు జదివికొనుచుండెను. ఎపుడు చదువు ముగియునా, ఎపుడు పొట్టిపోసికొందునా యని యతడు తహతహలాడుచుండెను.

చదు వొకటియే యతని మానసము నాక్రమింపలేదు. ఇపుడు వలసొకటి. ఇందుగూడ నతఁ డంత యదృష్ట వంతుఁడు కాలేదు. క్రీడోద్యానములలో, దాఁజూచిన సుందరి పేరాతఁ డెఱుఁగఁడు. ఆమెవెంట కొకకృద్ధుఁడుగూడ వచ్చుచుండును. అతఁడమెతండ్రి కాఁబోలు. వా రొకబల్లమీఁదఁ గూర్చుందురు. మార్విసు వారి ముందుచుండి క్రికిఁబోయి కూర్చుండును. మార్వి సా సుందరికేసి చూచును. వారి యునికి యెచటనో వానికిఁ దెలియదు. కొన్నాళ్ళనుండి వారేయుద్యానమునను గానవచ్చుటలేదు. అపుడు మార్విసు పారిస్ నగర మంతయు గాలించెను. ఆ పాడు మేడలో నున్న వారిలో నెల్ల నా జోందెత్ కుటుంబమువారు దిక్కుమాలిన వారు. వా రున్న దొక పెద్దగది. దాని మూలలందు దయ్యములు దాఁగియుండు ననిపించును.

జోందెత్తు సాగనారకంబము. వానిది ముడతల మొగము. ఎవఁడేని వాని నెత్తిమీఁద గ్రుద్దిన యెడల నా ముడతలనుండి క్రూర్యమును, జిత్తులును ఊడిపడును. చింతా కంఠలేసి కన్నులలో శీతాద్రులంత అనూయలను, మోసములును ఇమిడియుండును.

అతని భార్య పండుకోతి. ఆమె యొక చిన్న గడ్డ.

ఆమె కావి వెండ్రుకలు జనపనారకు తిరిగెను గాని నేటి కిని ఆమెలో రాక్షసిబల మున్నది. ఇటులయ్యు నామెకు మగనియెడ భయము మెండు. ఆమె కడుఁ బతివ్రత, వేయేల, యాతఁ డెంత చెప్పిన నామె యంత.

ఆఁడు పిల్లలలోఁ బెద్దదానికిఁ బదునాతేండ్లు, చిన్న దానికిఁ బదునాలుగు. వారి కేనాఁడును కడుపు నిండ కూడుండదు. కాన వట్టి యెముకల గూఁడులు. వారి చేతులు కంద యెఱుపుగా నుండుటయేకాక యుబ్బియు నుండును. చాలీ చాలని కట్టుగుడ్డలు. తలిదండ్రు లీయాకారముతో వారిని వీధులలోఁ దిరుగఁ బంపుటవలన వారు వాడని మాటలును, దిరుగని బాటలును లేవు.

ఈ కుటుంబమునకు యాచనమును, దొంగతనమును వృత్తి. ఇట్టి వారు ఏ పత్తినమునఁ జూచినను గనిపింతురు. ఈ కుటుంబమున మఱియొకనిపేరు చెప్పమఱచితిని. వాని పేరు గావ్రోష్. వీడు జోందెల్ దంపతులకుఁ గడగొట్టు బిడ్డఁడు. వీనికి పదునొకండేండ్లు. తల్లికి వీని పొడ గిట్టిదు. వాని నింట నుండనీయదు. కావున వాని బ్రతుకు బజారులో, పడుక పార్కులో, ప్రతిభ పోలీసులలో. ఇతఁడు రెండు మూఁడు నెలల కొకసారి తలిదండ్రులఁ జూడవచ్చును. మంచి తెలివితేటలు కల యీ యల్లరి పిల్లకాయ నీయుంట రమ్మను వారుగాని, పొమ్మనువారుగాని లేరు.

చాలఁ గాలమునుండియు విద్యయందును, పదపఁ బ్రేమయందును మునిగి తేలుచున్న మార్విసుకు తన గది ప్రక్క నింకొక గది యున్నదనియే తెలియదు. ఒకనాఁటి

ప్రాద్దున నతనికిఁ దన గదితలుపు తోసిన చప్పుడు వినఁ బడెను. అంతట నతఁడు 'లోనికి రండు' అని అనెను. చింపిరి గుడ్డలలో నెముకల గూఁ డొకటి బెత్తమువంటి చేతిలో నొక చీటి పుచ్చుకొని లోనికి వచ్చెను. ఈ యెము కలగూఁడు జోంద్రెత్తు పెద్ద కూతురు. దీనికి నదరు బెద రులు లేవు. సిగ్గు సిరము లంతకంటె లేవు. ఆ కన్య తాఁ దెచ్చిన చీటి మార్విసు కిచ్చి యా గది యంతయుఁ గళ్ళ ముగాఁ దిరుగుచు నందుఁ గనఁబడు ప్రతివస్తువును వింతగాఁ జూచుచుండెను.

పొగాకు కంపు కొట్టుచున్న యా చీటి మార్వి సిటులు చదివికొనెను :

“కలుపుగోలుతనము కల నా పొరుగు చిన్నదొరకు విధేయుఁడును జదువరియునగు జోంద్రెత్తు చేయువిన్నపములు.

అయ్యా! తమకు నా మీఁద దయ అని విన్నాను. కావున నాటునెలల వెనుక నే నీయవలసిన యాటునెలల యద్దె తమరు చెల్లించితిరి. అందువలన మీరు కలకాలము చల్లగా నుండవలెనని దీవన లిచ్చుచున్నాను. రెన్నాళ్ళ నుండియు మేము నలుగురము పస్తు. ఇదిగాక నా భార్యకు జబ్బు. ఈ సంగతులన్నియు నా పెద్ద కూతురు మనవి చేయఁగలదు. మిమ్ముగురించి నా యభిప్రాయము తప్పు కానిచో నా యీ మాటలకు మీ గుండెలు కరఁగి నాకు సాయము చేయవలయు నను కోరికగలిగి తమకు తోచిన ధర్మము చేయుదు రని నమ్ముచున్నాను.—జోంద్రెత్.”

ఈ యుత్తరమునుండి చదువు లుట్టిపడుచుండుట

లేదని తెలిసియు మార్విసు వారి లేబరమునకు వగచి జేబులు తడుముకొనఁ దొడఁగెను. అపు డా కన్య యేల పాట యొకటి యందుకొనెను. “ఏమిటీ! నీకు పుస్తకా లున్నవే! చూడు నా దెబ్బ. నేనును చదువఁగలను” అనుచు నా కన్య యొకపుస్తకము తీసి “వానిస్సైన్యము వాటర్లుఁడేత్రమునఁ జాలఁ బరాజయము పొందెను” అని చదివి, పిమ్మట ‘మా నాయనగూడ వాటర్లులో యుద్ధము చేసెను. ‘మేము నెపోలియన్ తరపువార’ మని ఆయన అప్పు మా సంగతులే చెప్పుచుండును” అనెను.

మార్విసు ప్రేళ్ళ కొక ఐదుప్రాంకుల నాణెమును, నొక పదునాఱు సౌల నాణెమును (‘సౌ’ అనఁగా సుమారు ఒక కానీ) తగిలెను. అతఁడు పదునాఱుసౌలు తన కంచుకొని ఐదుప్రాంకులను ఆ కన్య కిచ్చెను. ఆ పిల్లి దాని నందుకొని తలుపువేయకయే తుట్టు మనెను. అపుడు మార్విసు వారి నడుమగోడను పరీక్షించెను. అది యొంటియిటుకతోఁ గట్టిన పలుచని గోడ. దాని కొక రంధ్రము కలదు. బల్లమీఁది కెక్కి యా రంధ్రముగుండ ఆవలిగది చూడవచ్చును. “ఇన్నాళ్ళ నుండియు వీరి బాగోగులు చూడనయితినే. పాపము, వీరందఁ టెటులున్నారో” యని అతఁ డొక బల్లనెక్కి వారి గది యంతయుఁ గలయఁ గారచెను.

జోందెత్తు కూతు రిచ్చిన ఐదు ప్రాంకుల నాణె మును తీసికొని—“ఇదిగో చీటి, దీనిఁ దీసికొని చర్చికి పో. ప్రార్థన ముగించిన పిదప నిన్ను బలుకరించిన ముందుసలి వానికిమ్ము. ఉత్తచేతులతో వత్తువేమో, వీపు కాపాడుకో;

జాగ్రత్త” అని యొక చీటి యిచ్చెను. ఆ పిల్ల అటు వెళ్లగానే మార్వీసు బల్ల దిగి మరలఁ బుస్తకము పట్టుకొనెను. అంతట నెవరో వడివడిగా మె ట్లెక్కి ప్రక్కగదిలోనికిఁ జొరఁబడు శబ్దము వినవచ్చెను. అతఁడు పుస్తకము కట్టి పెట్టి మరల బల్ల యెక్కెను. జోంద్రెత్తు కూతురు ‘అతఁడు వచ్చె’నని యనెను.

“ఎవరు?”

“ఆ ముసలయ్యయు, వాని కూతురును. వా రంగడిలో నేవో కొనుటకు బండిలో వెళ్లి వచ్చెదరట.”

“నీ వీ యిల్లు వారికి సరిగాఁ జెప్పితివా? ఏడమ వైపు గదిమాట?”

“ఆఁ. వారొక నిమిషములో రానియెడలనాపేరు...”

“వెంటనే కుంపటి చల్లార్చుము” అని జోంద్రెత్తు భార్య కాదేశించెను. ఆమె వెట్టిగాఁ జూచుచు నూర కుండఁగా నతఁడు గబాలున నీరు కమ్మరించి, బొగ్గుల మీఁదను, చితుకులమీఁదను బూడిద కప్పెను. అంతట నతఁడు తన చిన్నకూతును ‘ఆ కిటికీ తలుపును గ్రుద్ది బ్రద్దలు కొట్టుము’ అని యాజ్ఞాపించెను. ఆ పిల్ల అందులకు జంకెను. అతఁడు గ్రుద్దటిమెను. ఆ బిడ్డ యొక వెనుజూడక కిటికియద్దమును తన పిడికిట వినరుగాఁ బొడిచెను.

“అయ్యయో! పిల్లచేయి తెగిపోయెను” అని తల్లి అటచెను. “నాకుఁ దెలియును. అటులు కావలయును” అని యాతఁడు పలికి “ఇదిగో నీవు పోయి ఆ కుక్కిలో పడుకొమ్మని” యనవెట్టి శత్రుసంహారమునకు సన్నద్ధుడగు సేనా

పతివలె నలుదెసలు చూచెను. అప్పుడు సరిగా తలుపుకడఁ జప్పు డాయెను. జోంద్రెత్తు తలుపుతీసి లోనికి వచ్చిన ముదు సలికిని, అతని వెంటనున్న కన్నియవసు వినయముతో నమస్కరించెను.

వారి రాకవలన నందఱకంటె నాశ్చర్య పడినవాఁ డొకఁడు కలఁడు. అతడు మార్దిసు. అతఁ డింకను బల్లమీఁద నెక్కియే యుండెను. అతఁ డిన్నాళ్ల నుండియు వెతకుచున్న సుందరి నిపుడెట్ట కేలకుఁ జూడఁగలిగెను. ఈసుందరి యామెయే! నల్లకన్నులు, ఆపొడుగు వేసలి, ఆచక్కని నడలు, దయతోడను సిగ్గుతోడను రంగరించిన యా కవళిక యతఁ డెఱిగినదే. ఆమె చక్కఁగా నలంకరించుకొని యుండెను. ఆమె లోనికి వచ్చి తాఁదెచ్చిన యొక మూట బల్లమీఁదఁ బెట్టెను. జోంద్రె త్తామెను మొదటఁ బోల్చలేదు గాని ముదుసలివానిని మాత్రము పోల్చుకొనెను. తా నెన్నఁడో యాతనిఁ గాంచి నటులు జోంద్రెత్తుకుఁ దోచెను. అతఁడు ఆ ముదుసలికడ రోగిష్టియైన తన భార్య దుఃఖగాథలు త్రవ్విపోయుచు, పగిలిపోయిన తన యింటి కిటికీని అతని చూపుమేరకు గావించుచు, కుంపటిలో నిప్పులకుఁగూడఁ గఱవని తన నిప్పుచ్చరము వెళ్ళఁబోయుచు,—“ఇదిగో ఇతనిని తిన్నగాఁ జూడు! గుఱుతురా లేదా? ఆ పిల్లయే చుమీ యిది” అని తనభార్య చెవిలో నూఁడెను.

“ఈ అమ్మాయి చేయి యిటులు చీరుకొని పోయిన దేమి?” అని ఆ వచ్చిన పడుచు చింతించెను.

“అమ్మా! అది యొకమరలో పనిచేయుచున్నది,

అచట చేయి తెగినది. మాగతి యంతయు నిటులున్నది అని చెప్పి ముదుసలివానికేసి తిరిగి—“అయ్యా! చాల నాశ్యనుండి అద్దె యీజూలకుంటిని. ఇప్పటికి అటువదిప్రాంకు లీయవలయును. ఎక్కడనేని పని దొరకునాయని వేయికనులు పెట్టుకొని చూచుచుంటిని. అది వేయికాశ్యతో పాటిపోవు చున్నది. ఈసాయంకాలము నే నా యద్దె యీయజూలనిచో నీరేయి బజాబులోఁ బండవలసియుండును” అని చెప్పెను.

ఆ పడుచు తాను దెచ్చిన మూట విప్పి యందలి వలువల నాకన్నెల కిచ్చుచుండఁగా ఆ ముదుసలి— “అయ్యా! నాకడ నిపుడు పైకము లేదు, సాయంకాలము తెచ్చియిత్తును” అని పదునాఱుప్రాంకులు జోంద్రెత్తు చేతఁ బెట్టెను. జోంద్రెత్తు వానిని గొని నమస్కారవర్షము కురిపించెను. ముదుసలివాఁడును, ఆ పడుచును సాయంకాల మాటుగంటలకు మరల వత్తు మని చెప్పి వెళ్లిపోయిరి. జోంద్రెత్తు, లేక శెన్నాడ్డి అపుడు తన భార్యను జూచి “వారిని గుర్తింపలేనా?” అని యడిగెను.

“నీవు హెచ్చరించిన తరువాత గుర్తించితిని. కాని యీ పడుచు ఆపిల్లయేనా?” అని పండ్లు పటపట కొటికి “అవును, అపు డెంత రోతగా నుండెడిదో! ఈయంద మిపు డెటులు వచ్చినదో? ఇంత యందమైన పిల్ల యీ బస్తీలో నున్నదా? బేరా! ఆ చీర యెంత వెలకలదో? నాకర్మము! నా కూతుం డ్రిపుడు చినుఁగు పాతలు కట్టుకొని యిల్లిల్లు పట్టుకొని తిరుగవలసివచ్చినది” అని యతని భార్య యనెను. జోంద్రెత్తు తనభార్యకోపమును లక్షింపక, యిటు విడిచి

వెళ్ళి మరల నొక యరగంటలో తిరిగివచ్చెను. మార్విసు కోజెత్తు బండివెంబడి నుటికి యుటికి 'యిక లాభము లే' దనుకొని 'ఆటుగంటల కామెతండ్ర మరల నిచటికివచ్చును గదా' యని గుఱుతు తెచ్చుకొని తనగదికి జేరుకొనెను. జోంద్రెత్తు, లేక తెనార్డ్ తన కూతుండ్ర నూరిమీదికి దోలి, సాయంకాల మైదుగంటలకు మరలి రావతెనని ముదల యిడెను. అటుపిమ్మట స్వరము తగ్గించి తన భార్య కేమేమియో చెప్పెను. మార్విసు కదియంతయు స్పష్టముగాఁ దెలియలేదు కాని అతనికి దెలిసిన దిది: "జోంద్రెత్తు దంపతు లా తండ్రీకూతుండ్రను లోగడ నెఱుఁగుదురు కాని వారు మాత్రము వీరిని గుర్తింపలేదు. మాపటివేళ వృద్ధుఁ డిచటికి వచ్చినపుడు తెనార్డ్ వానికడ నున్న డబ్బు దొంగిలించును. మీఁదు మిక్కిలి వచ్చుచోఁ జంపిపాటవైచును. అందుల కతఁడు కొందఱు బందిపోటు దొంగలను మాటాడెను. మఱి కొందఱతో మాటాడును. అతఁ డినుపకొట్టునుండి హత్య చేయుట కుపయోగించు కొన్ని వస్తువులను కొనును."

మార్విసుకు ఆ బందిపోటుదొంగల పేరులు వినఁబడ లేదు. "సముద్రుని దొరకించుకొంటినేని యీ యెత్తు నెగ్గినట్లే" అను నీ వాక్యము మార్విస్ చెవికి దాఁకెను.

అపుడు తెనార్డ్ తన యతిథి యిచ్చిన రొక్కము తీసికొని వెళ్ళిపోయెను. మార్విసుగుండెలు గుబగుబ లాడి పోయెను. మృత్యువు తన ప్రేయసి తండ్రీని పొంచువేసికొని యున్నది. అతఁ డెక్కడ నుండునో, అతని పేరేమో తన కేమియుఁ దెలియదు. అతని రక్షించు టెటులు? అతఁడు

వచ్చువఱకు తలవాకిటనుండుచో తెనార్డ్ కూతుండ్ర కంటఁబడక తప్పదు. మఱియు తెనార్డ్ ఎవరినో ఘాతుకులను దీసికొనివచ్చును. వారు ముందుగా తనపనినే పట్టించురు. మార్విసు ఇది యంతయు నాలోచించుకొనెను. అతనికిఁ జేయఁదగిన పని యొకటియే కనిపించుచున్నది. మార్విసు వెంటనే కోటు వేసికొని, టోపిపెట్టుకొని మేడ దిగి సందుఁ దాటి మునిముం దగఁపడిన యంగడివాని నడిగి తెలిసికొని, దాపున నున్న పోలీసుస్టేషనుకు వెళ్ళి ఇన్స్పెక్టరుండు చోటు కనుఁగొని యతనిని దర్శించెను. ఇన్స్పెక్టరు పొడుగరి, బలిష్ఠుఁడు, గంభీరుఁడు. అతనిచూపులు జేబులలోని వస్తువులను పసిపట్టఁగలవు. అట్టి ఇన్స్పెక్టరు “మీరొక ప్రియాదునుచేయ వచ్చినటు లున్నారు. కాదా?” అని యనెను. మార్విసు నలువంకల ననుమానముగాఁ జూచుచు “అవును. కాని ఆ విషయము రహస్యము” అని యనెను.

“అంతయు నాకుఁ జెప్పవచ్చును.”

మార్విసు తా నెఱిఁగినదంతయుఁ జెప్పెను. ఇన్స్పెక్టరుంతయు విని “సముద్రుఁడులేనిచో నిది జరుగ” దనెను.

“ఔను. అతఁ డీ పేరుపయోగించెను. ఇతఁడెవఁడు?”

“ఇదియొక సంకేతము. దీనికి నలుగు రని యర్థము. సముద్రములు నాలుగుగదా! వారెవరో చెప్పట కిఁక తీరిక లేదు. మీ యింటి తలవాకిలికి మరబీగమున్నదా? ఉన్నచో నా కిండు” అని జేవ రడుగఁగా మార్విసి చెప్పెను. దానినిఁ గొని యా యిన్స్పెక్టరు “ఈ రెండు పిస్తోళ్లు తీసికొనుఁడు. మీరు మీస్థలముననే పాఠుకొనియుండి సమయమునకు

ఆకాశమునఁ బేల్చుఁడు. నావచ్చుట కది గుఱుతు. ముందర మాత్రము పేల్చవలదు. దొంగవానిని కన్నములో పట్టుకొన వలయును. ఈ లోపుగా నాతో పనిపట్టునేని జేవ రెచటనుండె నని యడిగి నన్నుఁ గలిసికొనుఁడు” అని చెప్పెను.

అపు డా యింటి ముదియ అచట నచటఁ దిరిగి మరలఁ దనగూఁటికిఁ దాను చేరుకొను వేళ. ఆమె లోనికి వచ్చు చునే కవాటము బంధించును. మార్విసు దాని బీగమును జేవరు కిచ్చియుండెను. కావున ఆమె రాకకుముందే తాను లోని కేఁగవలసియుండుటచే నతఁడు వడివడిగా నడచిపోయి చప్పుడుచేయక తనగదిలో ప్రవేశించెను. కొంచెముసేపటి లోనే యా యింటి ముదియ వచ్చి తలుపువేసిన చప్పు డాయెను. అపుడు మార్విసు పాదరక్షలు తీసి బల్లమీఁది కెక్కి రంధ్రముగుండ చూచెను. పెద్ద యినుపకుంపటిలో రాక్షసిబొగ్గు గనగన మండుచుండెను. దాని వెలుఁగున గదిలో ఆయాయి వస్తువులు కానవచ్చుచుండెను గాని మూలలనున్న చీకటి దయ్యము మాత్రము తొలఁగిపోలేదు. తలుపుదాపులఁ ద్రాళ్లగుట్ట యొకటియు, నినుపముక్కల గుట్ట యొకటియు కనుపట్టెను. తాను మెట్లమీఁదినుండి పైకివచ్చు నపుడు ప్రక్కగదిలో అలికిడి వినఁబడెను. ఈ సంగతులనుబట్టి అంతయు సిద్ధమగుచున్నదని యతఁడు స్థిరపఱచుకొనెను.

కొలఁది నిమిషములలో జ్వంద్రెత్తు ఎచటనుండియో రెం డినుపకడ్డీలఁ దీసికొనివచ్చెను. వానికి కొయ్యపిడులు కలవు. అపు డాఱుగంటల కొక పావుగంట తక్కువ. అతఁడు వెంటనే యిటు లాజ్ఞ నిచ్చెను—

“పిల్లలారా! మీరు వేగు వెళ్లుడు. ఎవినీనూ! నీవు చూడఁగలిగినంతవట్టు ఉత్తరపు దిక్కు చూచుచుండవలెను. మన తలవాకిలి మఱవరాదు. అజెల్మా! నీవు దక్షిణపు దిక్కు. మా పనికి భంగము కలుగునని యెంతమాత్ర మనుమానము కలిగినను గాలివలెవచ్చి మాకుఁ దెలుపునది.”

ఈ యాజ్ఞలను విని యాడుపిల్ల లిరువురును పరుగెత్తు కొనిపోయిరి. అపుడు జోంద్రెత్తు భార్యను జూచి—“అ యినుపకడ్డీలను కుంపటిలోఁ బెట్టుము” అని అనెను. అనఁగనే యామె వాని నాయగ్నికుండములోఁ బెట్టెను. అతఁడు మరల నిటులనెను : “లాంతరు తీసికొని కిందికి వెళ్లు. మూడమంచు పట్టినది. అతఁడు గుట్టపుబండిలో వచ్చును. వానికి మెట్లు చూపి కిరాయి యిచ్చి బండివానిని బంపివేయుము.”

“డబ్బేది?”

“ప్రాద్దున మార్విసిచ్చిన ఐదుఫ్రాంకులు నేమైనవి? ప్రసంగవశమున గుఱుతువచ్చినది. నయమే. ఇతఁ డిపు డుండఁడు. ఐనను కొంచెము జూడుము.”

“ఈ సమయమున నాతఁ డె పు డు ను గదిలో నుండఁడు. అయినను చూతును” అని జోంద్రెత్తుభార్య బయలుదేఱెను.

మార్విసు గ బాలున బల్లదిగి పఱుపుచాటున దాఁగెను. గదిలో దీపము లేదు గాని మంచు కొంచెము విచ్చుటచే మసకవెన్నెల కిటికీనుండి లోనికిఁ బ్రసరించు చుండెను. ఆమె తలుపుతీసి యట్టు సాచి కలయఁగఁగాంచి మరలఁ దలుపుమూసి తమ గదిలోనికేగి “అంతయు నను

కూలముగా నున్న''దని మగనికిఁ దెలిపి కిందికి దిగిపోయెను. మఱునిముసములో మార్విసు మరలఁ దనతావునఁ గుదురు కొనెను. జోంద్రెత్తు కుంపటికడ్డముగా నొక తెర లాగెను. త్రాళ్ళకట్ట విప్పి క్రిందట్టు మీఁదట్టు చేసెను. మార్విసుకు త్రాళ్ళతోఁ జేసిన నిచ్చెన యొకటి యం దగపడెను.

గడియారమున ఆఱు మ్రోఁగెను. మార్విసు తన జేబునుండి ఒకపిస్తోలు తీసి గుట్టమును లాగి కుడిచేతఁ బట్టు కొనెను. వెంటనే తలుపులు త్రోసికొని జోంద్రెత్తు భార్య లోనికి వచ్చెను. ఆమె వెనువెనుకనే యా ముసలివాఁడును వచ్చెను. జోంద్రెత్తు తనభార్య నొకసారి కఱకుగాఁ జూచెను. వెంటనే యామె కిందికి దిగిపోయి కిరాయి యిచ్చి బండి వానిని బంపివై చెను.

జోంద్రె త్తా ముదుసలి నొక కుర్చీలోఁ గూరుచుండఁ బెట్టి బల్లకెదురుగనున్న యొక కుర్చీలోఁ దాను కూరు చుండెను. అంతట నా ముదుసలి జేబునుండి సంచితీసి 4 లూయీ లతనికిచ్చి "అద్దెపోఁగా మిగిలిన కొంచెము పై కము మీ సంసారమున కక్కఱవచ్చును" అని యనెను.

ఇనుపకుంపటి కడ్డముగా తెర వేయుట వలనను, పెట్టిన దీపము మినుకమినుకు మనుచుండుటవలనను వెన్నెలయే యిపు డా గదిలో ప్రధానదీపము. ఆ చలివెలుగులో ప్రశాంత మగు నా ముదుసలివానిమోము చక్కఁగాఁ గానిపించు చుండెను. జోంద్రెత్తు భార్య బండినిబంపి పైకివచ్చి తలుపు దాపున నిలువఁబడెను.

"మీ చిన్నపిల్ల చేయి యెటులున్నది?"

“నిమ్మళము లేదు. ఆసుపత్రిలో కట్టు కట్టించుటకు అక్కగారు దానిని దీసికొని వెళ్లెను” అని జోంద్రె తనెను.

ఆ సమయమున నెవఁడో యొకఁ డా గదిలోనికి దూఱి మంచముమీఁదఁ గూరుచుండుట మార్వీసు కనిపట్టెను. వాని మోము కొండముచ్చు మోమునలె కారునలుపు. తొడుగు కొనిన చొక్కాచేతు లెగఁదీసికొనుటచే బాహువులు కాని పించుచుండెను. పాదరక్షలు లేవు. వాఁడు కూరుచున్న చోటెవరికిని గనఁబడదు. అటులయున్న ఆ ముదుసలి గ్రహించి—“వా రెవరు?” అని యడిగెను.

“పోరుగింటివాఁడు” అని జోంద్రె తనెను.

“తమభార్య కీ పూట చాలఁ దేలికగా నున్నట్లు న్నది” అని యా ముదుసలివాఁడు పలుకుచు నపు డా గది లోనికి వచ్చుచున్న మఱి మూపురను జూచి “వీరును తమ పోరుగింటివారేనా?” యనెను. వారు వెనుకటివానివలెనే చేతులు ముడుచుకొని గోడల కానుకొని మంచముమీఁదఁ గూర్చుండిరి.

“ఔను. ఈ ప్రాంతముల నున్నవా రందఱును పొగగొట్టములు తుడిచి జీవనము చేయుదురు” అని చెప్పి జోంద్రెత్తు ఒక చిత్తరువును చేతఁబుచ్చికొని దాని పుట్టి పూర్వముల గుఱించి యెన్నియో కథలు చెప్పి యెంతయో వర్ణించి—“దయ యుంచి దీనిని దమరు తప్పక కొన వలయును” అని యాచించెను. జోంద్రె త్తిటులు వాక్ ప్రవాహమును పాటించుచుండఁగా నా ముదుసలి తన శుర్రీని మెల్లగా గవాక్షముకడకు జరుపుటయు, నినుమంతయు బెడ

రక తాను తప్పకొనిపోవుట కాగది యంతయుఁ జూచు
టయు మార్వీసు గమనించెను. “ఏది యా చిత్తరువు?”
అని యా ముదుసలి యనఁగా జోందెత్తు దానిని దెచ్చి
ముదుసలివాని మోముముం దెత్తి పట్టుకొనెను. అది యొక
పానశాలకు ప్రతిబింబాభాసము. మార్వీసు కది యాడు
దియో, మగవాడో తెలియలేదు. “ఏది యెంత వెల
వేయునని మీ యుద్దేశము?” అని జోందె త్తడిగెను.
“మూడు ఫ్రాంకులు చేయవచ్చును.”

“వేయి క్రానులు (క్రాను అనఁగా 30 ఫ్రాంకులు)
దీని కీవలెను” అని జోందెత్తు తన తోడేలు చూపుచే
నా ముదుసలిని నియమించెను.

“ఈయను. ఎన్నటి కీయను” అని ఆ ముదుసలి
యనుచుండఁగా తలుపుకడ నలికిడి యగుటవలన నతని
దృష్టి యటు మరలెను. మఱి నలుగురు మనుష్యులు. ఆ
ముదుసలి యపుడు ‘సముద్రముల’ యెదుటఁ బడెను. వారి
యందఱ మొగములనుండియు మసి యోడుచుండెను.
వారి చొక్కాలుగూడ వెనుకటివారి చొక్కాలవలెనే
యుండెను. అందఱ చేతులలోను ఆయుధము లుండెను.
ఆ నలువరలో నొకఁడు భీముడు. ఆఁబోతు నొకడెబ్బన
నటికివేయఁగల గండ్రగొడ్డలి యొకటి వాని చేతిలో
నుండెను. వీరు వచ్చువఱ కీ జోందె త్తిటులు కాలయాపన
మొనరించి యపుడు ‘అంతయు సంసిద్ధమా?’ అని ప్రశ్నించెను.

“సిద్ధము”

“బండి?”

“అఁ.”

“ఆవల మఱియొక బండి?”

“అఁ.”

“మంచి గుఱ్ఱములు?”

“అఁ.”

అప్పుడు మంచముమీఁదనున్న యొక మూగురు లేచి యినుపగుఱ్ఱనుండి లావుపాటి చువ్వలు తలాయొకటి లాగి తలుపుకాచిరి. జోందెత్తు తన యతిథి కేసి తిరిగి—“నే నెవఁడనో తెలియునా?” అని గర్జించెను.

“తెలియదు” అని యా ముదుసలి శాంతముగా బదులు పలికెను.

“నా పేరు తెనార్డీర్.”

ఈ మాట కతఁడులుకను లేదు, పలుకనులేదు. కాని మార్విసుచేతిలోని పిస్తోలు జాటి నేలమీఁదఁ బడిపోవునటు లాయెను. అప్పుడు మార్విసు ఇటులనుకొనెను: “ఇతఁడు తెనార్డీర్? మా తండ్రి చనిపోవుచు ‘నీ శక్తికొలఁది ఉపకారము చేయవలసిన’దని చీటివ్రాసిన దితని గుఱించియా? ఆ యితనినా నేనిప్పుడు పోలీసుల చేతులలోఁ బెట్టవలసినది? ఒక వేళ వీఁ డింకొక తెనార్డీర్ రేమో!”

అంతట తెనార్డీర్ తనచేతులనుండి యాముదుసలివాఁ డిఁకఁ దప్పించుకొని పోఁజాలఁ డని తలఁచి, తనకోపమున కొదవిన యవకాశమునంతయుఁ జక్కఁగా నుపయోగించుకొని—
“మా యింటికి వచ్చి కోజెత్తు నెత్తుకొనిపోయి నా సర్వస్వమును నాఁచికొనినవాఁడవు నీవు కావా? నేను నిన్నెఱుంగ

ననుకొంటివా?" అని యనెను.

మార్వి సీ మాటలు విని తెనార్డ్స్ మంచివాడనియు, వాటర్లు యుద్ధమునఁ బోరాడినవాడనియు, నచటఁ దనతండ్రి పన్ మేర్స్ ప్రాణములు రక్షించినవాడనియుఁ దలఁచెను.

మన మా ముదుసలివానిని జీవోవాల్ జీవో అని ఎఱుఁగుదుము. అతఁ డాచి త్తరువును గొనుట కటు తిరిగినటులు తిరిగి కుర్చీని కాలితోడను, బల్లను జేతితోడను ద్రోసిపుచ్చి యొక్క యంగమీఁద గవాక్షమునుండి బయటఁబడ నుంకించెను. అంతలోఁ దలుపుకావలివా రతనిమీఁదఁబడి రెక్కలు పట్టుకొని వెనుకకు గెంటుకొని వచ్చిరి. మార్విసుకు అతని ప్రసన్నతయు, సాహసమును ఎంత వింత కలిగించెనో అతని బలమును, జాటుకుదనమును గూడ నంత వింత కలిగించెను.

ముదుసలివానిని పట్టుకొనినవారిలో నొకఁ డొకకట్టను దీసికొనెను. దాని చివర నొక సీసపుగుండుండెను. అతఁ డాకట్ట నతనిబుట్ట పగులఁగొట్టుటకుఁ బయికెత్తెను. అపుడు మార్విసు—“నాయనా! ఇక నన్ను క్షమింపుము” అని పిస్తోలు మీట నొక్కఁబోవుచుండఁగా “వలదు వలదు” అని తెనార్డ్స్ అనెను. ఆ మాటకు ఘాతకుని చేతిలోని కట్టయు, మార్విసుచేతిలోని పిస్తోలునుగూడ నాఁగిపోయెను. తెనార్డ్స్ మఱికొంచె మెక్కుడు తొందరపాటును, కోపమును బొందుటకు బదులు శాంతుఁడాయెను. ఘాతకులును, వాల్ జీన్ యును పెనఁగులాడుచుండిరి. అతఁ డొక్కఁడయ్యును ఆ యెనఘండుగురకును జవాబు చెప్పుచుండెను. అతఁ డొకనికి దివ్యైక్కించెను. ఇరువురను నేలమీఁదఁ ద్రొక్కిపట్టెను. మఱి

యిరువురను రోజుకొనునటులు చేసెను. కాని తుద కా
ఘాతకు లందఱును గలిసి యతనిని బంధించిరి. తెనార్డ్ భార్య
వాల్ జేన్ జుట్టు పట్టుకొనెను. అపుడు తెనార్డ్ “నీ వావల
నుండుము. నీ సేలువ చనిగిపోగలదు” అని తన భార్యకుఁ
జెప్పుచు మిగిలినవారికిఁగూడ “బిడ్డచి వాట్టుకొని డబ్బి ఆదేశం
చెను. వాల్ జేన్ మఱి వాత్తుకొని గుల్మాడక నీనాడ నేమి
కలదో వెతకకొనుఁడు” అని చెప్పి కెను. వారి కుఱిని జేబులో
నాటుఫ్రాంకులును, ఒక చేతిమూలును గానవచ్చెను. తెనార్డ్
వానిని దీసికొనెను. అంతట వాళ్ళదఱు ముసలివాని రెక్కలు
వెనుకకు విఱచికట్టిరి. మంచపుగొట్టికొక కాలు బిగదీసిరి.
తెనార్డ్ తన బందీముం దొకకుర్చీ వేసికొని కూరుచుండి—

“నాది సబబు కాకపోవచ్చును. దాని కేమిగాని నీవు నాకుఁ
బూర్తిగా వశుఁడవయిపోతివి. నీవు బుద్ధిమంతుఁడవు కావున
నిది యెఱుఁగఁగలవు. నేను చెప్పినటులు చేయుదువేని నీమీఁద
నీఁగవాలదు. నా కెక్కువ డబ్బు కావలెను. ఇది నా కెక్కువ
కాని నీ కెక్కువకాదు. ఇది నిక **R**ము. నే నిపుడు నీ కొకటి
యాజ్ఞాపించుచున్నాను. నీవు నేను చెప్పినట్లు వ్రాయవలెను.”

“చేతులు బిగించినచో వ్రాయుటెటులు?” అని
వాల్ జేన్ అనెను. అతని సంయమమును జూచి మార్విస్సు
—“ఇది కోజెత్తుతండ్రి కే తగును” అని లోలోపల మెచ్చు
కొనెను. “కొంత నిజమే కాని” అని తెనార్డ్ ఘాతకు
లను జూచి “కుడిరెక్క విప్పుఁడు” అని యనెను. వారు
విప్పినపిదప తెనార్డ్ వాల్ జేన్ ను జూచి—“నాయనుఁగు
బిడ్డా! అని వ్రాయుము” అని యాదేశించెను.

“ఎవరు?” అని వాల్ జీన్ అడిగెను.

“నీకుఁ జక్కఁగాఁ దెలియును. కోజెత్తు” అని తెనార్డ్ రనఁగా ముదుసలివాఁ డది వ్రాసెను.

“ఈచీటి తెచ్చినవానితో బండిమీఁద వెంటనే నీ విచటికి రమ్ము. నీ విపు డిచటికిఁ దప్పక రావలసియున్నది.”

వాల్ జీన్ వ్రాసెను.

“నీ పేరు నే నెఱుఁగను.”

“అర్బెన్ ఫేబర్.”

తెనార్డ్ అపుడు జేబురుమాలు తీసి చూచెను. దాని చెంగున అ. ఫే. అను పొడియక్కరము లుండెను.

“చిర్నామా?”

“17, దామినిక్ వీధి.”

వ్రాత ముగిసినపిదప తెనార్డ్ ఆ లేఖను దీసి భార్య చేతి కిచ్చి చెవి కొటికెను. ఆమెయు, ఆ ఘాతకులలో నొకఁ డును గలిసి బండిలోఁ జనిరి.

అంతట తెనార్డ్ కుంపటి కడ్డముగా నున్న తెర తొలగించెను. కుంపటిల్లో కడ్డీలు కాలి కాలి యెఱుపులు చిమ్ముచుండెను. తెనార్డ్ కుంపటిముందు కూరుచుండి చలి కాఁచుకొనుచు వాల్ జీన్ ను జూచి “వినుచుంటివా? ఇపు డాబండిలోఁ బోయినవాఁడు నీ బిడ్డను పోలీసుల కందుబాటు కాని, తావునకుఁ దీసికొనిపోవును. ఇక్కడ జరుగు సంగతు లన్నిటిని వాని కెప్పటికప్పుడు తెలుపుట కేర్పాటు చేసితిమి. ఒకటి రెండు దినములలో నీవు రెండులక్షల ఫ్రాంకులు మా కీయవైతివేని నీ బిడ్డసంగతి యే మగునో నేను చెప్ప

కయే నీవు తెలిసికొనఁగలవు” అని అతఁడు పలికెను.

“అయ్యయో! నే నిపుడు పిస్తోలు వదలినను కోజెత్తున కపాయము తప్ప”దని మార్విసు వగవఁ దొడఁగెను.

జీన్ వాల్ జీన్ ఇసుమంతయుఁ జలింపక కట్టుఁద్రాళ్లతో నిలిచియుండెను. మిగిలిన వారందఱు కూరుచుండిరి. సుమా రొకగంటదాటినపిదప తెనార్డ్స్ భార్య తలుపుతీసి కొని లోనికివచ్చి “ఇతఁడు మనల వెజ్జీపప్పులఁ జేసెను. అచట నీపేరు కలవారెవరును లేరు”అని చేతులు తిప్పెను.

తెనార్డ్స్ వాల్ జీన్ దెసఁదిరిగి, యొకసారి కాలు చున్న కడ్డీలదెసఁ జూచి మరల వాల్ జీన్ దెసఁ దిరిగి— “ఇందువల్ల నీకేమి లాభము?” అని ప్రశ్నించెను.

“విలంబమే లాభము” అని యా ముదుసలి తన చేతుల రెంటిని బలముగా నూఁపెను. దొంగనాణెముచే నంతకుముందు కొంతవఱకు అతనిచే కోయఁబడిన కట్టుడి పోయెను. అంత నతఁడు వంగి కుంపటిలోని కడ్డీలులాగి రెండు చేతులతోడను గిరగిర తిప్పెను. అందఱును వెనుకకు తగ్గిరి.

“ఓ భీరువులారా! మీకు నేను జడియవలసినంతగా మీరు నాకు జడియవలసిన పని యుండదు” అని వాల్ జీన్ తన చేతిలోని కడ్డీల రెంటిని గపాక్షమునుండి వెలికి విసరెను. నిరాయుధుడైన వాల్ జీన్ “ఇక నన్నేమి చేయఁదలఁచి కొంటిరో దానిని జేసికొనుఁడు” అని యనెను.

ఎవరికిని ఏమిచేయను దోపలేదు. తనతండ్రిమాట మీఁది గౌరవమును, ఉదాత్తుఁడగు నీవృద్ధుని రక్షింపవలయు నను కోరికయు మార్విసు నేమియుఁ జేయింపలేకపోయెను.

అతడు గ్రుడ్ల ప్పగించి చెవులు దోరబెట్టి నిలుచుండెను.

అపు డా గోడక్రింద తెన్నార్ దంపతు లిటులు మాటలాడుకొనుచుండిరి—

“ఇక నొకటియే మిగిలినది.”

“చంపివేయుటయా?”

“ఔను” అని తెన్నార్ ఒక కత్తితో ముందరి కడుగు పెట్టెను. ధైర్యముచెడియు మార్వీ సప్పటి కెటులయినను కొంత ఆషవలయు నని తలచి తనగది కలయఁ గాంచెను. ఎపినీను ప్రొద్దున వ్రాసి పాటవయిన కాకితపు ముక్క యతనికిఁ గనఁబడెను. అతని కేమి తోఁచెనోకాని దానిని దీసి గోడపెల్లయొకటి లాగి దానికిఁ జుట్టి ఆ కంతలో నుండి గదినడుమ పడునటులు విసరెను. తెన్నార్ ఉలికి పడెను. అతని భార్య దానిని విప్పెను.

“ఇది యెచటనుండి వచ్చిపడెను?”

“ఇది ఎపినీను వ్రాత. దీనిని జూడుము.”

తెన్నార్ చదివికొని గండ్రగొడ్డలి కలవానితో పోలీసులు వచ్చుచున్నారని చెప్పెను. అతడు వెంటనే చేయెత్తి వ్రేళ్లు ముమ్మాలు ముడిచి తెఱచెను. పాటిపోవుట కది గుఱుతు. తెన్నార్ త్రాళ్ళనిచ్చెన కిందికి జాటవై చెను. భార్యను రమ్మని తాను దిగుట కుంకించెను. అపుడు గండ్రగొడ్డలివాఁ డతనిని లంకించుకొని “మేము ముందర మేము ముందర” అని అనియెను.

“తెలివితక్కువ పని చేయకుండు. అందఱము పట్టు పడిపోదుము” అని తెన్నార్ అనెను. వారిలో నొకఁడు

‘చిట్ట వేసికొండ’ మని యనెను.

“అది శలినీమాలిన దద్దమ్మా! దానికి సమయ ముక్క డగ!” అని తెనార్డీర్ నిచ్చెనకడ కేగుటకు పట్టు వదిలిచుకొనిన బెనగులాడుచు—“టోపినుండి కాకితములు మీ చిట్ట వేయుదువా, లేక—” అని యనుచుండగా— “అగదులగు నా టోపి అక్కటకు వచ్చునా?” అని విశదమును, శాగమును అగు నొక ధ్వని వినబడెను. అపు డందఱును తలుపుదగ్గర జూచిరి. అంతలో టోపి తీసి చేత బట్టుకొని నగుమొగముతో జేవరు వచ్చి నిలువబడెను.

అచట నున్నవా రందఱును తలాయొక యాయుధ మును చేబూసిరి. తెనార్డీర్ భార్య యొక నాపరాతిబండను బుచ్చుకొనెను. ఒక చిన్నలాటితో జేవరు కొంచెము ముంద రికి వచ్చెను. వారిలో నొక డొక పిస్తోలును తెనార్డీర్ కిచ్చి ఇటుల నెను: “ఆయన జేవరు. ఆయననుగొట్టుటకు నేను సాహ సింకును. నీవేమయిన నొకచేయి చూడఁగలుగుచో...”

“చూతము” అని తెనార్డీర్ పిస్తో లందుకొనెను. “దానిలో ప్రాణము లేదు” అని జేవర నెను. తెనార్డీర్ మీట నొక్కిను. అది ‘తుస్సు’ మనెను. గండ్రగొడ్డలివాడు జేవరు ప్రాదములముం దా గొడ్డలిని బడవైచి “హనుమంతునిముందు కుప్పిగంతులు సాగవు. నే నిక మీ కధీనుడ” ననెను. మిగిలినవారందఱు తని ననుసరించిరి. చాటుననున్న పోలీసులు గోపలికి వచ్చి అందఱుచేతులకును గొలుసులు తగిలించిరి.

“ఇపు డిక నా ముదుసలివాని కాలు విప్ప” మని జేవ రొక పోలీసువాని కాజ్ఞాపించి తాను దెచ్చిన కలమును,

కాకితమును, సిరాబుడ్డిని ఒక బల్లమీదఁ బెట్టి దానిముద్రాక కురిచిలోఁ గుదురుగాఁ గూరుచుండి—“ఆ ముదుసలినిచటికిఁ గొనిరమ్ము” అని యనెను.

“ఏఁడీ? ఇది యేమి వింత! నే నిటు తిరిగినంతలోఁ మాయమయిపోయెను” అని ఆ పోలీసుబంటు అనుచుండఁగా నందఱును కిటికిదెసఁ జూచిరి. ఘాతకు లుండిరి; మేఁక మాయ మాయెను. దాదులేదు; ప్రియా దేటులు?

అపుడు జేవరు గవాక్షముకడ కరిగి చూచెను. చూపుమేర యంతయు శూన్యము. కాని నిచ్చెన మెట్లన్నియు నింకను గడగడ లాడుచుండెను. అపుడు జేవరు—“వీఁడందఱ తలఁ దన్నినవాఁ డయియుండును” అని యనెను.

ఇది యిటు లాశ్చర్యముగ పర్యవసించు నని మార్విసు లోఁగడనే యూహించెను. ఏలనఁగా నింతవఱకును ఈ ముదుసలి తన సాయమున కొరులకొఱ కొకమాఱును కూయిడలేదు. జేవ రపుడు మార్విసును పిలిచెను. అతఁడు రాఁగనే జేవరు—“ఎపిసీనును అజెల్మాను నా యధీనమున నుంచుకొంటిని. ఇన్నిగంటలు దాఁటినను మీ పిస్తోలు నన్ను పిలువలేదు. దానివలన మీకే మొప్పము కలిగెనేమో యవచ్చి వేసితిని” అని చెప్పెను.

ఆ మఱునాఁ డొక బాలుఁడు వాకిటి తలుపులు తట్టియు మట్టియు తందరబిందర చేసెను. మొదట నెవరును పలుకలేదు గాని తలుపులు పగిలిపోవ సిద్ధపడు నమ యమున నింటి ముసలాపె వచ్చి తలుపు తెఱచెను.

“నేను నా వంశవృక్షమును జూడ వచ్చితిని.”

“ఆ వృక్ష మిట లేదు.”

“మా నాయన?”

“బందిఖానాలో.”

“మా అక్కలు?”

“సర్కారువారు పెట్టించిన బందిఖానాబడిలో.”

“బళిబళి!” యని యెలుగైత్తి లొల్లాయపాట యొకటి సాడుచు నృత్తము చేయుచు నా బాలుడు వెళ్లిపోయెను.

౮

గావ్రోషుకు ప్రొద్దుటినుండియు తిండితిప్పలు లేవు. వానికిఁ జాల నాకలిగా నుండెను. ఇకమీఁదట నేమి యెత్తెత్తుదమా అని యతఁ జాలోచించెను. వాని కపు డొక తోట గుఱుతుదవలెను. అందు చొరఁబడినచో నీమరేఁగు పండ్లు దొరకవచ్చును. ఇటులు తలఁచుచు నతఁ ఁగా తోటకడకుఁ బోయెను. తోటకర దాటుట వాని కొక లెక్కలోనిది కాదుగాని లోపలనుండి మాటలు విన వచ్చుటచే వాఁ డచట నక్కెను. అందొక వృద్ధుఁ డుండెను. వృద్ధుని పేరు మాబో. అతని కీ జీవితమున చదువే ప్రాసాదము. ఈనాఁడు తిండికిలేక ఉన్న పుస్తక మొకటియు అమ్మివేయవలసి వచ్చెను. దానివలన నతఁ డమితముగా పరితాపపడుచుండెను.

సరిగా ఆసమయమున ఆదారిని ఇరువురు మనుజులు వచ్చుచుండిరి. మసక చీకటిలో గావ్రోషు వారిని జూచెను. వారిలో నొకఁడు మూపులు ముందుకు వంగిన

ముదుసలి. వాని నొక వయసువాడు వెంబడించుచుండెను. వారు కొంచెము ముందరికి వచ్చిరి. అతఁ డా రెండవవానినిఁ బోల్చెను. వానికిని, దనకును పరిచితి కలదు. వానిపేరు పర్నాసస్. వానికిఁ బందొమ్మిదేండ్లు. అతఁడు ద్రధిష్ఠుఁడు, బలిష్ఠుఁడు. మఱియుఁ జాలఁ జాటుకయినవాడు. పాటుపడుట యనిన వానికి అవమానము. తెరవాటు గొట్టుట యనిన వానికి గౌరవము. వాఁ డిప్పటి కిరువురఁ జంపెను.

“అయ్యో! ఈ వృద్ధు వీనిచేతిలోఁ బడిపోయెనే. నే నేమి చేయఁగలను? నేను వట్టి వ్యర్థుఁడను” అని గావ్రోషు వగచుచుండెను. అంతలో పర్నాససు ముదుసలి వానిపైఁ బడెను. వా రిరువురకును గొంచెముసేపు ద్వంద్వ యుద్ధము జరిగెను. అంతట వా రిరువురలో నొకఁడు క్రిందఁ గూలు టయు, మఱియొకఁ డాకూలినవానిమీఁద కాలు మండ్ల వెట్టి కూరుచుండుటయు గావ్రోషు చూచెను. క్రిందఁ బడియున్నవాడు పర్నాసస్ అని తెలిసినతరువాత గావ్రో షుకుఁ గలిగిన యాశ్చర్యమునకు మేర లేదు. కొంచెము సేపటిలో మీఁద నున్న ముదుసలి—చదువరు లితనిని జీన్ పాల్ జీన్ అని గుర్తింపఁగలరు—క్రింద నున్న కుట్టవానిని లేవనిచ్చి, తన గుప్పిటిలో వాని రెండు చేతుల నిటికించు కొని యిటు లనెను :

“నాయనా! నీ విట్టి పనులు చేయరాదని నీకు నచ్చఁ జెప్పటయే నా కోరిక. ఇది నిన్నెక్కడికి నెట్టుకొనిపోవునో నీ వెఱుఁగవు. మరియుదగా పాటుపడుట యనిన నీకించదు. చూడు, నీ విట్టి పనులవలన నెచటికిఁ బోవుదువో యచటఁ

జేయవలసిన పనులవలన నీ స్నాయువులు విలవిల లాడును, నీవు చిన్నవాడవు. ఇది యంతయు నాలోచించుకొనుము. ఇది యింక నీకే వదలెదను. అది యటుండె. నీకు నా డబ్బుసంచి కావలయునా? ఇదిగో!” అని వాల్జీన్ దాని నతని కిచ్చి వానిని ఆశ్చర్యచకితునిఁ గావించెను. వాడలవాటు చొప్పున దానిని దీసికొని దొంగతనముగా జేబులో దోపుకొనెను. అటుతరువాత వాల్జీన్ తనదారిని తాను పోదొడఁగెను. ఫర్నాససు వెళ్లుచున్న వాల్జీన్ ను వెట్టిగాఁ జూచుచు నిలువఁబడి పోయెను.

గావ్రోషు మెల్లగా వాని వెనుకకు తారి వానికిఁ దెలియకుండ వానిజేబులోని సంచి మెల్లగఁ దీసి తోట కడకుఁ బోయి కరమీఁదుగా మాబో కాళ్లముందుఁ బడ వయిచి కనఁబడకుండఁ బాటిపోయెను. ఆకాశమునుండి పడిన యా సంచిని మాబో తీసి చూడఁగా ఆట నెపోలి యను * లం దుండెను.

గావ్రోషుకు సాహసము పరమాన్నము. ఒకనాటి ప్రభాత సమయమున ఫర్నాససు అతని కడకు తొందరగా నడచుచు వచ్చి, “మా ముఠాలో నొకఁడు చెఱసాలనుండి చాలవట్టు తప్పించుకొనెను. అనఁగా అతఁడు దానిగోడ మీదికిఁ బ్రాకి అలసిపోయి మదురుమీఁదఁ బరుండెను. కొందఱు మిత్రు లతనినిఁ జూచిరి. అతని నచటినుండి దింపుట కుపాయము తోచలేదు. ఆ గోడమీది కెవఁడేని ఒక త్రాడు తీసికొనిపోవలయును. దాని నానుకొని యొక

పోగగొట్ట మున్నది. కాని అది త్రుప్పు తిని ఊగులాడు చున్నది. పెద్దవాని నది యాపలేదు. నీ బోటివాఁ డెక్క వచ్చును” అని చెప్పెను.

“చూతము” అనుచు గావ్రోషు గబగబ నడవఁ దొడఁగెను. అంతట వారిరువురును చెఱసాలకడ కేఁగిరి. అప్పుడు మదురుమీఁద పడుకొన్నవాఁడు తల బయటికిఁ బెట్టెను. పాలిన మొగమును, గుంటకనులును గల ఆ యాకారము చూచి గావ్రోషు—“ఇతఁడు మా నాయన. మా నాయన కానీ కాకపోనీ, నేను పయికి ప్రాకవలసినదే” అనుచు పర్నాన సిచ్చిన త్రాడు తీసికొని ఒక నిమిషములోఁ బయికిఁ బోయెను. మఱు నిమిషములో తెనార్డ్ క్రింద నుండెను. మరల వానినిఁ బట్టుకొనవలయు నన్నఁ బోలీసు వారు తపస్సు చేయవలసినదే!

వసంతము కడచని గ్రీష్మము తలచూపెను. అప్పుడు పారిస్ లో నెటు చూచినను విప్లవబీజములు మొలక లెత్తెను. ఆ కాలమున దేనికిని నిలుకడ యనుమాట లేదు. ప్రజలకు రాజుని కంటక మాయెను. వారు రాజును దీసి వయిచి ప్రజాప్రభుత్వమును స్థాపింపఁ బూనుకొనిరి.

మార్విసు, అతని మిత్రులు మఱికొందఱును దీనిలోఁ బ్రముఖులు. ఆవేశము కలిగించు నేవిషయమయినను సరే, దానికి గావ్రోషు సుముఖుఁ డని మనకుఁ దెలియును. అతఁ డిప్పుడు బాల మిత్రులను విసర్జించెను. ఏలనఁగా నిప్పుడు వారి వెంటనుండుట కతనికి వీలులేదు. వారికి గావ్రోషుకువలె పారిస్ అంతయు తొక్కిన చోటుకాదు. కావున 1832

సాలున ర జూన్ తేదిని గావ్రో పొక్కడే పేలని పాత పిస్తీ లొకటి చేత బట్టుకొని తుపాకి మ్రోగుచున్న యొక వీధిదెస బరు వెత్తుచుండెను. నడుమ నొక సామంతుని మేడ కనబడగా నతడు దాని కిటికీకడ నాగి—“నాతో రండు, మీ దేశముకొఱకు యుద్ధము చేయుడు” అనెను.

అప్పుడు తుపాకులు చేబూని కొంతమంది ఒక దిక్కుగాఁ బోవుచుండుట కనుగొని యతడు వారిలోఁ గలిసెను. అపు డెనుబదియేండ్లవాఁ డొకడుగూడ వానికిఁ దోడాయెను. “ఇతని ముంగలనే నేను డబ్బుసంచి పడవయి చితి” నని గావ్రో పనుకొనెను. ఆ జనసమూహములో నొకడు మాబోను జూచి “అయ్యా! మీ రింటి కేగుట మే” అనెను.

“నేనేల పోవలెను?”

“అచట పెద్ద గందరగోళము జరుగును.”

“మంచిది.”

“వట్టి గందరగోళము కాదు. యుద్ధము! తుపాకులు! ఫిరంగులు!”

“మంచిది. మీ రెందాఁక? ఏమిచేయుటకు?”

“సర్కారును కూలద్రోయుటకు.”

“మంచిది” అని యాముసలివాడు వారిని వెంబడింపఁదొడఁగెను. గావ్రోషు అందఱు ముందఱు కరిగి లొల్లాయపద మొకఁ డందుకొనెను. ప్రక్కవీధులనుండి పలువురు వచ్చి వారిలోఁ గలియుచుండిరి. వా రొక సత్రము కడ కరుగుసరి కందఱుఁ గలిసి యేదిమం దయిరి. వారి

నాయకుడు ఎన్ జోలాస్, అతడు పొడుగును, బలమును గలిగి చెట్టునఁ బుడికినటు లుండెను. అతఁ డా సత్తరువుకడ 'అగుడు' అనెను. సత్తరువులోనుండి యతని మిత్రుఁ డొకఁడువచ్చి—“ఇచట నెందుకు?” అని అనెను. “ఇచట నొక కాట్రగడ కట్టవలయును.”

“ఇచటనా?”

“అగును. ఈ స్థల మనుకూలము.”

ఈ ప్రదేశ మేల మేలయినదో కొంచెము తెలిసి కొనవలెను. ఈ సత్ర మొక యిటుకుసందు చివర నున్నది. అది పైకి గ్రుడ్డిసందువలెఁ గానఁబడును. కాని ఆ రస్తా నానుకొని మఱియొక రస్తా కడుదూరముగాఁ బోవును. అదియు సూటిగాలేక మెలికలు తిరిగిన యిటుకురోడ్డు. ఎన్ జోల్ రాసును, అతని మిత్రులును సత్రమున్న రస్తా కడ్డముగా కాట్రగడ కట్ట మొదలిడిరి.

శత్రువులు మీఁదికిఁ బరువెత్తుకొని వచ్చునపుడు పారి కడ్డు కలుగఁజేయుట కడ్డమయిన వస్తువుల నన్నిటిని దారిలో నడుమనడుమ గుట్టలు పోయుదురు. దానిని ‘కంచె కోట’ యనియు, ‘కాట్రగడ’ యనియు నందురు.

ప్రకృతము విప్లవకారు లందులకుఁగాను రస్తామీఁది రాలను, కల్లంగడిలోని ఉత్తపీఠాలను, గూండ్ల యినుపచువ్వలను, ఇనుపముండ్ల కంచెలను దారి కడ్డముగా గుట్టపోసిరి. అపు డాదారి నొక సున్నపుబండి వచ్చెను. అదియు నందుల కుపయుక్త మాయెను. అపుడు దూరముగా నొక గుట్టపు బండి పోవుచుండెను. వారు దానికడకుఁ బరువిడి అందలి

ఆడువారి నతివినయముగా బతిమాలుకొని దింపిరి. అంతట నా బండిని ఆ గుట్టకడకుఁ దోలించిరి. గుట్టములను విడిచిరి. వెనుకటి బండితోపా టీ బండినిగూడ బోల్తా కొట్టించిరి. దాని ప్రోలు నిటారుగా నిలువఁబెట్టి దాని కొక యెట్టజెండా కట్టిరి.

ఆ సత్తరు నొక మేడ. దాని క్రిందిభాగమున విశాల మగు నొక గది కలదు. దాని గవాక్షము లన్నియు జరుగ నున్న యుద్ధమునకు మూయుటవలన నా గది యంతయు చీకటికొట్టుగా మాత్రెను. ఆ గదిలో నాజానుబాహుఁ డొకఁ డొక తుపాకితో నిలువఁబడియుండెను. అతఁ డీ జన ప్రవాహములోఁ గలిసిపోయి యిచటికి వచ్చెను. అతఁ డీ ప్రదేశము నంతయుఁ బరిశీలించుచున్నటులు కనిపించుచుండెను. కాని తానుగూడ మఱియొకని పరిశీలనమున నుండెనని యతఁ డెఱుఁగఁడు. గావ్రో పా చీకటిగదిలో నొక చీకటి మూల నిలుచుండి యాశ్చర్య చిహ్నముల నన్నింటిని జూపు చుండెను. అతఁడు తుద కొక నిశ్చయమునకు వచ్చి తలుపు కడకుఁ బరువెత్తెను. అపు డ్డెజోల్ రాసు తలుపుతోసి వాని కెదురాయెను.

“ఓరి బాబూ! నీ కోసమే తిరుగుచున్నాను. నీవు తుపాకిగుండువలె పరుగెత్తి సైనికు లెవరేని యీ దెస వచ్చుచున్నచో గాలివలె వచ్చి మాకుఁ దెలుపవలెను.”

“ఒక్కనిమిష మాఁగుఁడు” అని గావ్రోషు చూపు లతో తనవెనుక నున్నవాని దెస సైగచేసెను.

“ఏమి? నీ వతని నెఱుఁగుదువా?”

“వాడు వేగులవాడు.”

అప్పుడు ఎన్ జోల్ రాసు కన్నునైగచే నలుగురువచ్చి ఆ పొడుగుపాటివాని వెనుక నిలువబడిరి.

అపు డెన్ జోలా సతనిగని—“నీ వెవడవు?” అని యడిగెను. అతడు తన పని యింక నయినదని తెలిసికొని “అహా! మీరు తెలిసికొంటి” రనెను. అంతట నొకడు వానిజేబులు వెతికి యొకచీటి తీసెను. అందిట్లుకలదు :

“ఇకాస్పెక్టర్ జేవర్కు—కంచెకోటకడ నీ పని చూచికొనిన తరువాత నీ నది యెడమగట్టుననే పోయి మాక్కెటు దాపున దోషు లెవరేని దాగిరేమో యారయునది.”

అందఱు నీ యుత్తరము చదివికొనిరి. పిమ్మట నా గది నడుమనున్న యొక కంబమునకు వాని నంటగట్టిరి.

“వానిచేతిలోని తుపాకి నాకిం”డని గావ్రోషనెను.

“నీవు తిరిగి రాగనే” అని ఎన్ జోల్ రాసనుటయు, గావ్రోషు కానరాకుండఁ బోవుటయు జరిగెను.

“నన్నేల కాల్చరు?” అని జేవ రడిగెను.

“ఇప్పుడు మందు వమ్ము చేయఁజాలను. నీ వంతు వచ్చును లెమ్ము” అని ఎన్ జోల్ రా సనెను.

అప్పుడు కాకియటపుతో ముగిసిన యొకపాట పాడుచు వచ్చు గావ్రోషు దవ్వులఁ గాననామెను.

“అది మనకు హెచ్చరిక” అని ఎన్ జోల్ రా సనెను. అంతట నతఁ డందఱును జూచి “మీరెల్లరును మీ మీ స్థలములలో నిలుపుడు” అని యాదేశించెను. మఱునిమిషములో గావ్రోషు రోజుకొనుచువచ్చి పిల్లివలె గంచెకోట

యెక్కి “నా తుపాకి నా కిండు. వారదె వచ్చుచున్నా” రనెను.

అప్పుడు విప్లవకారులలోఁ గొందఱు ఆ కాట్రగడ వెనుకను, గొందఱు సత్రపు మేడమీఁదను దమ తమ స్థలముల నేర్పఱచుకొని కాట్రగడ సందులనుండియు, మేడగవాక్షముల నుండియు గుఱిపెట్టుకొని యుండిరి. అంతట నా వీధిచివరఁ గొన్ని మనుష్యాకాగములును, వానిముందొక వెలుగును, ఆయుధములును గానుపించెను. తరువాత “ఎవరచట?” అను నొక పేరెలుగు వినబడెను.

“పరాసు విప్లవము” అని ఎన్ జోల్ రాసు సమాధానము చెప్పెను.

“ప్రేల్చుడు” అని సేనానాయకుఁడు గర్జించెను.

ఒక పెద్ద ధ్వనివెంట నొక మెఱుపు మెఱసెను. గుండుదెబ్బల కిరువురు మూవురు మడసిరి. బండిప్రోలు చివరనుండి గుండు దూసికొని పోయెను. దానికిఁ గట్టిన యెఱ్ఱబావుటా కూలెను.

ఎన్ జోల్ రాస్ తనవారి కిటు లనెను : “మీరు తుపాకులు ప్రేల్చుకుఁడు, వృధాచేయుటకు మనకు మందు లేదు.” రాజస్థానికు లపు డొక క్రొత్త యెత్తెత్తిరి. ఎన్ జోల్రాసు సత్రమునుండి బయటికి వచ్చుచుండఁగా గావ్రోషెదురుపడి—“వారు కంచెకోటను ముట్టడించి” రని చెప్పెను. మినుకు మినుకు మను నా కాంతిలో స్థానికుల శిరస్త్రాణములు కనుపట్టెను. వారు తుపాకులు బారుచేసిరి. సత్రములోనివా రందఱును వెలికి వచ్చిరి. అప్పుడు సంకుల సమరము జరిగెను. మూర్ఖిసాక మందు పీపాను కాట్రగడ

మీఁదికిఁ ద్రోసి యొక దివటీ పట్టుకొని “మీరందఱు పాటి పొందు ; అటులు పోరేని దీని నంతయు నెగురఁగొట్టి నై చెదను” అని బిట్టఱచెను.

అంత సైనికుల యురవడి కొంత యాఁగెను. తన మృతినిగూడ లెక్కపెట్టని యా మార్విసు నిశ్చయమును జూచి సైనికు లందఱును నైదొలఁగిరి. ఒక చిటికలో నా వీధి యంతయు సేనాశూన్య మాయెను.

అప్పుడు మార్విసు గావ్రోషును జీటి—“ఈ నా యుత్తర మొకటి నీవు తీసికొని పోవలయును” అని యనెను. గావ్రోష ముందు కొంచెము తచ్చాడెను గాని కొంచెము సేపటిలోనే తన యాజ్ఞాదాత కియ్యకోలు చూపెను. మార్విసు చీటి యిచ్చి—“ఇది శ్రీమతి కోజెత్ ఫోశెల్వాన్ కు. ఆర్మీ వీధి. 17. వ యిల్లు. నీ విపుడు దీనినిఁ గొంపోయి తేప కడ నామె కిమ్ము” అని చెప్పెను. “అంతవఱకు నే నిట నుండవలదా?” “వలదు. అప్పటికి మనల ముట్టడింతురు. నీ విటనుండి యావలికిఁ గాలుపెట్టఁ జాలవు.”

అంతట గావ్రో షా చీటి గైకొని “ఇపు డించుమించు నడిరేయి. నేను దీని నిపుడే బట్వాడా చేసి వెంటనే వెను దిరిగి సమయమున కందుకొనవలెను” అని దారి పొడు గున తలఁచుచుఁ బరుగిడి పరుగిడి యా వీధి పట్టుకొనెను. ఇంటిమీఁది సంఖ్య చూచుట కంధకారము. అట్టి యంధ తమసమున నొక మేడముందు బల్లమీఁదఁ జేతులలోఁ దల పాఁతుకొని వీరాసనమునఁ గూరుచుండిన పురుషుఁ డొకఁ డతనికిఁ గానవచ్చెను. గావ్రోష గబగబ యచటి కేగి

“ఓ వృద్ధబంధూ ! 17-వ సంఖ్య గల యి స్లేడ్ కోంచెము చెప్పగలవా?” అని యడిగెను.

“ఇదియే. ఇచట నెవరితో నీకు బని?”

“శ్రీమతి కోజెత్ ఫోజెల్వాన్ తో. ఆమె కొక చీటి తెచ్చితిని.”

“నా కిమ్ము. ఆమె నిదిరించుచున్నది. ఆమె లేవగనే యిచ్చెదను.”

గావ్రోషుకు గొంచె మనుమాన ముదయించెను గాని కంచెకోటమీదనే వాని ప్రాణములు కావున నా కమ్మును వాని కిచ్చి తుట్టుమనెను. జీన్ వాల్ జీన్ తలుపు తెఱచికొని లోనికిఁగి కాకితము విప్పెను. అతఁడు మొదటి రెండు వాక్యములుమాత్రమే చదివెను : “నాకు మరణము కొలదిసేపటిలోనే యున్నది. నీ విది చదివికొనుతలికె నాయాత్మ నీకు దాపగును.....”

ఈ యుత్తర మెవరికడనుండి వచ్చెనో వాల్ జీన్ కు చక్కఁగాఁ దెలియును. ఏలనఁగా మార్విసు, కోజెత్తు లుద్యానమునఁ బలుమాఱులు చూచుకొనిరి. ఎప్పుడో కోజెత్తు తన యునికిని మార్విసుకుఁ జెప్పియుండును. వెంటనే కోజెత్తు కొక చీటి వ్రాసి. మార్విసు చీటిగాఁచి పలుపు మీదఁబెట్టి యతఁడు గావ్రోషు పోయిన దారి నే పోయెను.

మార్విసు వాల్ జీన్ ను జూచి డిల్లపడెను. వాల్ జీన్ మార్విసు నెఱిఁగియున్నటులు చూపట్ట లేదు. కావున నతని కతనితో మాటలాడుటకు ధైర్యము చాలలేదు.

ప్రభాతమగునంతకుఁ దమపని యైన దని విష్ణవకారు

లెఱిగికొనిరి. ఏల యనఁగా పత్తనమునం దెల్లెడలను విష్ణవము పాదుకొనలేదు. ఈ రెండు కంచెకోటలును ఎంతయో సేపు నిలువఁజాలవు. ఎంతయో సేపు కాచుకొని యుండవలసిన యాయాస మక్కఱలేకయే ఫిరంగిని లాగి కొనివచ్చు రాజసైన్య మానఁదుమొగలోఁ గనఁబడెను. మొదటిగుండు విఫల మయినను రెండవది యిరువురను జంపి, మూపురకు గాయములు గలిగించెను.

“దీనికిఁ బ్రతిక్రియ చేయ కూరకుండరాదు. ఒక తీగల పఱుపు కావలెను” అని ఎన్ జోల్ రాన్ కూయిడెను.

పోరుగింటి కిటికీ కడ్డముగా నొక తీగలపఱుపు వ్రేలాడుచుండెను. ఆయింటి ముసలిది రక్షణమునకుఁగా నా తీగల పఱుపును కిటికీకి రెండు వైపుల రెండు త్రాళ్ళతోఁ గట్టుకొనెను. వాల్ జీన్ తుపాకి గుఱిపెట్టెను. ఒక త్రాడూడెను. రెండవసారి గుఱికి రెండవత్రాడూడెను. పఱుపు క్రిందఁబడెను. సైనికులు కురియు గుండ్లవాన తప్పించుకొనుచు వాల్ జీన్ ఆపఱుపుదెచ్చి దానిఁ గట్టవలసినచోటున సరిగాఁ గట్టెను. మరల ఫిరంగి ప్రేలెను. గుండందు దూఱి యూఁగిపోయెను. విష్ణవకాదు లందఱును వాల్ జీన్ మీఁద ధన్యవాదములను, శత్రువులమీఁదఁ దుపాకి గుండ్లను గురియించిరి. అపుడు రాజసైనికులు పలువురు నేలఁగూలిరి.

అపుడు మిత్రుఁ డొకఁడు “మనపని బాగున్న”దని ఎన్ జోల్రాసుతో ననెను. “ఇంకొక పావుగంట బాగుండును. పిదప మఱి మం దుండదు” అని యతఁ డనెను. ఈ మాట గావ్రోషు చెవినిఁబడెను. మఱునిమిషముననే యొక చిన్న

యాకారము కాట్రగడముందు మందుపొగలో నప్పసము వంగి పరుగెత్తుట కాననాయెను. అతఁడు గావ్రోషు, వాని చంక నొక సంచి. క్రిందఁబడిన సైనికుల తోలుసంచులనుండి యతఁడు గుండ్ల నేటి సంచిలో వేసికొనుచుండెను. మునిముం దతనిని పొగ మాటుపఱచెను గాని ముందరి కేగినకొలఁది నతఁడు వీధిచివర నున్న సైనికుల కంటఁ బడవలసివచ్చెను.

అపు డొక కూలిన సైనికుని తోలుసంచినుండి గావ్రోషు గుండ్లొడుచుకొనుచుండెను. ఒకగుండు వచ్చి వాని సంచికిఁ దగిలెను. గావ్రో షా గుండును దీసి ప్రేలినగుండ్ల గుంపులోఁ బడవయిచెను. అంతట నతఁ డుచ్చస్వరమున నొక పాటపాడుచు మఱియొక తోలుతిత్తి నుత్తది చేయఁ దొడఁగెను. అపు డా కుట్టని చుట్టుప్రక్కల గుండుమీఁద గుండు, గుండుమీఁద గుండు పడఁదొడఁగెను. అతని హాస్య చేష్టల కా సైనికులు న వ్యాఘ్రకొనలేకపోయిరి. తుద కొకగుండు వానితలకుఁ దగిలెను. దాన నతఁడు కూర్చుండఁ బడెను. అతని మొగము నెత్తురు కొల్లయినను నతఁడు మఱియొక చరణ మందుకొనెను. అది పూర్తికాకమునుపే మఱియొక గుండువచ్చి తగిలి యతనిని నేలమీఁదఁ బరుండఁ జెట్టెను. అతఁడు మఱి కదలలేదు. ఆ పిన్నవానిలోని పెద్ద యాత్మ యెగిరిపోయెను. అపుడు మార్విసును, మఱియొకఁ డును గలిసి పరువిడి యా దేహము నా సంచితోఁ గొనివచ్చి సత్రములో నుంచిరి.

“విప్లవకారులకడ నున్న మందంతయుఁ గొల్లఁదిసేప టిలోనే ఐపోయెను. ఇక నెంతయో సేవీ కాట్రగడ నిలువ

దని వారనుకొనిరి. అపు డెన్ జోత్రాసు వాల్ జీన్ ను జూచి — “పొరుడా! నీవు మాకు జాల నుపకారము చేసితివి. నీ కేమేని కోరిక యున్నదా?” అని యడిగెను.

“ఉన్నది. ఈ వేగువానిని శిక్షించు నధికారము నా కీయఁ గోరెదను.”

ఎన్ జోత్రాసు వింతపడి “మంచి” దని యనెను. అప్పుడు వాల్ జీన్ లోని కేఁగి కట్టుత్రాడు విప్పెను. జేవరు కాలుసేతులకును త్రాళ్ళసంకెల లుండెను. అతఁడు వాని నా సంకెలలతోడనే మెలమెలగా నడపించి తీసికొని పోవుచుండెను. జేవరు వాల్ జీన్ ను వెంటనే పోల్చి — “ఇప్పుడు నీవంతు వచ్చినది. మంచిది. ఇది న్యాయమే” అని యనెను.

వాల్ జీన్ ఏమియుఁ బలుకక తనను వెంబడింపుమని సన్నసేసి చిన్నకంచెకోటకడనున్న యొక సందులోనికిఁ బోయి, యచట నొక చాటుమూల నతని నిలిపి, యొరలో నుండి యొక పెద్దకత్తిని వెలికిలాగెను. “కత్తియూ యది? నీవు చేయవలయు పని కదియ కావలయు” నని జేవ రనెను.

వాల్ జీన్ మాటాడక జేవరు కాలిసేతుల సంకెలలను కోసివయిచి “ఇంక నీవు పోవచ్చును” అని యనెను.

జేవ రొకనిమిషమాత్రము తెల్లఁబోయి అంతట వెళ్లిపోయెను. ఇంతలోఁ బెద్దకాట్రగడమీఁద నొత్తిడి యొక్కడాయెను. మందయిపోవుటచే విప్లవకారు లింక దాని నాపలేక యొక రొకరే సత్రములోనికి దారితీయఁ జొచ్చిరి.

ఎన్ జోత్రాసును, మార్విసును మిగిలిరి. ముందు ఎన్ జోత్రాసు లోని కేఁగుచుండెను. అతనికిని, గంచెకోటకును

నడుమ నున్న మార్విసుమీఁద నొకగుండు వచ్చి పడెను. మార్విసు తన వెనువెనుకనే వచ్చెననుకొని ఎన్జోల్రాసు తలుపు మూసెను. మార్వి సాదెబ్బ కదిరి తూలి యింటి గోడ మీఁదఁ బడెను. చైతన్యము లోపింపఁ బోవుముం దొకఁడు తనను బట్టుకొనెనని మార్విసు గ్రహించి 'నేను బందీనయి తిని. నా కిఁకఁ దుపాకి వ్రాత వ్రాసియున్న' దనుకొనెను.

అనతికాలములోనే కొందఱు సైనికు లా సత్తరువు తలుపులను బలాత్కారముగాఁ ద్రోసివయిచిరి. ఆ సైనికులకు సత్రములోపల శవములు తక్క మఱి యెవరును గాన రాలేదు. వారి నెదురుకొనిన విప్లవకారుల నందఱను సైనికులు జంపివయిచిరి. తుదకు ఎన్జోల్రాసు సైనికుల కెదురుగా నిలిచెను. అతనిని జంప నెవరికిని బుద్ధి పుట్టలేదు. అతఁడు వారికి లొంగ నంగీకరింపలేదు. అపుడు సేనాపతి వానినిఁ గాల్ప నాజ్ఞయిచ్చెను.

మార్వి సొకనికిఁ బట్టుపడిన మాట నిక్కమ కాని యా పట్టుకొన్నవాఁడు జీన్ వాల్ జీన్. అతఁడు వెనుకటి చాటుమూలకు వానిఁ గొంపోయెను. సైనికులందఱు నా సత్తరువులో తత్తఱబిత్తఱ లాడుచుండిరి. కాని వారిలో నెవఁడేని వెలుపట నేమి జరుగుచున్నదో యని చూడవచ్చెనో యిఁక వారిపని నైనదే! కావున వాల్ జీన్ అచటి నుండి తప్పించుకొనిపోవుటకు మార్గ మాలోచించెను. సరియగు మార్గ మేదియు లేదు. ఈ రెండు వీధులవెంట వెళ్లుటకు యమద్వారములు కదా! వాల్ జీన్ నలుదెసలఁ గలయఁ గాంచెను. చిన్న కాట్రగడదాపున నేలవాలుగా నొక

యినుపచువ్వల తలు పతని కంటఁబడెను. దానిచుట్టును దాప
టము చేయఁబడిన తాతిపలకల నూడఁబెటికి విప్లవకారులు
కాట్రగడ కుపయోగించుటచే నా చువ్వల తలుపు లొకలుక
లాడుచుండెను. దాని చదరము రెండడుగులు.

ఎల్లపుడును వేగులచే వెంటఁడఁబడుచుండువాఁడందఱు
నుపేక్షించు పలువిషయములను గుఱుతులో నుంచుకొనును.
అది నగరమునుండి సీన్ నదిలోనికిఁ బ్రవహించు ముటికి
కాలువ యని యతఁడు గ్రహించెను. దాటుకొనిపోవుట కది
యొక యుపాయము కావచ్చును. అతఁడు వెంటనే యా
యినుపచువ్వల తలుపును లాగి మార్వెసును భుజములమీఁద
వేసికొని మడమలు, కాళ్ళు, చేతులు, వీని యాధారమున
నా తలుపు నినుపకాము నవలంబించి తొమ్మిదడుగుల లోతు
నకు దిగెను. అతఁడా కామను ఈనలికి లాగెను. తలు పెప్పటి
చోటునఁ బడెను.

మన రాచబాటలమీఁద నిటువంటి యినుపచువ్వల
తలుపుల నందఱును జూచియే యుందురు. పారిస్ వంటి మహా
నగరము లన్నింటిక్రిందను భూగర్భమునఁ జాల జలదారు
లుండును. ఇంటింటఁబడు నీరును, వాననీరును, ఉచ్చిష్టమును,
బరిశిష్టమును నా జలదారులగుండ రేయుంబవలను బ్రవ
హించుచునే యుండును. చిన్నదారులన్నియుఁ బెద్దజలదారు
లలోను, అవన్నియుఁ గలిసి వేతొక పెద్ద జలదారిలోను
బడును. తుద కా పెద్ద జలదారి యొక నదివలె మటియొక
వదిలో సంగమించుచుండును.

ఆ జలదారిలో వాల్ జీక్ నిలిచి నడవవచ్చును.

కాని యతని మూఁపున మార్విసు. అతని కింకను జేతన కలుగ లేదు. వాల్ జేన్ తన యొకచేత మార్విసురెండుచేతులను బట్టుకొని మఱొకచేత గోడ తడుముకొనుచు నడవఁ దొడఁ గెను. మార్విసునుండి రక్తబిందువులు జాటి వాల్ జేన్ మీఁదఁ బడుచుండెను. అతని శ్వాసప్రశ్వాసములు గండ ఫలకములకుఁ దగులుచుండెను. కావున నతఁడు బ్రతికి యుండెనని వాల్ జేన్ ఎఱిఁగెను. అతఁ డీ ప్రకారము పోవు చుండఁగాఁ బలుతావుల మలుపుదారు లడ్డుపడఁ జొచ్చెను. ఎల్లెడల నతఁడు పల్లముగానున్న జలదారినే యనుసరింపఁ దొడఁగెను. ఇటులు పోవఁబోవ నతనికి నెత్తిమీఁద నుటిమి నటులు చప్పుడు వినఁబడెను. అది శకటధ్వని. అది విప్లవము లేని యొకానొక నగరప్రదేశము.

అచట నతని కతని నీడ హఠాత్తుగాఁ గానిపించెను. అతఁడు సరిగా చూచెను. ఒక యెఱ్ఱని చుక్క భయంకర ముగాఁ దన కేసి చూచుచున్నటు లతనికిఁ గానిపించెను. దానివెనుకఁ బదిపండ్రెండు నలుపునీడలు పోవుచున్నటు లస్పష్టముగాఁ గనవచ్చెను. విప్లవవాదు లెవరేని కాలువ లలోఁబడి తప్పించుకొని పోవుచుండిరేమో యని పోలీసులు వెతకుచుండిరి. అవి వారి నీడలు. వా రతని యడుగుల చప్పుడు విని నలుదెసలు చూచుచుండిరి.

వాల్ జేన్ వారిదీపమును లెస్సగాఁ జూడఁగలిగినను వా రతనినిఁ జూడఁజాలకపోవు టదృష్టమే యని చెప్ప వచ్చును. ఏలనఁగా నతఁ డపుడు చిమ్మచీకటిలో నుండెను. అతఁడు వారినిఁజూడ నాఁగినపుడు వారికిఁ బదధ్వని వినఁబడ

లేదు. వా రపుడు రెండువీధుల కూడలిలోఁ గూరుచుండి తలలు తాటించి గుడగుడ లాడుకొనిరి. తమది పొరపాటని వారు తేల్చుకొనిరి. 'ఇక వెనుదిరిగిపోవుట మేలుతర' మని వా రనుకొనిరి. అట్టేనను వారి నాయకుఁడు తన తృప్తికొఱకు ఆ జలదారిలో పిస్తోలు పేల్చెను. గుండు పోయి వాల్ జేన్ తలమీఁది కప్పునకుఁ దగిలెను. ఒక పెద్ద బెత్తిక యూడి యతని ముందరి నీరిలోపడి ఛటాత్కారము చేసెను. అంతట నా దీపము ముందులకు సాగెను. నలుపు నీడలు దాని ననుగమించెను. అవి యన్నియుఁ బూర్తిగాఁ బోవునంతవఱకును వాల్ జేన్ ఆ జలదారిగోడకు బల్లివలె నంటుకొని పోయెను. ఇది యిటులుండఁగా నిర్జనమగు నీను నదీతీరమున నొకతంతు జరుగుచుండెను. ఒకఁడు ముందును, మఱి యొకఁడు వెనుకను నడచిపోవుచుండిరి. వారి నిరువురను మన మెఱుఁగుదుము. ఒకఁడు తెనార్డీర్; రెండవవాఁడు జేవర్.

ఏటవాలుగానున్న నదీతీరము పొడుగునను నొక బాటకలదు. అక్కడనుండి చూచుచో నెత్తుగా నొక రోడ్డు కనఁబడును. దానివెంట నొక బండి పోవుచుండఁగాఁ జూచి జేవ రా బండివానికిఁ దన్ననుసరించి యారోడ్డువెంటనే వచ్చుచుండు మని సైగచేసెను. అతఁడు వానిసైగ ననుసరించి బండి నడుపుచుండెను. ఈ ప్రదేశమున నదీతీరము సన్నము. అటుపైని ఒడ్డుమీఁదినుండి నీరు దుముకుచుండుటఁ జేసి నడచిపోవుటకు వీలులేదు.

తెనార్డీర్ ఈ ప్రదేశమునకుఁ జేరి రోడ్డుదెసకుఁ బోక సన్నగానున్న నదీతీరమునే యనుగమించెను. కొలఁది

నిమిషములలో నతఁడు జేవరుకుఁ గనఁబడకుండ నంతర్ధాన
మాయెను. ఏలనఁగా నొడ్డునుండి నదిలోని కొక తాలగుట్ట
గోడవలె వ్యాపించియున్నది. ఆ తాలగుట్ట యిపుడు వా
రిరువురకును నడుమ. కావున దాని నడ్డముచేసికొని జేవరు
కొన్ని నిమిషములలోనే యుటికి రాలగుట్టఁ జేరుకొనెను.
అచట ముక్కోణముగానున్న యనూప ప్రదేశమునఁగాని,
నదీతీర కుడ్యమునఁగాని యెట్టెదుటనున్న నదిలోఁగాని మను
ష్యుని జాడయే లేదు. జేవరు నదినిఁ జూచెను. లేడు.
నదిలో దుమికిన చప్పుడుగాని, యీదిన చప్పుడుగాని లేదు.
అతఁడు గోడదెసఁ జూచెను. దాని నెక్కు టసంభవము.

అతని చూపొక యినుపచువ్వల తలుపుమీఁదఁబడెను.
నగరమునుండి వచ్చు ముటికికాలువ అచటనే నీనునదిలోఁ
గలియును. దానితూము చాలఁ బెద్దది. దానికి లావైన
యినుపకమ్మలతోఁ జేసిన తలుపును, దానికొక పెద్దతాళ
మును గలవు. తుప్పినుమును లెస్సగాఁ దినుచుండెను. దాని
నిపుడే యెవరో తెలిచియుందురు. ఏలనఁగా దాని నెవరేని
యటికిని లాగినను గొట్టినను జెవిటికఁగూడ వినఁబడితీరును.
కావున నది కంటఁబడఁగనే జేవరు——“వానికడ సర్కారు
బీగ ముండవలెను” అని తనలో ననుకొని యచటఁ బీట
వెట్టికూరుచుండెను. బండివాఁడు రోడ్డుమీఁద వేచియుండెను.

జీక్ వాల్ జీక్ విసువుగొలుపు నా దారిలో వేళ్లు
గ్రుచ్చుచుఁ బండ్లబిగువునఁ టోవుచుండెను గాని యలపు,
నాకలియు నాతని వేధింపఁ దొడఁగెను. మఱియు నీ జల
దారులలో నొక దారియు, డొంకయు నున్నదా? ఎంతసే

పై నను ఈ పద్మవ్యూహములోఁ దిరుగుచుండుటయే గతియని యతని కధైర్యము తోఁచెను. కాని చచ్చియే పోయెనో, బ్రతికియే యుండెనో తెలియకున్నను మార్విసును మాత్ర మచటఁ బాటవయిచిపోవు నుద్దేశ మతనికిఁ గలుగలేదు. నడుమ మార్విసును దింపి, యతఁడు సేద దీర్చుకొనును. మరల లేచి నడవఁ గలుగుట యసంభవమని యతనికిఁ దోచును. ఇటులు ఆ జలదారిలో నడు గామడగాఁ బోవు చుండఁగా నాతని కొకచోట నొకానొక పెద్ద తలుపువద్ద వెలుగు కనఁబడెను. అచట నతఁడు మార్విసు జేబును దడిమి చూచెను. అందొక చీటి చేతికిఁ దవితెను. దానిలో తన చిర్నామా, తాను చనిపోయినచోఁ జూచినవా రెవరేని దయయుంచి తన తాతగారి యింటికిఁ దనను దీసికొని పొమ్మని వేడికో లం దుండెను. వాల్ జీకా దానిని బలుమాంబులు చదివికొని యా చిర్నామాను కంఠపాఠ మొనరించెను. మఱియుఁ దన చొక్కా చింపి చాలఁ బేలికలుచేసి మార్విసు గాయము లన్నింటికిఁ గట్లు కట్టెను.

చిమ్మచీకటులు కమ్మకొనిన యొకచోట నతని కిపు డొక క్రొత్త గండము సంభవించెను. అతని యింతదవ్వు నడకలో జలదారి యెల్లెడలను నెంత జాఱుడుగా నున్నను అడుగుల క్రింద మాత్రము గట్టిగనే యుండెను. ఇపు డతని యడుగులు దించుకొనిపోవుచుండెను. మొదటఁ జీలమండలు ములుగు వఱకును బురదయు, బిక్కలు ములుగు వఱకును నీరును ఆవరించెను. పిదప నతఁ డడుగాన్చిన కొలఁదియు బురద పిక్కలవఱకును, నీరు ముక్కువఱకును వచ్చెను.

వానదెబ్బలకు గారయంతయుఁ జటిలియూడి కొట్టుకొనిపోయి
యచట దొంగయూబి యేర్పడెను. మార్విసు బలు వొకటి
లేనిచో నతఁడు దానినుండి బయటఁబడవచ్చును గాని వానిని
వదలు టెటులు ?

మఱు నిమిషములో నతని పాదమున కొక గట్టి ఘదా
ర్థము తగిలెను. అతని ప్రాణములు లేచివచ్చెను. అది తాతి
చదను. దాని యాధారమున నతఁడు ముంగలికూఁగి కద
లినకొలఁది బురద తక్కువ తక్కువ కాఁదొడఁగెను. అతఁ
డెటులో ఆ దొంగయూబిని దాఁటెను.

అటుపిమ్మట నతనికిఁ జాలఁ దేలిక యాయెను. ముఱికి
కాలువ చినర తలుపులనుండి వెలుఁగును, గాలియు వచ్చు
చుండెను. అతఁ డచట మార్విసును దించి ద్వారముకడ
కరిగెను. లావయిన యినుపకమ్మల తలుపు. దానికిఁ
జేటంత తాళము. అతఁడు బలముకొలఁది ఆ తలుపు
లాగెను. అది రా దని యతఁడు తెలిసికొనెను. అతఁడు
మరలి మార్విసుకడకు వచ్చెను. అతని ధైర్య మిగిరి
పోయెను. మరల వచ్చినచోటున కేఁగఁ గలుగుట సున్న.
కావునఁ జేయునది లేక తల తాయిచేసికొని యతఁ డచటఁ
గులఁబడెను. అంతలో దాపున నొక యలికిడి విని తల
యెత్తి చూచెను. మనుష్యుఁ డొకఁడు కనఁబడెను. అస్పష్ట
మైన వెలుఁగు వాని మోమునఁ బడుచుండెను. వాఁడు
తెనార్డీర్. జీవాల్ జీవా వీపు తెనార్డీర్ కేసి యుండుటచే
నతఁ డితనిని బోల్చుకొనలేదు. అంత తెనార్డీర్—
“ఓహో ! నీ పని తెలిసెలే, చెఱినగము వాటా పెట్టనిచో

నీకు సాయము చేయునది సున్న.”

“నీ మాట నా కర్థము కాలేదు.”

“నీవు బయటికి వచ్చి యా శవమును నదిలోఁ బాట వేయఁదలఁచియుంటివి కదూ? ఇదిగో చూడు!” మని తెనార్డ్స్ మండ్రగబ్బవంటి యొక బీగము పైకిఁ దీసెను. వాల్జీ కనులు ఛదరెను. తెనార్డ్స్ మరల—“నీ వెంత లూటిచేసితివి?” అని అనఁగా వాల్జీ జేబు నుండి యొక లూయీని, మఱి కొన్ని ఫ్రాంకులను పయికిఁ దీసెను. తెనార్డ్స్ ‘ఇంతకే యొకనినిఁ జంపుట పాడికా’దని యనుకొని తానే మార్విసుజేబుల లోపలను, వాల్జీ జేబులలోపలను జేయి వెట్టి దేవెను. మఱి యేమియు లేక పోయెను. వాల్జీ తనముఖము తెనార్డ్స్ గుర్తింప కుండుటకు రెండవ వైపునకుఁ ద్రిప్పెను. తెనార్డ్స్ మార్విస్ కోటు చించి యా ముక్కను తీసి దాఁచుకొనెను. అవసర మగుచో చంపఁబడిన వ్యక్తి ఆచూకి దీయుట కది ఉపయోగించునని యతని యూహ. అంతట నతఁడు తన వాటా మాట మఱచి, వాల్జీ చేతిలోని దంతయు నొడిచికొని, బీగము నిచ్చి తెనార్డ్స్ మాయమైపోయెను. వాల్జీ మఱి యాలసింపక మార్విసును బుజములమీఁదఁ బడవయిచి కొని, తలుపు తీసి వెలికివచ్చెను.

మలుసంజ తలుముకొనివచ్చెను. వాల్జీ మార్విసును మెల్లగా నొడ్డున దించెను. నదిలోని నీరు దోసిటఁ దెచ్చి మార్విసు మోమునఁ జిలుకఁ దొడఁగెను. అతని మోమునఁ జై తన్యచిహ్న మేమియుఁ గనఁబడమి మరల నీరు

తెచ్చుటకు నదిలోనికి వంగెను. అపు డొకవ్యక్తి యతని వెనుక నిలిచెను. అతఁడు వెనుదిరిగి చూచెను—జేవరు !

తన శ్రమ యంతయు వ్యర్థమైపోయిన దని యతఁడు భావించెను. అడుగడుగునను గండములను, తుట్టతుడ కీ యూబిని దాటుకొనివచ్చిన సంతోష మంతయు నొక్క త్రుటిలో నిటులు సమాప్త మాయెను. నఖిశిఖాపర్యంతము బురద కొట్టుకొని యుండుటచే నతనిని జేవరు గుర్తించలేదు.

“నీ వెవరవు?”

“ఎవఁడనయిన నేమి? తుదకు మీవాఁడను.”

“మావాఁడవా? నీ పేరు?”

“జీన్ వాల్ జీన్.”

జేవరు లెస్సగాఁజూచి గుఱుతించెను. అతని చూపు చాల భయంకరమాయెను. “నీ విట నే మొనరించు చుంటివి? ఆతఁ డెవఁడు?”

“మీ రితని కొక వరమీయవలయునని ప్రార్థింతును. నేను మీ చిక్కములోని పిట్టను. మీ రెచటికి రమ్మనిన నచటికి మాటాడకుండ రాఁగలను. కాని ముందితనిని ఇంట దిగఁబెట్టవలెను. ఇతని పేరును, చిర్నామాయును ఈచీటియం దున్న” పని వాల్ జీన్ మార్విసు జేబులోని చీటినిచ్చెను.

జేవరు మఱి మాటాడక బండివానికి సైగచేసెను. అతఁ డాబండిని వీలైనంతవఱకును క్రిందికి దీసికొని వచ్చెను. వారిరువురుఁ గలిసి చేతనలేని యాశరీరము నా బండిలోఁ బెట్టిరి. వాల్ జీన్ బండియెక్కఁగనే జేవ రెక్కెను. అంతట వాల్ జీన్ జిల్ నరమాను ఇంటినివరములు జెప్పి బండిని.

దోలుమనెను. ఆ యిల్లిచటికిఁ జాల దవ్వు. బండి యింటికిఁ జేరుసరి కింటిల్లిపాది జనము నిదిరించుచుండెను. వారెట్టులో కావలివానిని లేపఁగలిగిరి. అపుడు వాల్జీనును, గావలి వాఁడును గలసి మార్విసు నొక పడుకగదిలోనికి మోసికొని పోయిరి. వాల్జీన్ మరల బండియెక్కెను. జేవరున జూచి “అయ్యా! మఱియొక మనవి. నేను కోజెత్తుతోఁ జెప్పి వత్తును. తమ దయ” అని యనెను.

దొంగల కనుగ్రహముచూపుట జేవరెఱిగినదికాదు. కాని యిపు డతని మదిలో నిదివఱ కెన్నఁడును లేని వింత లైన తలపులు ప్రసరించుచుండెను. అతఁ డపుడు బండివానికి ఆర్మీవీధి చెప్పి బండినిదోలుమని మరలఁ దనయాహలలోఁ దాను మునిగిపోయెను. వారు వడివడిగా వీధీముఖమునకు వచ్చిరి. ఆ వీధి యిటుకు. బండి దానిగుండ పోవుట కష్టము. కావున జేవరు బండివానికి సెలవొసఁగెను. వాల్జీన్ నును, జేవరును నడచి పదునేడవ సంఖ్యగల గృహముకడ కేగిరి. జేవ రతనిని వెంబడింపక గుమ్మముకడనే యాగిపోయెను. ఇదియు వాల్జీన్ కుఁ బరమాశ్చర్యము కలిగించెను !

ఆ ముదుసలి మోఁకాళ్లమీఁదఁ జేతుల నానుకొని యొక్కొక్క మెట్టే యెక్కి యతికష్టముమీఁద మేడమీఁదికి దేహముఁ జేరవై చెను. ‘ఇది కడసారి. బ్రదికినంతవఱకు నిఁక చెఱసాలబ్రతుకు. ఇంకొకతూరి తప్పించుకొనఁగల శక్తి మఱిలేదు’ అని. యతఁడు తలపోసికొనెనుగాని యతని ప్రధానచింత కోజెత్తు. “కోజెత్తు కేమి చెప్పుదును? దీని గతి ఏమగును? నేను దొంగనని తెలిసినచో మార్విసుగాని,

మఱియొకఁడుగాని దీనిఁ బెండ్లాడునా?" అని యతఁడు వగచుచు కిటికీనుండి గుమ్మము జూచెను. గుమ్మముకడఁగాని వీధిమీఁదఁగాని జేవరు లేఁడు!

జేవరు పుట్టి బుద్ధియెఱిగిన తరువాతఁ దా నెన్నఁడును జేయనిపని యొకటిచేసి కూర్చుండెను. అతని కాకస్మికముగా నొక యుద్రదేశము కలిగెను. అతఁడు దానికి లోనాయెను. అతఁ డంతట వడివడిగా నడచి సీనునది సుడిగుండములతో నురవడించు చోటున నున్న వంతెనమీఁద నాఁగి యాలోచింపఁదొడఁగెను. అపుడు రాత్రి రెండు గంటలు. వంతెన మీఁద నెవరును లేరు.

మానవధర్మమునకును, భగవద్ధర్మమునకును భేదము కలదని యతని కిప్పుడే తెలిసెను. అతని జీవితమంతయు మానవకల్పితమయిన ధర్మమును సేవించుటలోనే కడఁచెను. తనపని తప్పని తన కేనాఁడును సందేహము కలుగలేదు. మఱి యిప్పుడో? తప్పించుకొనిపోయిన యొక దొంగను బుద్ధిపూర్వకముగా వదలినై చెను. ఈ దొంగ యింతకు ముందే తన ప్రాణములను రక్షించినమాట నిక్కమే కాని, యది యొకటియే తన నీ స్థితికిఁ దీసికొని రాలేదు. వేయివిధములుగా వికసించిన వాల్ జీన్ గొప్పదనము 'ఈ ధర్మముల రెంటును ఏది యనుష్ఠేయము?' అను సంశయాన్ని నతని మనఃకుటీరమునఁ బడవై చెను. దానిచేఁ గాలికాలి యతఁడు దాని జ్వాలను జల్లార్చుకొనలేకపోయెను. తన జీవితము నంతయు మార్పుచేసికొని యికనుండియు దేవమానవుఁడను గాఁగల నను ధైర్య మతనికిఁ జాలకపోఁగాఁ దప్పించుకొని

తిరుగు నీ దొంగ నిపుడు జేతులార విడిచిన తరువాత నతని మనస్సాక్షి ప్రకృతోద్యోగమును నిర్వహించుట కెదురు తిరిగెను. దానఁజేసి యతఁ డా వం తెన పట్టగోడ నెక్కి గబాలున నదిలోనికి దుమికెను.

౯

మార్విసు చాలఁగాలమువఱకును జావుబ్రదుకులలో నుండెను. అతఁడు కొన్ని సప్తాహములవఱకును ననుసంధించి యున్న సంధిజ్వరములో 'కోజెత్, కోజెత్' అని పలవరించుచుండెను. ఈ రీతిగా నాలుగు నెలలు కడఁచెను. సంధి తగ్గిన పిదప మార్విసు మఱి కోజెత్తు పే రెత్తలేదు. క్రమక్రమముగా నతఁ డారోగ్యము కోలుకొనుచుండెను.

వైద్యుని యుపదేశము చొప్పున మఱి రెండు నెలలకు మార్విసు, కోజెత్తులకు వివాహము జరిగెను.

పెండ్లిబడలిక తీసినపిదప మార్విసొకనాఁడు జీన్ వాల్ జీన్ ను జీటి తన సౌధమునందే నివసింప వేఁడుకొనెను. కాని వాల్ జీన్ అందుల కంగీకరింపక తన కథనంతయు విశదీకరించెను. తుదకు కోజెత్తును మాత్రము దినదినము చూచిపోవుటకు అనుజ్ఞ యిమ్మని కోరెను. క్రమక్రమముగా నాయభ్యాసమును తగ్గించుకొందు నని కూడ చెప్పెను. అతఁడు క్రమక్రమముగాఁ దన రాకపోకలు తగ్గించెను గాని యెన్నిసారు లా సౌధముకడ కరిగి వెలుపటి నుండియే తిరిగి వెళ్ళి పోవుచుండెనో దైవమునకే యెఱుక!

ఇక్కడ మార్విసు మనసులో నుడిగుండములు గిట్టునఁ

దిరిగెను. 'వాల్ జీన్ ఎవడు? ఇతడు పరుల కుపకరించుటకే బ్రతుకుచున్నాడు కాని తనగతియే చూచుకొనడే!' అని యతడు జాడ తీయుచుండెను.

అక్కడ 'వాల్ జీన్' నిద్రాహారములు వదలెను. కోజెత్తు చిన్ననాడు ధరించు వలువలు మొదలగువాని నన్నిటిఁ బయికిఁదీసి శయ్యమీఁదఁ బఱచి వానిమీఁద మోముంచి రేయెల్లయు నుండెను. ఆమఱుసఱినాఁ డతఁ డా గదిని దాటలేదు.

ఒకనాడు మార్విసు బండెడు కాకితములనడుమఁ గూర్చుండి వానిని తిరుగ వేయుచుండఁగా, తెనార్దీరు లోనికి వచ్చి నిలిచెను. అతని రూపమునను, వేషమునను జాల మార్పు కనబడెను.

“అయ్యా! ఏమిపని?” అని మార్వి సడిగెను.

“దురదృష్టముచే నిచట నేను చివికి చివికి అమెరికాకు పోదలఁచితిని. లోకమంతయు స్వార్థపరము. నన్నెవరును జూడరు. అచట బంగారము కలదు. నేను దానిని బయి కెత్తుదును. మీరు నాకు ఇరువదివేల ఫ్రాంకులు...”

“ఓ! నా కేమి సంబంధము?”

“మీకుఁ జెప్పవలసిన రహస్య మొకటికలదు. తమ యింట నరహత్య చేయు నొక దొంగ మాఱుపేరున ప్రవేశించి యున్నాడు. వానిపేరు జీన్ వాల్ జీన్.”

“అతడు దొంగ కాడు.”

“కాని ఇంకొక రహస్యము...” అని యతఁ డేదో చెప్పఁబోఁగా మాట కడ్డమువచ్చి మార్విసు—“అయ్యా!

నేనును జాడలు తీయుచునే యుంటిని. జేవరును జంపుటఁ జేసి నరఘాతకుఁడు; మాదలేను ధన మపహరించుటఁ జేసి దొంగ. కావున మీ మాటయు నిక్కువము కావచ్చును” అని యనెను. “కాదుకాదు. ఏమాట కామాటయే చెప్పుకొన వలయును. జేవరు నితఁడు చంపలేదు. జేవరే జేవరును జంపు కొనెను. మాదలేను ధన మితఁ డపహరించె ననుట కల్ల. మాదలేనే జీవాల్ జీవా!” అని తెనార్డీర్ చెప్పెను.

“ఆఁ! ఆఁ! దీనికి సాక్ష్యము?”

తెనార్డీర్ పెంటనే జేబులోనుండి కొన్ని కాకితములు తీసి యిచ్చెను. విప్లవములో నెవరో తనను జంపక కరుణించి విడిచిన పిదప జేవ రాత్మహత్య కావించుకొనినటులు పోలీసువిచారణములోఁ దేలిన యంశ మొకటి, జీన్ వాల్ జీనే మాదలే నను నంశ మొకటి. — ఈ రెండంశములును, ఆయాకాలములలో నా యా పత్రికలలోఁ బడెను. ఆ పత్రికా ఖండములే యివి. మార్విసు వీనినిఁ జదివికొని తృప్తి సనెను. కాని తెనార్డీర్ ఇట్లు చెప్పఁదొడఁగెను:

“వాల్ జీన్ దొంగ, ఘాతకుఁడు అని రుజువుచేయుదును. ఇది దేవరహస్యము. ఆ హత్యచేఁ జూరగొనిన దంతయుఁ దమభార్య కతఁ డిచ్చెను. అతఁ డిటు లొనరించుటవలన నొక గొప్ప కుటుంబమునఁ దూఱవచ్చును. అచట సుఖపడవచ్చును. నేరము కప్పివేసికొనవచ్చును. పేరు దాఁచి చూరగొన్న ధన మనుభవింపవచ్చును. ఇది యంతయు నొక మంచియెత్తు కాకపోదు.

“పోయిన జూన్ ఆఱవతేదిరాత్రి యెనిమిది గంటల

గుమయమున నీనునదిలోఁ బడు ముటికితూములో ఒక ధని కునిఁ జంపి దోఁచుకొని, వానిని బుడములమీఁద మోసికొని యం దొక దొంగయూబిలో దిగబడి, చచ్చి చెడి చివరకు వచ్చెను. అందుండి బయటఁబడుటకు నే నతనికి సాయము చేసితిని. ఈ నేరము పట్టియిచ్చుటకుఁగాను ఆ శవము కోటు గుడ్డ కొంతచింపి తీసికొంటి” నని తెనార్డ్స్ తాను దాచి యుంచిన యా గుడ్డముక్కను జేబునుండి వెలికిఁ దీసెను.

మార్విసు దానిని బరికించి యా కోటు తెచ్చి— “ఆ శవము నేనే” అని యాముక్కను దాని కతుకఁగా నది సరిగా సరిపోయెను. అది విని తెనార్డ్స్ రాపడెను. అపుడు మార్విసు—“నీ వీ వాల్ జీన్స్ ను దోషియని నిరూ పింపవచ్చి, మహానుభావుఁడని తేల్చితివి. నీవే దొంగవు, ఘాతకుఁడవు. నీ వొకపుడు నా ప్రతివేళివి. కాని నీవు నన్నుఁ జూడలేదు. నేను నీ ప్రలయనాటకము చూచితిని. ఈ యిరువది వేల ఫ్రాంకులు నీ మొగమునఁ బెట్టుకో. నీ మొగము చూడరా”దని కొన్ని నోట్లు వానిమీఁద విసరెను. వాఁడు వానిని భద్రముగా జేబులోఁ పెట్టుకొని నిర్గమించెను.

వెంటనే మార్విసు కోజెత్తును వెంట నిడుకొని వాల్ జీన్స్ గృహమునకు వెళ్లి వాలెను.

తలుపుకడఁ జప్పుడు కాఁగనే వాల్ జీన్స్—‘లోపలికి దయచేయుఁడు’ అని యనెను. కోజెత్తు తండ్రికడకుఁ బరు గిడెను. మార్విసు వెనుకనే యుండి చూచుచుండెను.

‘కోజెత్తు! అమ్మా! వచ్చితివా?’ అని పలుకు వాల్ జీన్స్ కనులలో మున్నెములు బయలుదేరెను.

కోజెత్తు తనతండ్రిని జుట్టవేసికొని కూర్చుండి—
“ఇవి నా వలువలే!” అని యనెను. “అమ్మా! గుఱుతు
వచ్చి వీనినిఁ బయికిఁ దీసితిని.”

కోజెత్తున కిదియేమియు నర్థము కాలేదు. “ఇది
యేమి నాయనా! మమ్మిటులు వేలుపెట్టుట నీకు ధర్మమా?
నా కర్మమా యిది? ఇది యేమి? నీ యొడలంతయు నీటిబుగ్గ,
ఎంత చిక్కితి వెంత చిక్కితివి!” అని అనెను. “అయ్యా!
దేవుఁడు మంచివాఁ డనుటకుఁ దారకాణగాఁ దమరుగూఢ్య
నన్ను తుమింప నిచటికి దయచేసితిరి” అని వాల్ జీన్స్
అనెను. అప్పుడు మార్విసు—“కోజెత్! వింటివా వాత్ర
వినయపద్ధతి? తమ యసుతొడ్డి వీరు నన్ను బ్రతికించిరి.
దీనికిఁ బైమాట—నిన్ను నా కొసగిరి. కోజెత్! మనకు
దేవుఁడు దొరకెఁ జూమి!” అని యనెను.

“చాలుఁ జాలు. ఏమిటి యిటులు వాకొను
చున్నారు?” అని వాల్ జీన్స్ అనెను. “అయ్యా! తమరు
నేనే మాదలేను నని యేల చెప్పరు? జేవరును జంపక
విడిచితి నని యేల తెలుపరు?” అని మార్విస్ అనెను.

“నేను నిక్కమే చెప్పితిని.”

“అది నిండు నిక్కము కాదు. మీరు పరమ పాప
నులు. బ్రతికినంతవట్టు మిమ్ము నే నారాధింతును. మీ
రిచట నుండుటకు వీలులేదు. మీరు మా యిరువురకును
దండ్రులు. రేపు తమ రిట నుండ వీలులేదు.”

“అయ్యా! రేపు నే నిచటను నుండను, మీ
యింటను నుండను. ఒక మాట—నే నొసగిన ధ-

మన్యా యార్జితము కాదు. నే నర్జించిన విధమంతయు వ్రాసి యా సొరుగున నుంచితిని. మీరు చూచుకొందురుగాక. ఆ సొరుగుననే 500 ప్రాంకుల నోట్లున్నవి. 'అవి పేదలకు...' అని జీన్ వాల్ జీన్ చెప్పుచుండఁగా—“మీరాయాసపడు కున్నారు. నే నాధనమును స్వీకరించితిని గాని తమరు మాయుంటికి దయచేయవలయును” అని మార్వి సనెను.

“నే నిపుడే నిన్నుఁ గొంపోదును. క్రింద బండి యున్నది. మీరు రా నన్నను నే నెత్తుకొని తీసికొని పోవుచును” అని కోజెత్తు తండ్రి చంకలక్రిందఁ జేతులు వైచెను. అపు డతని యూర్ధ్వశ్వాస లామెకు వినఁబడెను. అంతలో వైద్యుఁ డచటికి వచ్చి నాడి చూచి మార్విసుచెవిలో నేమో చెప్పెను. అపుడు జీన్ వాల్ జీన్ లేచి మిగుల శ్రమతో గోడకడ కేగి సిలువ నెట్టెదుట నిడుకొని—“చూచితిరా యీ ధర్మవీరుని?” అని యనెను.

“అయ్యా! నాయన బ్రతుకనచ్చును జూడుడు” అని కోజెత్తునెను. వైద్యుఁడు చూచి మార్విసుచెవిలో నేమో చెప్పిపోయెను. అపుడు వంటది వచ్చి—“అయ్యా! ధర్మాచార్యునిఁ బిల్చుచుకొని, రావలయునా?” యని యడిగెను. “ఆహా! నా కున్నాడు? అడుగో మీరియేలు భగవానుడు!” అని వాల్ జీన్ పైకి జూచెను.

అంత నతని కనులు మూతపడెను. కొంతసే పతఁడు మృత్యువుతోఁ బోరాడినటులును, బ్రేమతో స్వాగత మిచ్చుచున్నటులును గనఁబడెను. అతని దేహ మవశ మాయెను. మోమున దీప్తి వెలిగెను. అతఁడు కొంతసేపటికిఁ గనులు

దెఱచి—“అమ్మా! మీరిరువురు సంతత మనురక్తులయి
యా యనురాగమును భగవద్దర్శనమున కనుకూలముగాఁ
జేసికొనుఁడు. నేను నిఱుపేదను. నన్నొక మాఱుమూల
సమాధి చేయుఁడు. ఏ మిది చెపుమా? నా కొక వెలుఁగు
కనవచ్చుచున్నది. మిమ్ము దీవించి పోదును” అని వారి
యిరువుర తలలమీఁదఁ జేయి జాఁపి వెనుకకు వ్రేలఁబడెను.
మిరియే లొసఁగిన దివియకంబముల వెలుఁగువెల్లువ యతని
మోమునఁ బ్రసరించెను.

కోజెత్తును, మార్గిసును అతనిముందు మోఁకారిం
చిరి. వారి కనులు ద్రవింపెను. జీన్ వాల్ జీన్ తెల్లని
మోము స్వర్గమునకుఁ జరిగి భగవంతుని బింబము ప్రతి
ఫలింపఁ జేసికొన్న స్వచ్ఛమగు నద్యమువలె భాసించెను.
కోజెత్తును, మార్గిసును జీన్ వాల్ జీన్ చేతులను
ముద్దులలో ముద్రచిరి.

ఆ రేయి చుక్కలు లేవు. వీరకవిదట్టముగానుండెను.
అతని యాత్మను దేవదత్తముగొంపొవుటకు దేవదూత
రెక్కలు చాఁపి యచట నేచాటున నక్కయిండును.

